Discussion Papers

Serie de dezbateri publice naționale

Dumitru Mînzărari și Veaceslav Ioniță

DE CE AVEM NEVOIE DE NATO?

Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO

Nr. 3
Octombrie 2008 - ianuarie 2009

IDIS VIITORUL

Discussion Paper

Nr. 3

Octombrie 2008 – ianuarie 2009

DE CE AVEM NEVOIE DE NATO?

Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO

Dumitru Mînzărari şi Veaceslav Ioniță

Această publicație nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al IDIS Viitorul sau al Fundației Black Sea Trust Fund al GMF şi reprezintă exclusiv opiniile exprimate de către autori

B | S | T The Black Sea Trust for Regional Cooperation

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Această publicație nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al IDIS „Viitorul" și reprezintă exclusiv opiniile exprimate de către autori
IDIS „Viitorul" deține dreptul exclusiv asupra acestei publicații. Nici o parte a ei nu poate fi copiată, reprodusă, sau publicată din nou sub nicio formă fără înștiințarea din timp și acceptarea acestui lucru de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul".
Publicația a apărut cu sprijinul Fundației Black Sea Trust Fund al GMF. Mulțumim cu această ocazie pentru sprijinul care a fost acordat din partea acestei organizații.
Recunoașterea dreptului de autor al IDIS „Viitorul" este o condiție obligatorie pentru toate referințele făcute la acest studiu.

© Copyright 2009 IDIS „Viitorul".

Sumar

Cuvânt înainte, *Igor Munteanu* **4**

CAPITOLUL I – Costuri și beneficii politice și de securitate
Dumitru Mînzărari
Prefață **11**
Securitatea – element fundamental al democrației **13**
Examinarea opțiunii NATO **16**
Abordarea retoricii anti-NATO **21**
Promovarea și protejarea democrației **26**
Calitatea de membru ca instrument de descurajare **32**
Evaluări practice ale calității de membru **38**
Concluzii **46**

CAPITOLUL II – Costuri și beneficii economice
Veaceslav Ioniță
Preliminarii conceptuale **48**
Beneficiile, costurile și riscurile de aderare la NATO **51**
Evoluția economiilor spațiului ex-socialist **53**
Impactul aderării la NATO asupra perspectivelor de integrare UE **56**
Costurile de securitate ale Republicii Moldova **59**
Costurile de apărare ale Republicii Moldova **60**
Costurile de apărare ale statelor membre NATO **63**
Bugetul și managementul financiar în cadrul NATO **67**
Efectul aderării la NATO asupra investițiilor străine directe.. ..... **70**
Impactul aderării la NATO asupra creșterii economice din Moldova **73**
Asigurarea unei creșteri economice calitative **74**
Crearea locurilor de muncă **75**
Creșterea bunăstării populației **78**
Concluzii **79**
Anexe **81**

Referințe bibliografice **86**
Despre IDIS „Viitorul": profilul organizației **91**

Cuvânt înainte

Aderarea la UE reprezintă o opțiune strategică fundamentală pentru cei mai mulți dintre cetățenii Republicii Moldova. Peste 70% dintre respondenții chestionați susțin astăzi că, dacă duminica viitoare ar avea loc un referendum cu privire la aderarea RM la Uniunea Europeană, ar vota cu siguranță pentru[1], în timp ce opțiunea pro-NATO este susținută de circa 30%[2].

Există opinii în virtutea cărora existența în RM a unei percepții atât de pozitive față de UE și NATO nu este neapărat legată de momentul aderării, ci mai degrabă de o conștiință a apartenenței la civilizația occidentală și dorința revenirii noastre la aceeași comunitate de valori, de care ne simțim atât de aproape prin geografie, istorie și tradiții. Dar, aderarea la NATO înseamnă nu doar o sumă mecanică a unor adeziuni statistice, colectate din partea unor cetățeni mai mult sau mai puțin informați despre procesul acestei aderări posibile, dar și înțelegerea beneficiilor, costurilor și mizei acestei relații strategice, întemeiate pe un anumit sistem de valori, dincolo de factorii geografici, istorici, culturali și identitari, care fac societatea noastră mult mai apropiată de comunitatea euroatlantică, decât se crede, în general.

Chestiunea aderării poate fi, deci, judecată în termenii unui proces care, mai devreme sau mai târziu, ne va purta spre cheiul portuar al Alianței, și asta pentru că nu există niciun alt precedent, în istoria evoluțiilor post-1991, care să probeze faptul aderării la UE a unui stat care nu a aderat anterior și la Alianța Nord-Atlantică; după cum această chestiune poate fi judecată și în termeni pragmatici, definiți de costuri și beneficii, luând în considerație nu atât costurile în sine ale alinierii la standardele presupuse de aderarea posibilă la NATO, cât mai degrabă pe cele care ar putea decurge dintr-o eventuală „ne-aderare" la NATO, prinși în „capcana" neutralității, plantată abil în Constituția RM din 1994.

Printre consecințele imediate și „costurile" menținerii RM pe aceeași traiectorie „oarbă" a unei neutralități prost înțelese, dar și mai prost aplicate, auto-suficiente și nerecunoscute internațional, se pot enumera: conservarea RM într-o zonă „gri" de insecuritate și instabilitate pronunțată a regiunii, accentuată de sindromul conflictului nereglementat, care se exprimă prin perceperea RM ca „un stat dominat de o singură problemă – conflictul transnistrean" (one-issue country). În general, alimentarea unei asemenea percepții înseamnă de fapt recunoașterea unui eșec al diplomației, dar și un deficit vizibil de idei și acțiuni, capabile să redefinească în termeni moderni interesul național al acestei țări.

1 BOP, Octombrie 2008
2 CBS Axa, Aprilie 2008

Prinsă între o UE obosită de procesul valurilor anterioare de extindere și spațiul CSI, marginalizată de o economie deficitară și extrem de vulnerabilă la șocuri externe, RM se complace cu statutul său de nod periferic, fiind izolată de centrele de decizie politică și economică pe plan regional și european, ceea ce duce la extragerea practică a țării în afara principalelor fluxuri comerciale internaționale și anclavării sale sociale și politice, în condițiile în care economia națională are nevoie urgentă de infuzii de capital internațional, de tehnologii de vârf și de piețe externe.

Obiectivul acestui studiu este deci de a analiza beneficiile economice și sociale ale unei posibile aderări a RM la NATO, pe dimensiunea politică, - consolidarea prestigiului și ponderii RM pe plan internațional, garantarea stabilității interne și a funcționării instituțiilor statului de drept, pe dimensiunea economică - perspectiva robustă pentru asigurarea unei stabilități normative și funcționale a economiei de piață, dezvoltarea durabilă și cultivarea instituțiilor capabile să stimuleze încrederea investitorilor străini (europeni și internaționali), deschiderea față de piețele internaționale, inclusiv cele de capital și investiții, un acces sporit privind introducerea celor mai noi tehnologii, iar pe dimensiunea socială - transformarea funcțiilor statului în beneficiul interesului public, adică din perspectiva cetățeanului obișnuit, sinonim cu creșterea siguranței individului pentru viața sa, proprietate și familie, posibilități sporite de educație, formare și afirmare profesională, la care se adaugă evident plusurile legate de infrastructura statului de drept, puternic protejată prin asimilarea standardelor cunoscute în spațiul statelor-membre ale Alianței, în particular al celor legate de protejarea datelor cu caracter personal, eliminarea corupției, etc.

Dacă aderarea RM la Uniunea Europeană nu este un demers cu scadență imediată, extinderea și adâncirea dezbaterii naționale consacrată problematicii integrării euro-atlantice, definind astfel și relația noastră cu Alianța Nord-Atlantică, este un fapt oportun și necesar. Adversarii aderării la NATO susțin că această alianță impune costuri pe care RM nu le poate suporta, în condițiile dificultăților economice cunoscute și a cerințelor mari înaintate statelor-candidat. Unul dintre autorii acestui studiu, Veaceslav Ioniță, demonstrează cu lux de amănunte că adevărul este exact opus acestor afirmații, pentru că statele care au aderat în 1999 și mai ales după 2004 au primit beneficii net asociate relației lor cu Alianța, depășind un „Rubicon", fără de care economiile lor erau plafonate. Este adevărat că „admiterea în club" presupune îndeplinirea unor criterii, dar acestea țin exclusiv de calitatea procesului politic, legislativ, instituțional, economic și al capacităților administrative, pe care oricum, RM trebuie să le atingă, într-un anumit orizont de timp, având la dispoziție numeroase măsuri, politici și resurse accesibile.

În Alianță problema nu se pune în termeni de partener puternic ori partener slab, ci, înainte de toate, în termenii opțiunii libere a fiecărui candidat de a-și defini ca obiectiv intrarea în „club", fiind la curent cu rigorile și beneficiile pe care acesta le presupune. Există însă și alți adversari, care susțin că NATO este un proiect cu ter-

men expirat şi că, în condiţiile în care disensiunile interne dintre „atlantişti" (Marea Britanie, Central şi Est-Europeni) şi „eurocentrişti" (Franţa şi Germania) sunt greu de adus la un numitor comun, cel puţin pentru căutarea de soluţii într-o serie de situaţii şi crize (Irak, Bosnia, Orientul Mijlociu), RM ar trebui să nu se angajeze pentru aderare, oscilând între Est şi Vest, dar cu ochii pe o posibilă integrare europeană. Autorii acestui studiu demontează şi acest argument, prin referinţele lor exacte la termenul apărării colective, aflată sub incidenţa NATO, cu opţiuni militare atunci când sancţiunile economice şi diplomatice ale UE eşuează.

Sfârşitul războiului rece a pus pe agendă rolul Alianţei Nord-Atlantice, de după colapsul Tratatului de la Varşovia şi a sistemului bipolar de securitate internaţională, având drept efect imediat: retragerea unei mari părţi a forţelor armate SUA din Europa, dar şi înteţirea unor focare de conflicte regionale (războiul din Golf, criza iugoslavă), care au ridicat din nou necesitatea strategică a unei apărări commune, de natură să furnizeze soluţii imediate şi responsabile. Puterea de schimbare a NATO a fost testată de poziţia sa faţă de consecinţele încheierii războiului rece. Deciziile pe care Alianţa le-a avut în raport cu evoluţia Grupului de la Visegrad, Grupului de la Vilnius, Tringhiului Adriatic, Balcanilor de Vest, şiş mai recent, a democraţiilor post-Sovietice, a suscitat numeroase analize şi comentarii.

Destrămarea lumii bipolare a generat dupa anul 1991 o puternică euforie printre cei care au mizat pe un viitor lipsit de conflicte şi riscuri militare. Totuşi, la ce serveşte NATO în zilele noastre?

Răspunsul la întrebare nu mai serveşte doar utilităţii unui simplu exerciţiu retoric, mai ales după ce am devenit martorii destrămării statului sovietic (pax sovietica), după dărâmarea zidului berlinez şi afirmarea opţiunii de libertate şi justiţie a statelor încătuşate de regimurile totalitare. Extinderea NATO de după sfârşitul războiului rece a început cu ţările axei Visegrad (Polonia, Cehia şi Ungaria), continuând cu Grupul de la Vilnius, mult mai diferite în funcţie de importanţa lor pentru Europa şi reformele iniţiate în aceste ţări. Analizind meritele statelor-candidat pentru aderarea la NATO, multi observatori au pus accentul pe credibilitatea democratică şi pe stabilitatea procesului politic, astfel încât Slovacia a fost disociată de Grupul de la Visegrad şi ancorată Grupului de la Vilnius, datorită carenţelor generate de politicile lui Vladimir Meciar.

Extinderea NATO de la 1999 a fost decisă în afara cadrului general de semnarea a Planurilor de Actiuni de Parteneriat, Dialoguri Intensificate, ori de Planuri Individuale de Acţiuni, apărute mult mai târziu. Niciunul dintre statele central-europene invitat să adere la NATO nu a îndeplinit Planul de Acţiune pentru Aderare (MAP), pentru că s-a considerat drept o datorie morală a Occidentului să îndrepte nedreptatea istorică de a le readuce pe acestea din chingile regimului totalitar. În plan strategic, integrarea acestora era importantă pentru a elimina sursele de insecuritate pe câmpia nord-ger-

mană. În plan tactic, aceste țări serveau drept exemple excelente de bună guvernare, întărire a reformelor economiei de piață și consolidare a cooperării regionale. În sfârșit, aderarea grupului de la Visegrad a fost ultimul pas în eliminarea pericolului de război pe axa dintre Moscova spre Polonia și Germania până în nordul Frantei.

Această putere transpare din abilitatea aliaților NATO de a actualiza misiunea organizației de la eliminarea insecurității în cuprinsul platoului nord-german, prin integrarea Europei Centrale și de Est, spre stabilizarea și sustinerea integrării Balcanilor de Vest, în consolidarea instituțiilor democratice, dar și sprijinului acordat Ucrainei și Georgiei în formularea unei perspective de aderare. Politica NATO a „ușilor deschise" a avut un rol esențial în evoluția Europei după 1989. Analizând istoria NATO de la primul val de aderare, putem observa că nu a existat nicio decizie de extindere pe care ulterior aliații ar fi ignorat-o. Fiecare nou format de dialog politic, fiecare Plan de actiuni, ori invitație de aderare au întărit de fiecare dată coeziunea transatlantică, ordinea politică și unitatea Europei moderne.

A doua etapă a extinderii NATO a continuat cu aniversarea a 50-a de la Summitul din 1999 de la Washington, la care s-a decis de a oferi MAP țărilor: Letoniei, Estoniei, Lituaniei, Slovaciei, Sloveniei, României, Bulgariei, Albaniei, Croației și Macedoniei. În principiu, adoptarea MAP a fost un răspuns la refuzul unor aliați ai NATO de a accepta invitarea Sloveniei și României pentru aderarea la NATO deja la Summitul din 1997 de la Madrid. În legatură cu aceasta, Alianța consideră că statele-candidat urmează să accelereze reformele interne pentru ca să poată primi o invitaâie oficială.

Această nouă abordare a schimbat esențial politica de extindere NATO. Statele incluse în Grupul de la Vilnius nu cereau o singură strategie de aderare, după exemplul restabilirii democrațiilor central-europene. Adevăratul sens al următorului val de aderare se justifica prin referință la conceptul „Europei întregi, libere și pasnice", ilustrată și prin prezentarea Președintelui Bush de la Universitatea din Varșovia, în care acesta mentiona că „Europa trebuie să se extindă de la Marea Baltică la Marea Neagră". Complementaritatea UE și NATO transpare tot mai evident la analiza criteriilor de calificare a tarilor în termeni geopolitici. Și deoarece, în 1994, Balcanii de Vest, mai mult decât orice alta regiune a globului, au oferit NATO și UE o lectie de cooperare; ambele instituții au avut de învățat cum să interacționeze pe o sumedenie de domenii comune: drepturile omului, intervenție, reconstrucție, pacificare și consolidare de capacitate. Privită sub aspectul criteriilor democratice, strategice, politice și geopolitice, în comparație cu primele 2 valuri de extindere, candidatii invitați să adere la NATO la momentul Summitului de la Bucuresti, au adus argumente serioase în favoarea lor.

Totuși, în aprilie 2008, Summitul de la București acceptă aderarea Albaniei și Croației, dar amână pe un termen nedefinit aderarea Macedoniei, stabilind luna decembrie 2008 drept termen de invitare a Georgiei și Ucrainei pentru statutul de „țară în proces de aderare la Alianță" (MAP). Eșecul de a raspunde imediat solicitărilor acestor țări a fost asociat chiar în zilele Summitului NATO cu numeroase riscuri[3]. Experții in-

3 NATO Expansion and Modern Europe, The bucharest Conference Papers, 2008, GMF

ternaţionali au prezis că întarzierea aderării pentru Macedonia, despărţită astfel de Albania şi Croaţia, va bloca reformele în această ţară, contribuind la izolarea acesteia pe plan regional şi european, în aceişsi măsură în care Kosovo pentru Serbia.

Refuzul german de a agrea participarea Ucrainei şi Georgiei la procesul de aderare a stimulat la Moscova apetenţa pentru utilizarea forţei, şi acest lucru s-a întâmplat în zilele de 8 – 14 august prin invazia trupelor ruseşti în războiul din Georgia. Concomitent, RM şi Ucraina au fost avertizate asupra unei posibile continuări a războiului din Georgia, în cazul în care interesele ruseşti ar fi afectate, insistând asupra revenirii asupra unui model de federalizare, care ar avea efecte suicidale asupra statalităţii în Republica Moldova. Unul din cei doi autori ai acestui studiu, Dumitru Mînzărari, dezvoltă acest subiect, considerând că pretenţia de a „apăra cetăţenii ruşi" pe teritoriul altor state coincide textual şi ideologic curentului de nazificare a Europei, de natură să ridice în regim de alarmă toate resursele Occidentului contra unui risc iminent de „finlandizare" a Europei, începând cu vecinătăţile sale europene imediate, fie prin invazia militară directă, fie prin instrumente mai sofistifcate, cum ar fi cele legate de: „subversiune politică, exploatare a vulnerabilităţilor interne şi pericolului desintegrării sociale".

La final, ar trebui de menţionat că opţiunile Republicii Moldova sunt euro-atlantice prin definiţie. Ele nu pot fi decupate de metoda pe care alte ţări sud-est şi central europene au urmat-o pentru a răspunde necesităţilor lor de securitate şi stabilitate instituţională; şi tot ele nu pot fi citite selectiv, în funcţie de „gradul de şcolarizare" al unor personaje politice, tributare relaţiilor lor cu vechiul regim sovietic. Republica Moldova are nevoie de un proiect coerent care să dea expresie voinţei de a fructifica beneficiile economice, sociale, şi politice ale aderării la NATO, într-o perspectivă definită în timp, prin acţiuni conjugate pe plan social (educaţie publică, dezbateri deschise, iniţiative asociative, centre de informare) şi pe plan politic (redefinirea strategiei de securitate şi apărare naţională, politică externă), asumând plasarea acestei problematici în câmpul de interes al cetăţenilor Republicii Moldova. Societatea civilă va fi, ca şi în alte ocazii, în avangarda acestei iniţiative, promovând opţiunea euro-atlantică în chestiune de importanţă vitală pentru interesul public, nu doar al câtorva politicieni, ci în favoarea intereselor sectorului privat, şi nu doar al unor birocraţi obişnuiţi cu compromisele mărunte. Pe acest teren, Republica Moldova trebuie să-şi joace din plin şansa sa de a-şi defini pentru sine, apoi şi pentru alţi actori importanţi, modul în care îşi respectă interesul naţional, proprii săi cetăţeni, eliminând carenţele din trecut ale legislaţiei şi practicilor sale anoste, şi tratând chestiunile de strategie ... cu mai multă demnitate decât până în prezent.

Igor Munteanu
Director Executiv
Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale (IDIS) „Viitorul"
Ianuarie, 2009

CAPITOLUL I

Costuri și beneficii politice și de securitate

Dumitru Mînzărari

Prefață

Recenta invazie militară a Rusiei în Georgia impune de la sine elaborarea unei noi paradigme de înțelegere a securității în spațiul post-sovietic. Pentru mulți observatori internaționali, acest război caucazian dintre două state ex-sovietice a venit ca o mare surpriză. Puține state din Occident ar fi putut să presupună că Rusia este în stare să manifeste un comportament atât de brutal și nerestrâns, fără discernământ, față de vecinii săi imediați, față de care de-a lungul timpului a manifestat adeseori respect, cooperare și chiar încântare. Totuși, au existat multiple semnale care au precedat acest război, însă ele au fost ignorate de Occident. Un motiv principal de izbucnire a războiului a fost, fără îndoială, susținerea permanentă a regiunilor separatiste din Georgia de către statul rus. Acest fapt a generat un sentiment acut de nesiguranță pentru Georgia. Rolul pe care l-a avut Rusia în cadrul conflictelor din Georgia este asemănător într-un mod alarmant cu politicile confecționate de Rusia în raport cu Republica Moldova.

Republica Moldova este afectată de un conflict separatist provocat de Rusia, întrucât forțele militare ruse staționează pe teritoriul țării, contrar voinței acesteea. Suveranitatea și integritatea teritorială a Moldovei sunt puse la îndoială, într-un mod similar cum a avut loc în Georgia. Asemănările care există între Moldova și Georgia au determinat o preocupare semnificativă pentru întreaga societate. De fapt, la scurt timp după război, în Moldova a avut loc întrunirea unui grup de experți influenți, unde s-a discutat despre consecințele posibile ale invaziei Rusiei în Georgia asupra Moldovei. În urma acestei discuții au fost formulate mai multe recomandări pentru elita conducătoare din Republica Moldova. Cu toate acestea, deși bine chibzuite și utile, recomandările date au fost limitate de necesitatea experților de a ajunge la un consens. Astfel, una dintre opțiunile evidente de securitate pentru Republica Moldova, statutul de membru NATO, a fost respinsă din motive neclare.

Acest studiu este menit să pună în dezbatere opțiunea obținerii de către Moldova a statutului de membru al NATO. Studiul este destinat publicului din Republica Moldova, fapt care explică abordarea expusă în această publicație. Sunt analizate argumentele anti-NATO utilizate de elita politică conducătoare și alte grupări care se opun statutului de membru al Alianței pentru Moldova. Studiul va demonstra totodată caracterul eronat al acestor argumente la baza cărora se află propaganda de tip sovietic și neștiința poporului băștinaș. În cadrul contestării argumentelor pronunțate contra aderării Moldovei la NATO se vor reliefa, în mod firesc, avantajele pe care Republica Moldova urmează să le obțină în cazul în care devine membră a Alianței Nord-Atlantice.

Aceasta înseamnă că studiul dat va examina chestiunea din perspectiva actorului local și nu va adresa întrebări cum ar fi în ce mod diferendul transnistrean nesoluționat ar putea să împiedice aderarea Moldovei la NATO. La etapa actuală este necesar de a aborda politica rezervată și de distanțare față de NATO, care este promovată de autorități și impregnată treptat în conștiința oamenilor. Publicația tinde să releve publicului moldovenesc o serie de reflectări referitoare la NATO, care în mod deliberat sunt ignorate de către clasa politică conducătoare. Obiectivul ei este de a informa, de a provoca și de a implica într-o dezbatere pe marginea chestiunii-cheie pentru Moldova contemporană – în ce mod ar putea Moldova să obțină o securitate națională viabilă și care sunt costurile și beneficiile care sunt incluse. Problema a însăși procesului de integrare a Moldovei în NATO ar trebui să constituie tema unui alt studiu. Există speranța ca această necesitate va apărea mai devreme, decât mai târziu.

Oponenții locali ai opțiunii de extindere și participare în cadrul NATO accentuează adeseori faptul că anume existența unui conflict secesionist pe teritoriul Republicii Moldova face imposibilă aderarea țării noastre la Alianță. Cu toate acestea, faptul că Georgia și Ucraina, state care se confruntă cu probleme similare, au fost luate în considerație într-un mod serios pentru MAP este un argument serios care răstoarnă raționamentele oponenților. Aceasta se explică inclusiv prin faptul că, în spațiul ex-sovietic, conflictele înghețate în sine reprezintă un instrument de influență și presiune externă folosit de Rusia pentru a preveni aderarea statelor din vecinătatea sa imediată la structurile euro-atlantice. Așadar, studiul va examina și eforturile depuse de Federația Rusă pentru a influența politica externă a Moldovei și a împiedica integrarea ei în structurile pan-europene de securitate.

Unul dintre argumentele principale ale acestui studiu va viza controversa dacă NATO este în stare să promoveze democrația. Studiul va demonstra că eșecul Occidentului de a promova statul de drept și regimurile democratice în spațiul ex-sovietic a fost cauzat de neânțelegerea particularităților acestei regiuni. Fostele state sovietice nu au atins succese mari în cadrul dezvoltării lor democratice din cauza amenințărilor la adresa securității cu care se confruntă. Întrucât democrație fără securitate nu există, NATO în primul rând poate să promoveze și să susțină dezvoltarea democratică a statelor ex-sovietice, asigurându-le securitatea.

Având în vedere că obiectivul strategic de obținere a statutului de membru UE, declarat de elita conducătoare din Moldova va reprezenta un proces îndelungat, Republica Moldova va avea nevoie de un obiectiv intermediar. Calitatea de membră NATO pare a fi singura cale adecvată în acest sens, servind ca o etapă de tranziție menită să pregătească Republica Moldova pentru aderarea la UE. Anume calitatea de membru NATO este în stare, după cum va demonstra studiul, să promoveze norme, să dirijeze elitele politice și să stabilească angajamentul instituțional pentru reforme. Aderând la Alianță, Moldova va putea să modifice viziunile și percepțiile statelor membre NATO, care sunt totodată membri ai UE, și deci să-și accelereze procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Axându-se pe problema securității ca element indispensabil pentru o dezvoltare democratică de succes, studiul va aborda în mod particular amenințările actuale cu care se confruntă Republica Moldova. Se va examina modul în care calitatea de membru NATO poate proteja Moldova de presiunea externă dăunătoare și agresiunea indirectă, fără a fi menționată însă contribuția Alianței la combaterea amenințărilor neconvenționale precum sunt terorismul, imigrarea ilegală, traficul de ființe umane, contrabanda, etc.

În linii mari, studiul spulberă opinia după care procesul de democratizare în Europa de Est depinde în exclusivitate de chestiunile de instituționalizare, care includ practici și norme pentru desfășurarea unor alegeri corecte și sisteme de partid competitive. În schimb, se va pune accent pe faptul că anume securitatea cuprinzătoare și normele democratice sunt acele elemente care trebuie să pună bazele unei strategii capabile să ofere o tranziție democratică de succes în Republica Moldova.

Securitatea – element fundamental al democrației

Din punct de vedere al tranziției democratice, spațiul post-sovietic a reprezentat o mare decepție pentru Occident. Pentru dezvoltarea economică și politică a regiunii au fost orientate eforturi și resurse considerabile, care totuși au avut un succes limitat. Ca obstacole principale în calea tranziției eficace au fost menționate fie opoziția ascunsă, fie incapacitatea guvernelor de a promova schimbare și reforme. Cu toate acestea, modelul asistenței pentru dezvoltarea politico-economică aplicat în spațiul post-sovietic a fost elaborat pe baza experienței anterioare a Occidentului. Iar această experiență are la temelie cazuri care s-au manifestat în condiții total diferite de cele existente în fostele republici sovietice. Deosebirea principală dintre spațiul post-sovietic și alte state care au obținut succes în dezvoltarea lor democratică rezidă în vulnerabilitățile securității, atât reale, cât și percepute, ale statelor ex-sovietice.

Nici statele din America Latină, și nici cele din Europa Centrală sau de Est, care au aderat anterior la NATO și/sau UE nu s-au confruntat în perioada de succes a traiectoriei

tranziției lor democratice cu amenințări la adresa securității, similare acelor cu care se confruntă fostele republici ale Uniunii Sovietice. Trei state în care Occidentul a investit cele mai multe eforturi și resurse, și anume Moldova, Georgia și Ucraina, luptă pentru combaterea amenințărilor neconvenționale la adresa integrității sale teritoriale. În același timp, suveranitatea lor este subminată de vecinul lor mai mare, Rusia.[4]

Idea că fostele republici sovietice reprezintă un spațiu de interes strategic pentru Kremlin a fost prezentă de nenumărate ori în declarațiile înalților demnitari și oficiali din Rusia. Rusia dorește să obțină de la statele ex-sovietice ceea ce numește „parteneriate strategice". Acest lucru presupune că ultimele trebuie să susțină Rusia în cadrul forumurilor și inițiativelor internaționale, să reducă cooperarea lor cu actori internaționali percepuți de Moscova drept concurenți și să se integreze treptat cu Rusia într-un soi de „Uniune Europeană de Est". Multe republici ex-sovietice conduse de lideri autoritari au acceptat într-o măsură mai mare sau mai mică acest model de cooperare cu Rusia, în schimbul susținerii economice și/sau politice a regimurilor sale. Asemenea state ca Ucraina, Georgia și Moldova nu au fost de acord, dorind să-și păstreze suveranitatea. Ca rezultat, ele au înfruntat presiuni puternice din partea Rusiei și una dintre problemele cele mai sensibile pentru ele a devenit amenințarea la adresa integrității lor teritoriale. Rusia a provocat și a manipulat tensiunile etnice de pe teritoriile lor, folosind conflictul și mișcările secesioniste ce au rezultat pentru a-și exercita controlul asupra acestor state.

S-a conturat o schemă clară ce sugerează că, la prima etapă, separatismul a fost provocat în regiunile ce sunt locuite de populație rusofilă. Acest lucru se realizează prin apelarea la legăturile culturale și istorice cu Rusia ale acestui segment de populație, prin susținerea și polarizarea elitelor locale, exploatarea dificultăților economice și generarea sentimentelor de insecuritate și xenofobie. Aceste zone coincid, de regulă, cu regiunile geografice de pe teritoriile sale unde sunt dislocate forțe militare ruse, fie sub pretextul forțelor de menținere a păcii, fie în baza acordurilor bilaterale impuse. În consecință, tendințele separatiste se consolidează și se dezvoltă mai bine în regiunile geografice unde staționează trupele militare ruse, datorită protecției pe care acestea o oferă. Nu este surprinzător faptul că pașapoartele ruse sunt distribuite, violând legislația națională a țării-gazdă exact în regiunile unde sunt dislocați militari ruși sau sunt amplasate posturi diplomatice ruse. Mai pe scurt, pașapoartele sunt distribuite spre a consolida și a oficializa legăturile cu Rusia, în timp ce militarii săi sunt dislocați în mod convenabil pentru a proteja asemenea operații.

Argumentul prin care se susține că poporul băștinaș este acel care solicită în mod voluntar cetățenie rusă este neconcludent. Există o mulțime de imigranți din statele ex-sovietice care, aflându-se pe teritoriul Rusiei, de mulți ani sunt în așteptarea cetățeniei ruse. Este foarte sugestiv faptul că guvernul rus este rapid în a oferi pașapoar-

4 The Washington Post, "Russia's Shadow Empire," [Imperiul fantomă al Rusiei] 11 martie 2006, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/10/AR2006031001841.html. Vezi Zerkalo Nedeli, "NATO Strengthens Ukraine and Itself," [NATO consolidează Ucraina și pe sine] James Sherr, Nr. 14 (693), 12-18 aprilie 2008, http://www.mw.ua/1000/1550/62712

te anume persoanelor cu reşedinţa pe teritoriul Georgiei, Moldovei sau Ucrainei, încălcând normele juridice ale acestor state.

Pretextele recente ale Rusiei pentru invazia Georgiei, inclusiv referinţa la necesitatea de a „proteja cetăţenii ruşi" trebuie să fie un semnal de alarmă pentru liderii statelor post-sovietice. Dacă iniţial paşapoartele sunt distribuite pe larg şi ulterior faptul posesiei paşaportului rus este folosit drept pretext pentru intervenţie militară, acesta este un indiciu că o nouă agresiune comisă de Rusia poate fi doar o chestiune de timp. O asemenea agresiune nu necesită în mod necesar să ia forma unei invazii militare convenţionale, după cum s-a întâmplat în Georgia.

Pe lângă pericolul intervenţiei militare, mai există şi ameninţarea (externă) mai puţin vizibilă a agresiunii indirecte. Termen utilizat în timpul Războiului Rece pentru a descrie acţiunea politică subversivă, intervenţia şi manipularea externă a alegerilor, crearea şi consolidarea vulnerabilităţilor economice şi exploatarea pericolului dezintegrării sociale, acest tip de agresiune nu este clar tratat de dreptul internaţional. Caracterul practic invizibil, dificultatea de a fi scoasă la iveală şi lipsa unui cadru legislativ internaţional bine definit pentru a o condamna şi judeca, face din agresiunea indirectă o strategie beligerantă perfectă. În Moldova acest fapt se reflectă în eforturile Rusiei de a exercita presiuni asupra elitei conducătoare, în scopul de a sabota reformele şi de a îngheţa relaţiile de cooperare cu UE. Rusia profită de vulnerabilităţile existente în Moldova pentru a-i condiţiona o dependenţă externă mai profundă, avansându-şi în acelaşi timp gradul de penetrare a instituţiilor din Moldova. Rusia urmăreşte scopul de a împiedica diversificarea economiei moldoveneşti, ceea ce ar putea reduce presiunile dependenţei economice şi politice externe a Moldovei. Altfel spus, aceste stăruinţe ale Rusiei sunt orientate spre menţinerea Chişinăului în sfera sa de influenţă, în acest sens fiind efectuate tentative active de a obstrucţiona integrarea Republicii Moldova în UE.

Adiţional la acţiunile sale de presiune politică, economică şi socială exercitate asupra Moldovei, Rusia susţine financiar regimul separatist din regiunea de est a Moldovei. Moscova nu doar a oferit finanţele necesare pentru ca autorităţile nerecunoscute din Transnistria să subziste şi să activeze ca un proto-guvern local şi să evite posibile proteste sociale. Ea, de asemenea, a organizat, a finanţat şi a dirijat aşa-numitul referendum din septembrie 2006,[5] astfel încât să poate utiliza rezultatele sale în calitate de pârghie politică asupra Moldovei şi a participanţilor occidentali la negocierile în format „5+2". Conform rezultatelor acestui „referendum", 97% din votanţi au ales „susţinerea independenţei Transnistriei şi unirea ulterioară cu Rusia".

Totodată, Rusia promovează cu insistenţă, în cadrul dialogului său cu Moldova şi Occidentul, ideea potrivit căreia conducerea separatistă ar trebui să fie recunoscută

5 Kommersant, "Transdniestria's Referendum on Dependence" [Referendumul transnistrean asupra dependenţei], 18 septembrie 2006, http://www.kommersant.com/p705497/Transdniestria_s_Referendum_on_Dependence

ca fiind „egală în drepturi" cu Republica Moldova la masa de negocieri. Prin intermediul acestor acțiuni, Kremlinul intenționează să dezavueze rolul său de partizan în conflictul transnistrean. Aceasta îi permite totodată Rusiei să blocheze complet și să manipuleze procesul de negocieri. Moscova va acționa din culise, prezentând liderii din Transnistria drept actori independenți, care de fapt sunt delegați ai Rusiei. Incidentul de la Geneva, imediat după „războiul de cinci zile", unde reprezentanții celor două regiuni rebele din Georgia și diplomații din Rusia în timpul întrunirii s-au dat într-un adevărat spectacol, pretinzând să se certe, reprezintă un exemplu perfect al tacticii sus-numite.[6]

Este adevărat că strategiile ostile indirecte menționate mai sus nu sunt acțiuni militare. În pofida acestui fapt, strategiile date urmăresc perfect obiectivul-cheie pe care l-ar avea, de regulă, o invazie militară convențională – de a constrânge alt stat să îndeplinească revendicările și interesele proprii ale agresorului. Potrivit unui raport chinez, care pare a fi una dintre cele mai detaliate încercări de studiu în domeniul agresiunii indirecte făcut public, asemenea metode „au aceeași sau chiar o forță distructivă mai mare decât un război armat, ele cauzând deja amenințări serioase, diferite de acele din trecut, în multiple direcții la adresa sistemului securității naționale."[7] Studiul chinez reflectă exact aceeași concluzie formulată de experți europeni notorii în materie de studii de securitate. Unul din aceștia a atras atenția publicului asupra faptului ca în perioada posterioară Războiului Rece, când lumea este afectată de un spectru mai mare de amenințări la adresa securității, provocările non-militare, cum ar fi manipularea de idei, sunt la fel de eficace în a crea pericole severe ca și forța militară. Aceste provocări pot submina esența și conceptul de stat, instituțiile statale și pot afecta însăși integritatea teritorială a statelor.[8]

Examinarea opțiunii NATO

Așadar, pentru a depăși aceste provocări majore și a fi capabilă să adere la UE în mod eficace, Moldova trebuie să se apere de aceste amenințări externe sau cel puțin să diminueze efectele lor distructive. Prin urmare, acest lucru devine o chestiune fundamentală pentru securitatea națională. Pentru a combate un potențial atac militar sau non-militar din exterior, Moldova trebuie fie să obțină garanții de securitate din partea unei mari puteri, fie să adere la o alianță militară eficace. Alternativa opusă ar fi de a ceda presiunii externe din partea Rusiei și de a se subordona Kremlinului. Totuși, aceasta ar semnifica renunțarea la suveranitatea națională și la independență. În cazul în care conducerea statului dorește să evite un asemenea rezultat, trebuie

6 Kommersant, "Parties Didn't Find Common Georgian Language" [Părțile nu au găsit limbă comună georgiană], 16 octombrie 2008, http://www.kommersant.com/p1041524/Geneva_peace_talks_failed

7 Qiao Liang și Wang Xiangsui, "Unrestricted Warfare" [Război nerestricționat], Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House, februarie 1999, p. 117, http://www.terrorism.com/documents/TRC-Analysis/unrestricted.pdf

8 "People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era" [Popoarele, statele și frica], Barry Buzan, Lynne Rienner Publishers 1991, p. 97

să ia în considerație primele două opțiuni. În condițiile când nu există nicio putere care ar oferi Moldovei garanțiile de securitate credibile necesare, Chișinăului îi rămâne singura soluție de a obține calitatea de membru NATO pentru Republica Moldova. Propunerea Rusiei de a oferi garanțiile de securitate este în afara oricăror considerații, deoarece Rusia este de fapt statul care amenință îndeosebi suveranitatea și integritatea teritorială a Moldovei. Această argumentare nu este împărtășită de conducerea post-sovietică din Moldova, fapt sugerat în mod evident de deciziile acesteia în politicile militare și de securitate.

Până acum, securitatea națională a Moldovei a fost tratată prin prisma unei paradigme într-o anumită măsură liberală. Elita sa conducătoare s-a bazat în special pe considerentele că instituțiile internaționale sunt capabile să susțină și suporte suveranitatea și integritatea teritorială a Moldovei, chiar și în cazul unui atac militar. Această abordare a fost formulată în Concepția Securității Naționale a Moldovei din anul 1995. Cu toate acestea, motivul de facto pentru o asemenea abordare a fost în primul rând lipsa de cunoștințe corespunzătoare și expertiză a autorităților moldovenești în domeniul apărării și securității. Al doilea motiv-cheie s-a referit la preocuparea conducerii moldovenești de a nu indispune Rusia, care în fond era principala clientă a neutralității Republicii Moldova, acceptată la începutul anilor '90. Acest fapt reprezintă o problemă de cultură strategică, determinată și de complexul de inferioritate sau frica față de Kremlin a actualei elite conducătoare din Moldova.

Deși noua Concepție a Securității Naționale a Moldovei, elaborată în anul 2008, nu expune aceeași idee în mod deschis, ea implică de fapt o soluție identică. Concepția pune în evidență faptul că cooperarea internațională reprezintă acel instrument care poate asigura securitatea națională a Moldovei.[9] Potrivit accentului din textul documentului, integrarea în UE este considerată de conducerea din Moldova drept instrument pentru „a influența pozitiv și a consolida" securitatea statului.

Cu toate acestea, războiul recent dintre Rusia și Georgia a demonstrat că în spațiul post-sovietic utilizarea forței militare devine în creștere o opțiune viabilă a politicii externe. Iar Rusia pare a fi foarte pregătită să o aplice. Este de remarcat că nicio instituție internațională sau organizație nealiniată nu are capacitatea de a proteja un stat mic de un potențial atac militar din partea Rusiei. Aceasta este adevărat, îndeosebi când acest stat acceptă statutul izolaționist de neutralitate, impus de potențialul agresor. Totodată, conducerii din Moldova îi este dificil să afirme că nu există nicio amenințare externă de agresiune militară, de vreme ce se confruntă cu ocuparea militară a regiunii sale de est de către trupe străine. În plus, Moldova se mai confruntă cu separatismul susținut de Rusia, care deține forțe militare pe potriva capabilităților de apărare ale Chișinăului, atât din punct de vedere al personalului, cât și a echipamentului.

9 Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova , 22 mai 2008, http://www.parlament.md/download/drafts/ro/1305.2008.doc

Istoria posterioară Războiului Rece a demonstrat că și în perioadele de relativă vulnerabilitate Rusia rareori a ținut cont de instituțiile internaționale în strategiile sale, dacă ele nu corespundeau obiectivelor Rusiei. Să definim instituțiile internaționale drept un set de norme care determină în ce mod statele ar trebui să coopereze și să concureze pe arena internațională și care pot reprezenta și organizații.[10] Asemenea organizații nu pot impune un stat ca Rusia să se conformeze regulilor de joc, deoarece ea are puterea și voința de a alege selectiv normele de care să țină cont. Deși instituțiile au abilitatea de a influența opțiunile statelor și de a le modifica comportamenul, ele reușesc mai bine să realizeze acest lucru în privința statelor mai mici și mai slabe, deținând mai puține pârghii în relațiile cu marile puteri. Actorii mai mari ai sistemului internațional tind să încerce menținerea lucrurilor sub controlul său și preferă să își bazeze acțiunile pe factorul faptului împlinit. Această tendință este similară principiului și obiectivului militar de controlare a terenului. Ea oferă un avantaj considerabil, întrucât un stat în postură defensivă, deținând capabilități simiare, se confruntă cu riscuri mai puține și deține o poziție mai superioară în comparație cu statul ce a ales o postură ofensivă. Aplicabilitatea acestui principiu în politica internațională a fost demonstrată în cazul recunoașterii Kosovo și în alte regiuni de conflict.

Occidentul a avut abilitatea să recunoască și să promoveze independența regiunii Kosovo, deținând controlul asupra teritoriului, precum și având forțe militare dislocate pe teren. În același timp, Occidentul nu s-a putut opune declarației de independență a Abkhaziei și Osetiei de Sud făcută de președintele Rusiei Dimitrii Medvedev, fiindcă anume Rusia exercită control asupra acestor teritorii georgiene. În mod similar, Occidentul nu poate face practic nimic în Transnistria, deoarece Federația Rusă controlează regiunea din punct de vedere militar și politic. De fapt, aceasta diminuează considerabil avantajul strategic de absență a hotarelor directe cu Rusia pe care îl deține Moldova. Pentru a compensa aceste deficiențe și a-și avansa capacitatea de a influența situația, Occidentul trebuie să investească în mod incomparabil eforturi și resurse mai mari decât investește Rusia doar pentru a-și menține influența și status quo-ul. În același timp, pentru Occident este mai simplu să-și sporească influența pe malul drept al Nistrului, pe teritoriile controlate de Chișinău, unde este foarte binevenit ca actor.

Prin urmare, calitatea de membru NATO a Moldovei ar provoca acest mecanism al faptului împlinit, făcând controlul și influența Rusiei asupra Moldovei mult mai dificile și mai costisitoare. Este incontestabil că vulnerabilitatea unui stat întotdeauna a provocat agresiune din exterior. Costul agresiunii împotriva Moldovei în calitate de membru NATO ar crește, pe când potențialele beneficii ale agresiunii ar deveni mai puțin evidente. La rândul său, acest lucru ar descuraja comportamentul beligerant, fie direct sau indirect al Rusiei și, în schimb, ar impune Kremlinul să caute o strategie de cooperare mai conciliantă cu Chișinăul.

10 John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions," *International Security*, Vol. 19, No.3 (Winter 1994-95), pp. 9-10

Acest raționament este confirmat de faptul că Rusia se opune atât de deschis și de vehement calității de membru NATO a Moldovei. Kremlinul conștientizează foarte bine repercusiunile acestei schimbări. În același timp, Rusia nu se opune în mod deschis aderării Moldovei la UE, deși a avut mesaje clare prin care a dezaprobat dur acest lucru. Deosebirea totală între opunerea Kremlinului față de calitatea de membru NATO și aparenta indiferență față de aderarea Moldovei la UE are o explicație simplă. NATO posedă mijloacele necesare legale, politice și, cel mai important, militare, care îi oferă statutul unei organizații de acțiune. În mod contrar, UE nu dispune de capabilități militare și are o unitate politică mai redusă, ceea ce determină UE a fi o instituție mai mult a discursurilor, decât a acțiunii. Moldova are mai multe șanse să adere inițial la NATO, dacă va face o asemenea alegere, ceea ce-i va oferi o propulsare mai rapidă spre calitatea de membru UE. Pe de altă parte, în cazul în care Moldova va păstra distanța față de NATO, șansele ei de aderare la UE vor fi foarte reduse sau ca minimum se vor realiza după o perioadă mai îndelungată de timp. Conștientizând intervalul de timp îndelungat necesar ca Moldova să devină membră UE, Rusia nu consideră acest lucru drept o amenințare iminentă, ceea ce există fi în cazul NATO. De asemenea, Rusia percepe UE ca pe un actor vulnerabil, care din cauza carențelor structurale interne, este mai puțin capabil de a eroda influența Kremlinului în spațiul post-sovietic.[11] O asemenea evaluare este exactă pe deplin, în multe privințe.

În urma războiului din Caucaz din august 2008, UE nu numai a fost incapabilă în a convinge Rusia să recunoască integritatea teritorială a Georgiei cu includerea celor două regiuni separatiste ale sale. Din contra, Rusia s-a manifestat mai hotărâtă în a ignora instituțiile internaționale, dislocându-și trupele militare mai adânc pe teritoriul Georgiei. A fost o acțiune strategică de testare a pragului de toleranță a Occidentului față de comportamentul agresiv al Rusiei în spațiul post-sovietic, pe care Moscova îl consideră drept „curtea sa din spate". În plus, a fost o acțiune simbolică, menită să demostreze Occidentului că Rusia are capacitatea de a-și urma propria cale, ignorând instituțiile și comunitatea internațională.

Ideea Rusiei de a exercita control asupra fostelor republici sovietice a fost avansată de către Moscova la nivelul politicii de stat. Ea a fost relevată în noua Concepție a politicii externe a Rusiei, publicată la începutul anului trecut[12] și în declarația din luna august 2008 a președintelui rus Dimitrii Medvedev, după încetarea acțiunilor armate active dintre Rusia și Georgia.[13] Nedorința liderilor din Moldova de a conștientiza consecințele acestui război și de a întreprinde măsuri preventive nu este deloc clară.

---

11 Mark Leonard și Nicu Popescu, "A Power Audit of EU-Russia Relations," European Council on Foreign Relations, noiembrie 2007, p. 13, http://ecfr.3cdn.net/1ef82b3f011e075853_0fm6bphgw.pdf

12 Al patrulea paragraf din capitolul trei al Concepției lansează ideea că Rusia "va acorda o atenție deosebită activității organizațiilor și structurilor ce contribuie la consolidarea procesului de integrare în spațiul CSI". Pentru detalii accesați http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml

13 Medvedev a făcut public cele „cinci principii" ale politicii externe a Rusiei printre care a menționat existența regiunilor unde Rusia are „interesele sale privilegiate", - spațiul post-sovietic, - menționând că Moscova „va lucra cu grijă în aceste regiuni". Pentru detalii, a se vedea RIAN News Agency, "Medvedev has named the 'five principles' of the Russia's foreign policy," 31 august 2008, http://www.rian.ru/politics/20080831/150827264.html

Un alt neajuns principal al planificării sectorului de securitate în Moldova a fost nepregătirea elitei post-sovietice moldovenești[14] de a urma pașii statelor baltice. Ultimele au lansat o serie de reforme care le-a separat de regionalismul de origine sovietică și le-a racordat la mecanismele de integrare europeană. Criticii pot să declare că statele baltice au avut parte de o susținere considerabilă și asistență din partea statelor nord-europene și ele nu au trebuit să se confrunte cu un conflict de tip secesionist, cum este în cazul Moldovei.

Cu toate acestea, merită de reamintit că înainte, în timpul și după faza violentă a conflictului din Transnistria, era evident că în spatele separatiștilor se afla Moscova. În pofida acestui fapt, fiecare guvern al Moldovei a ales politici de concesii și pacificare în raport cu Rusia. Prin aceste măsuri, guvernele au ignorat datele empirice solide ce indicau că acomodarea statelor mici față de Rusia este contraproductivă. Ilustrativă în acest context este experiența Norvegiei și Turciei în raport cu Uniunea Sovietică. URSS nu și-a schimbat atitudinea față de aceste state ca rezultat al politicilor lor de împăcare, însă a fost călăuzită de considerente strategice mai largi, după cum acestea au fost percepute de planificatorii militari sovietici.[15] Este îndoielnic că Rusia își va schimba poziția, întâlnind o servilitate mai ridicată a statelor mici. Dimpotrivă, este mult mai probabil că un asemenea comportament va încuraja vecinul mai puternic să fie în căutarea permanentă a concesiilor din partea statului mai slab.[16] Un astfel de comportament, manifestând supușenie, ar putea treptat chiar să provoace agresiune, atunci când expectativa crescândă a Rusiei pentru o atitudine mai servilă se va ciocni de incapacitatea sau refuzul statului mai slab să cedeze.

Incapacitatea Georgiei, Ucrainei și Moldovei de a promova reforme democratice de succes se explică prin faptul că „existența amenințărilor externe la adresa securității statelor poate inhiba și eroda mișcările îndreptate spre democratizare"[17]. Acest lucru se întâmplă deoarece în timpul crizelor de securitate, conducerea politică tinde să concentreze puterea în mâinile sale, insistând asupra necesității unui control mai puternic al societății din partea autorităților, pentru a face față amenințărilor externe. În afară de aceasta, succesul pe calea tranziției democratice necesită consensul național asupra multor probleme și capacitatea de a concentra eforturi și resurse spre sfere prioritare, cum sunt dezvoltarea economică și politică. Iar distrugerea balanței instituționale în stat și stabilirea unei hegemonii politice a unei singure puteri mereu a trezit confruntări interne. Deci, consensul este practic imposibil atunci când un stat este divizat din punct de vedere etnic și/sau politic, iar diviziunile menționate pot fi provocate și manipulate din exterior. Pe lângă aceasta, în statele cu identitate națională slabă, elitele concurente, bucurându-se de susținere externă în suportul

14 Și la momentul actual Moldova este guvernată deocamdată de politicieni cu educație în stil sovietic sau de persoane din fosta nomenclatură a URSS, iar structurile guvernamentale sunt dominate de culturi politice și instituționale sovietice.

15 Olav Fagelund Knudsen, "Did Accommodation Work? Two Soviet Neighbors 1964-88," *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 1, (februarie, 1992), pp. 53-69

16 Robert K. German, "Norway and the Bear: Soviet Coercive Diplomacy and the Norwegian Security Policy," *International Security*, Vol. 7, No. 2, (toamna, 1982), pp. 55-82

17 William R. Thompson, 'Democracy and Peace: Putting the Cart Before the Horse?' *International Organization*, Vol. 50, No. 1, (iarna, 1996), pp. 141-174 quoted in Jon C. Pevehouse, 'Democracy from the Outside-In?'

confruntării şi destabilizării politice interne, sunt mai puţin predispuse spre a face concesii şi a încheia acorduri cu oponenţii săi interni.

Intervenţia externă ostilă reprezintă o tendinţă crescândă a ameninţărilor de tip non-militar la adresa securităţii, cu care se confruntă tot mai mult fostele state-satelit ale Rusiei. Anume acest tip de pericol le ameninţă existenţa în calitate de state suverane şi independente. Iar reducerea ameninţării externe este o precondiţie importantă nu doar pentru supravеţuirea acestor state, ci şi pentru tranziţia lor democratică.[18]

Abordarea retoricii anti-NATO

Dezbaterea pe subiectul NATO în spaţiul post-sovietic este afectată de propaganda şi stereotipurile de tip sovietic. Acestea sunt sprijinite de eforturile politicii externe ale Rusiei şi sunt realizate de către agenţii săi politici pe scena internă a fostelor state-satelit. Deseori, mesajele lor reflectă fobiile ce domină societatea rusească, dar în majoritatea cazurilor acestea sunt denaturări deliberate ale faptelor prezentate publicului, ca elemente ale campaniilor organizate anti-NATO şi anti-Occident.

Unul dintre motivele invocate de ce Moldova nu ar trebui să adere la NATO (şi UE este, de regulă, menţionată în tandem) rezidă în faptul că ea va fi tratată ca un stat de mâna a doua. Intervievat de anumiţi cercetători din Occident cu cîţiva ani în urmă, un comunist din Moldova şi-a demascat opunerea ascunsă faţă de însăşi integrarea europeană a Moldovei, declarând că „este imoral de a 'specula' cu ideea 'încă imatură a Moldovei ca parte a Europei'". El a continuat prin a susţine că „partidul său este împotriva 'integrării în Europa în calitate de stat de mâna a doua', însă nu este contra Europei".[19] În cadrul forumurilor de discuţie de pe Internet şi chiar în timpul dezbaterilor publice, s-au remarcat păreri prin care s-a accentuat că după aderarea la structurile euro-atlantice moldovenii se vor transforma într-o forţă de muncă ieftină pentru „capitaliştii occidentali", fiind exploataţi şi umiliţi. Asemenea afirmaţii discutabile ignoră numărul crescând al moldovenilor ce se străduie să-şi găsească un loc de muncă în Occident. Apologeţii acestor idei evită de asemenea să menţioneze că, afiliidu-se Occidentului, Moldova va putea treptat să asigure mai multe norme juridice pentru protecţia cetăţenilor săi ce vor munci în Occident. Iar munca pentru capitaliştii din Occident este de regulă mult mai promiţătoare în privinţa recompensei, decât munca pentru capitaliştii din Rusia sau Moldova, şi nu în ultimul rând datorită faptului că în Occident se plătesc salarii mai mari şi se respectă legea. Acest lucru este extrem de important, având în vedere că mulţi moldoveni ce lucrează în Rusia

18 Douglas M. Gibler şi Jamil A. Sewell, "External Threat and Democracy: The Role of NATO Revisited," *Journal of Peace Research*, Vol. 43, No. 4, 2006, p. 429

19 John Löwenhardt, Ronald J. Hill, Margot Light, "A Wider Europe: The View from Minsk and Chisinau," *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 77, No. 3, (iulie, 2001), p. 618

se întorc acasă în sicrie, corpurile lor neînsufleţite purtând semne de moarte violentă.[20]

Drept rezultat negativ al integrării Moldovei în comunitatea euro-atlantică, este menţionată pierderea suveranităţii. Criticii NATO accentuează că Moldova va trebui să delegheze o parte semnificativă din puterea sa de decizie Bruxelles-ului, care de fapt va conduce Moldova conform propriei viziuni. Majoritatea criticii de acest fel vine din partea mijloacelor mediatice ruseşti, care ocupă o poziţie dominantă pe piaţa mass-media din Moldova. Media ruseşti promovează opinia oficială a Kremlinului, care este difuzată în rândul populaţiei din Moldova, folosind ignoranţa şi lipsa ei de cunoştinţe în aceast domeniu. Ceea ce se omite este faptul că anume statutul de membru UE va necesită din partea Moldovei o colaborare mai strânsă cu Bruxelles-ul, în vederea elaborării unor politici, şi nu statutul de membru NATO. Aceasta confirmă presentimentul că intenţia conducerii ruse este de a împiedica nu doar obţinerea de către Moldova a statutului de membru NATO, dar şi aderarea acesteia la UE.

Statutul de neutralitate permanentă pentru Moldova este considerat de criticii anti-NATO ca fiind unica opţiune justă şi corectă pentru Chişinău. În realitate, aceste eforturi sunt concentrate spre menţinerea status quo-ului, deoarece anume neutralitatea permanentă declarată de Moldova în 1994 şi este factorul care subminează suveranitatea ţării. În mod ironic, anume acea ţară care a insistat cel mai mult asupra neutralităţii Moldovei, şi anume Federaţia Rusă, este cea care violează neutralitatea Moldovei din 1994 şi până în prezent. Rusia, de asemenea, a investit eforturi considerabile pentru a menţine sau atrage Moldova în structurile sale regionale pe care le-a înfiinţat şi le domină. Există o deosebire esenţială între organizaţiile fondate de Occident şi acele fondate de Rusia. În primul caz, Moldova trebuie să convingă Occidentul pentru a obţine calitatea de membră a UE sau NATO. Dimpotrivă, Moldova nu doreşte să adere la structurile din spaţiul post-sovietic ce sunt dominate de Moscova, dar este subiectul unor presiuni puternice din partea Rusiei pentru a proceda astfel.

O altă diferenţă ţine de modul în care aceste organizaţii îşi desfăşoară activitatea. Organizaţiile din Occident oferă participare egală şi influenţă reală, bazate pe tradiţii şi valori democratice. Organizaţiile regionale create de Rusia, însă, permit doar o participare convenţională a altor membri şi sunt menite să menţină dominaţia Moscovei asupra statelor post-sovietice. Ele mai puţin sunt menite să promoveze interesele naţionale ale altor membri decât Rusia. În schimb, aceste organizaţii contribuie cu semnături pentru proiectele documentelor elaborate la Moscova şi sporesc numărul de drapele naţionale în pila regională de stindarde. În ansamblu, aceste organizaţii sprijină sentimentul de autoimportanţă al Rusiei şi de dominanţă regională.

20 Jurnal National, "Goniti de acasa – Zeci de moldoveni ucisi la Moscova", 31 octombrie 2005, http://www.jurnalul.ro/articole/34219/goniti-de-acasa---zeci-de-moldoveni-ucisi-la-moscova

În perioada sancțiunilor economice și comerciale impuse Moldovei de către Rusia în 2006, Chișinăul a ridicat în van problema dată în cadrul structurilor Comunității Statelor Independente (CSI). Moldova a făcut trimitere la o serie de acorduri comune ale CSI, care au fost încălcate de Rusia când a impus restricții asupra exporturilor moldovenești fără a prezenta argumente plauzibile și obiective. Organul CSI la care s-a apelat s-a distanțat de conflict, afirmând că litigiul este o problemă bilaterală, ce urmează a fi tratată de ambele state în cadrul unor negocieri bilaterale. Cu cât este mai mare vulnerabilitatea și gradul de dependență față de Rusia a unui stat membru al CSI, cu atât este mai mare presiunea Moscovei asupra suveranității naționale a acelui stat. Asupra oficialilor din Belarus au fost exercitate presiuni din partea ambasadorului rus la Minsk și a administrației de la Kremlin pentru a stoarce declarația oficialilor beloruși precum că susțin invazia Rusiei în Georgia,[21] iar, mai târziu, pentru a smulge recunoașterea ambelor regiuni separatiste din Georgia de către Belarus, de data asta fără succes.[22] În manieră similară, Federația Rusă a exercitat presiuni considerabile asupra membrilor Organizației Tratatului de Securitate Colectivă (ODKB) spre a obține susținerea lor.[23] Moscova a trebuit să lanseze o activitate „explicativă" suplimentară pentru a convinge partenerii ODKB să adopte o atitudine reprobatoare față de Georgia.[24] Pentru comparație, în cadrul Organizației de Cooperare din Shanghai, unde a fost prezentă China, care a balansat presiunea Rusiei, statele CSI au adoptat o atitudine mai moderată.

Spre deosebire de cele expuse anterior, statele-membre NATO și UE se bucură de mai multă suveranitate. Polonia și statele baltice au avut capacitatea să oprească negocierile dintre Uniunea Europeană și Rusia, cerând ca interesele lor naționale să fie luate în considerație de alți membri UE. Multe state membre NATO nu au suportat apelul Statelor Unite ale Americii de a se alătura campaniei în Irak și chiar au criticat vehement Washingtonul pentru această invazie. În mod similar, membrii NATO au avut dreptul la libera alegere de a-și trimite sau nu trupele în Afghanistan și dreptul să selecteze regiunea unde să le desfășoare, cum s-a întâmplat în cazul Germaniei.

Oponenții calității de membră NATO a Moldovei, de asemenea, susțin că aderarea țării la NATO va submina legăturile economice cu Rusia. Acestea includ legăturile economice moștenite de pe timpul sovietic, dar și acele consolidate în ultimii ani de către companiile controlate de guvernul rus. Cu toate acestea, Moldova are nevoie de investiții de resurse și tehnologii occidentale, pentru a genera o dezvoltare sistemică a economiei și infrastructurii. Rusia puțin ce poate oferi dintre acestea Moldovei și nu în ultimul rând din cauza faptului că propria sa economie necesită o atenție

21 Expert Online 2.0, "Mayatnik Lukashenko," Nr. 37 (626), 22 septembrie 2008, http://www.expert.ru/printissues/expert/2008/37/mayatnik_lukashenko/

22 Voice of America, "Lukashenko pytaetsea lavirovat mezhdu Rossiei i Zapadom" [Lukashenko încearcă să manevreze între Rusia și Occident], 28 august 2008, http://www.voanews.com/russian/2008-08-28-voa22.cfm

23 Vremea Novostei, "Tak bezopasnee" [Astfel e mai puțin periculos], Nr. 164, 8 septembrie 2008, http://www.vremya.ru/2008/164/5/212049.html

24 Kommersant, "ODKB razvoracivaiut protiv Gruzii" [ODKB este orientat contra Georgiei], Nr. 157 (3974), 3 septembrie 2008, http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1019687

similară. Datele empirice indică o creştere substanţială a investiţiilor străine în economia noului stat-membru acceptat în NATO.[25] Pentru Moldova, este foarte important să părăsească reţelele regionale economice stabilite în timpul sovietic care se bazau pe planificare de stat, şi nu pe eficacitatea economică. Acestea erau orientate spre conectarea republicilor în reţele de dependenţă reciprocă, iar la momentul de faţă au devenit nişte vulnerabilităţi, în condiţiile în care Rusia le foloseşte pentru a-şi exercita controlul asupra foştilor săi sateliţi.

Aderând la structurile euro-atlantice, Moldova, susţin scepticii, s-ar putea confrunta cu pierderea pieţelor din statele CSI. În contextul dezbaterilor largi naţionale ce există pe marginea subiectului dacă Moldova ar trebui sau nu să-şi menţină statutul de ţară membră a CSI, până şi înalţii oficiali moldoveni adoptă poziţii. Prim-ministru Zinaida Greceanîi a declarat recent că Moldova nu poate renunţa la pieţele statelor-membre ale CSI. Ea a explicat că Moldova are un interes specific pentru parteneriatul comercial şi economic cu statele CSI, pentru cooperarea în domeniul protecţiei sociale a cetăţenilor moldoveni şi pentru promovarea produselor moldoveneşti peste hotare.[26] Nu este pe deplin clar de ce Moldova nu poate să construiască aceste relaţii pe o baza bilaterală, şi în schimb se lasă atrasă în format multilateral. Cu atât mai mult că Moldova, conform celor menţionate anterior în text, s-a confruntat deja cu ineficienţa CSI-ului şi incapacitatea sa de a funcţiona ca un organism echilibrat şi multilateral, fiind dirijat de către Federaţia Rusă. Rusia a interzis exporturile moldoveneşti din motive politice, iar CSI nici nu a putut examina cazul. Acesta constituie un argument suplimentar ce susţine raţionamentul că Moldova ar trebui să adopte o abordare bilaterală în raport cu statele CSI, în schimbul acordurilor nefuncţionale de cooperare multilaterală existente în cadrul CSI.

Mai mult ca atât, statisticile actuale ale comerţului moldovenesc extern indică că statelor UE le revine cel mai mare procentaj din exporturile moldoveneşti (52.1%), iar statele CSI se află pe locul doi (38.7%).[27] O tendinţă similară se remarcă în cazul importurilor, statele UE exportând în Moldova 44,4%, iar statele CSI acoperind 35% din totalul importurilor în Moldova. Este foarte sugestiv faptul că doar patru din cele 12 state principale care formează 86% din pieţele de export moldovenesc sunt din CSI (Rusia, Ucraina, Belarus şi Kazahstan) şi doar trei state CSI se află pe listă celor 17 state principale ce înglobează 86,7% din importurile moldoveneşti (Ucraina, Rusia şi Belarus). Acest fapt ar trebui să simplifice stabilirea cadrului bilateral necesar, relevând totodată potenţialul comercial neexploarat în raport cu UE.

Structura importurilor şi exporturilor este importantă la rândul său atunci când sunt analizate pieţele cu care ţara noastră colaborează şi dependenţa Moldovei de ele. O

25 De văzut următorul capitol referitor la beneficiile economice ale aderării Moldovei la NATO.

26 Novosti-Moldova, „Zinaida Greceanîi - Moldova nu poate şi nici nu trebuie să renunţe la pieţele CSI," 29 Septembrie 2008, http://newsmoldova.md/news.html?nws_id=745988

27 Vezi raportul Biroului Naţional de Satistică din Republica Moldova Nr. 07-07/167, 5 septembrie 2008, p. 1, http://www.statistica.md/statistics/dat/1403/ro/Activ_com_ext_ian_iulie_2008.pdf. Aceste sunt date pentru perioada ianuarie-iulie 2008. În 2007 cifrele erau 50.6% şi 41% pentru UE şi CSI respectiv, http://www.statistica.md/statistics/dat/1105/ro/Activ_com_ext_anul_2007.pdf

parte semnificativă a importurilor din statele CSI o constituie resursele energetice şi alte resurse minerale. Aproximativ 47,7% (238,88 milioane de dolari) a importurilor moldoveneşti din Rusia pentru anul 2007 au fost formate din gaz natural şi hidrocarburi gazoase, ţinând cont că importurile din Rusia au alcătuit doar 13,6% din totalul importurilor moldoveneşti. Pentru comparaţie, pot fi menţionate importurile din Ucraina, care care au atins 20,1%, iar importurile din România au constituit 17,9% din totalul importurilor moldoveneşti. Exporturile Moldovei către Rusia pentru anul 2007 au atins 17,4%, către Ucraina – 12,5% şi către România – 15,7%.[28] Datele pentru primele două trimestre pe anul 2008 continuă tendinţa de creştere a exporturilor spre statele UE şi descreştere a lor spre spaţiul CSI.[29]

Deşi este necesar un studiu mai profund, aceste date indică evident că natura dependenţei economice a Moldovei faţă de Rusia şi acceptarea ideii false pe larg răspândită a potenţialului economic atractiv al spaţiului CSI sunt autoimpuse şi au rădăcini interne. Pieţele europene solicită produse de calitate mai înaltă şi, respectiv, investiţii suplimentare din partea producătorilor moldoveni. Este posibil că anumite grupuri de afaceri autohtone nu doresc să investească în îmbunătăţirea calităţii produselor lor, preferând să le comercializeze în republicile ex-sovietice, orientându-se spre un profit uşor. Preţul mai scăzut la resursele energetice în Moldova, în comparaţie cu acel achitat de Occident Rusiei, de asemenea ar putea condiţiona abuzuri interne. Aceste tipuri de aranjamente pot rezulta în grupuri de interes autohtone, încercând să influenţeze conducerea politică asupra menţinerii relaţiilor economice cu Comunitatea Statelor Independente, controlată de Rusia. În general, asemenea circumstanţe afectează suveranitatea Moldovei şi libera sa alegere a opţiunilor politice. Doar prin integrarea în structurile euro-atlantice, fapt care va spori securitatea ţării şi va consolida instituţiile sale, va reuşi Moldova să reducă influenţa externă ostilă şi dependenţa sa externă.

În plus, trebuie de menţionat abordarea ipocrită a Rusiei faţă de extinderea NATO (sau UE). În discursul său, Moscova intenţionat pune accent pe faptul că NATO este organizaţia care iniţiază extinderea sau că Statele Unite propulsează NATO spre est. Moscova vrea să sugereze că Occidentul este actorul care încearcă să convingă şi să atragă fostele republici sovietice să adere la NATO şi la UE, contrar voinţei acestora. În această acţiune subtilă, Rusia neglijează ideea că fostele sale state-satelit au voinţă suverană şi aderarea la organizaţiile europene reprezintă propria lor decizie. Rusia insinuează că statele ca Georgia, Moldova şi Ucraina nu au suveranitate şi s-au transformat în state-client ale Statelor Unite.

Aşa eforturi de propagandă ale Kremlinului au atins un anumit succes, de vreme ce cercetătorii din Occident au început să accepte unele dintre aceste afirmaţii.[30] Ideea precum că

28 Vezi raportul Bancii Naţionale a Moldova pe balanţa de plăţi a Republicii Moldova pentru anul 2007, 25 septembrie 2008, p. 10, http://www.bnm.md/files/index_3047.pdf.

29 Raportul Bancii Naţionale a Republicii Moldova pe balanţa de plăţi a Moldovei pentru al doilea trimestru a anului 2008, 25 septembrie 2008, p. 6, http://www.bnm.md/files/index_2772.pdf

30 În cadrul lecţiei publice din 10 octombrie 2008 ţinută la Chişinău de Michael Emerson de la Centrul pentru Studii Politice Europene (Bruxelles), Georgia a fost menţionată ca stat client al SUA. La întrebarea dacă această opinie este împărtăşită în anumite capitale europene, expertul a oferit un răspuns afirmativ.

unele state post-sovietice sunt state-client ale SUA este folosită pentru susținerea măsurilor de propagandă organizate de Kremlin. Rusia transferă acuzațiile asupra elitei naționale „corupte" din aceste state, susținând că anume ele ar vrea să creeze obstacole între poporul lor și Rusia. Propagandiștii de la Kremlin insistă pe faptul că decizia elitelor din statele post-sovietice de a adera la NATO sau UE merge contrar voinței poporului propriu care este conectat de Rusia prin „legături culturale multiseculare și fraterne". Prin intermediul acestei abordări, Rusia pune la îndoială legitimitatea acestor guverne, sugerând că elitele naționale din aceste state nu reprezintă voința poporului lor. Împreună cu dreptul invocat de a „apăra cetățenii și compatrioții de peste hotare", acest lucru permite Rusiei să pretindă la dreptul de a repara „greșeala", utilizând agresiunea indirectă sau chiar cea militară.

Promovarea și protejarea democrației

Capitolele precedente au sugerat printre altele că doar statutul de membru UE în sine nu poate soluționa problemele de securitate ale Moldovei. Aceasta se datorează și faptului că Uniunea Europeană nu are nici un acord prevăzut pentru apărarea membrilor săi în cazul unei agresiuni convenționale sau non-militare. O mare parte a statelor UE de asemenea sunt membre NATO, contând pe capabilitățile Alianței în a le apăra în cazul unei invazii militare străine. Este foarte elocvent că chiar și așa state neutre ca Finlanda și Suedia se ciocnesc cu dezbateri naționale între elitele sale politice asupra necesității de avansare a securității naționale prin posibila aderare la NATO.[31]

Un alt fapt ignorat de către oponenții NATO din Moldova este că niciunul dintre statele fostului lagăr socialist nu a putut să se integreze în Uniunea Europeană fără a deveni inițial membru NATO. Există o logică puternică în spatele acestei afirmații, ținând cont că tranziția este un proces care poate duce fie la regres sau la progres de-a lungul traiectoriei de dezvoltare democratică. În fond, calitatea de membru NATO poate oferi statelor un impuls puternic inițial pentru dezvoltarea lor pe calea tranziției democratice. Un asemenea statut le ajută să avanseze spre integrarea în UE, care prezintă exigențe mult mai complexe și mai serioase.

Dezbaterea pe marginea faptului dacă promovează NATO sau nu democrația nu este una recentă, existând anumite cercetări referitor la acest subiect. Întrucât expunerea detaliată a lor nu corespunde obiectivului și volumului studiului dat, merită să fie comentate doar principalele argumente pe care oponenții extinderii NATO preferă să le invoace. Studiile anterioare au încercat să pună în evidență că NATO nu poate promova democrația, citând exemple de regres spre autoritarism în unele statele ale Alianței, cum au fost Turcia și Grecia în timpul Războiului Rece.

Alte argumente au indicat că trebuie evitată antagonizarea Rusiei, susținerea căreia este necesară pentru a soluționa provocări regionale și globale la adresa securității;

31 "Finland and Sweden Revive Debates on NATO membership," *EUobserver*.com, 1 septembrie 2008, http://euobserver.com/13/26664

şi că trebuie de permis altor organizaţii decât NATO să promoveze democraţia, îndeosebi UE, care posibil s-ar descurca mai bine. Atunci când se menţionează perioada posterioară Războiului Rece, pe lângă aceste argumente, oponenţii extinderii NATO mai reliefează şi faptul că noile state membre deja erau democratice la momemtul aderării la NATO.[32] În ciuda caracterului aparent convingător, toate aceste argumentele au carenţe în logica lor.

În primul rând, aceaste argumentări au ignorat cu desăvârşire dimensiunea securităţii, luând în consideraţie că libertatea de ameninţări externe este fundamentală pentru o tranziţie democratică de succes şi supravieţuirea democraţiei.[33] Raţionamentul acestor autori expus pe timpul când Rusia nu se pregătea să atace niciuna din fostele republici sovietice a ieşit din uz odată cu invazia Georgiei de către Rusia în august 2008. Susţinerea de către Kremlin a tendinţelor separatiste în peninsula Crimeea a Ucrainei, manifestată la scurt timp după declaraţia preşedintelui rus Vladimir Putin că „Ucraina nu este nici măcar un stat"[34] nu lasă loc pentru dubii. Înseşi statele-membre NATO nu se simt în siguranţă, după cum a indicat un raport recent al Serviciului Secret de Informaţii din Cehia (BIS).[35] Raportul a specificat că Serviciul de Informaţii din Rusia a fost ulterior foarte activ în manipularea opiniei publice din Cehia şi organizarea unei opoziţii împotriva instalării de SUA a elementelor scutului anti-rachetă în Republica Cehă. Potrivit raportului, Serviciul de Informaţii din Rusia şi-a promovat aceste scopuri prin infiltrarea şi finanţarea societăţii civile, a organizaţiilor politice şi mass-media autohtone. În pofida faptului că publicul din Occident nu poate accepta întotdeauna asemenea afirmaţii, este evident şi incontestabil că Kremlinul are experienţa creării în Rusia a simulacrelor organizaţiilor obşteşti pentru a contracara protestele din partea grupurilor adevăratei societăţi civile şi opoziţiei politice orientate împotriva strategiilor sale autoritare.[36] De asemenea, Rusia foloseşte pe larg această tactică în fostele state ale URSS pentru a exercita presiuni asupra guvernelor autohtone şi a susţine grupurile politice loiale Kremlinului.[37]

Cu câţiva ani în urmă, Rusia nu era atât de agresivă pe arena politicii externe, deoarece avea mai puţine resurse şi nu era atât de sigură pe sine. Astăzi ea aplică ambele mijloace convenţionale şi neconvenţionale, pentru a submina suveranitatea fostelor republici sovietice[38] şi foştilor membri ai Pactului de la Varşovia. Rusia foloseşte pe

32 Dan Reiter, "Why NATO Enlargement Does Not Spread Democracy," *International Security*, Vol. 25, No 4 (primăvara, 2001), pp. 41-67

33 Douglas M. Gibler şi Scott Wolford, "Alliances, Then Democracy: An Examination of the Relationship Between Regime Type and Alliance Formation," *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 50, No. 1, pp. 129-153

34 The Economist, "Redrawing the MAP in Europe", 10 aprilie 2008, http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=11020089. De văzut la fel Moscow News, "Can't Live With Them, Can't Live Without Them," 17 aprilie 2008, http://www.mnweekly.ru/columnists/20080417/55324017.html

35 Nezavisimaya Gazeta, "Russkie Shpiony Gromjat Zapad" [Spionii ruşi zdrobesc Occidentul], 8 octombrie 2008, http://www.ng.ru/nvo/2008-10-08/100_spy.html?insidedoc. Pentru sursa cehă de a vedea http://www.radio.cz/en/article/108675

36 Printre acestea se enumeră organizaţiile de tineret create şi finanţate de Kremlin, astfel ca "Nashi" [Ai noştri]," "Molodaya Gvardya" [Garda tânără], "Rossya Molodaya" [Rusia tânără], etc.

37 Cea mai cunoscută în Occident organizaţie de tineret creată şi finanţată de guvernul Rusiei peste hotare este "Proryv", fiind activă în Moldova (Transnistria), Ucraina (Crimea) şi recent în regiunea secesionistă din Georgia, Abkhazia.

38 Nicu Popescu, "Russia's Soft Power Ambitions," Policy Brief No. 115, Centre for European Policy Studies, octombrie 2006, http://shop.ceps.eu/downfree.php?item_id=1388

larg discursul occidental pentru a-şi deghiza acţiunile sale agresive, şi, după cum se poate observa în cazul Cehiei, pune accent pe susţinerea şi dezvoltarea peste hotare a organizaţiilor civile „ca instrumente majore de destabilizare a guvernelor pro-occidentale şi restabilirea influenţei".[39]

În al doilea rând, argumentele citate contra extinderii NATO reprezintă o interpretare eronată a constatărilor empirice şi teoretice actuale. Acest lucru a fost subliniat just de o serie de cercetători.[40] Argumentul că instituţiile ajută la stabilirea normelor nu poate fi desconsiderat. Este important de reţinut acest lucru, luând în consideraţie transformarea structurii şi obiectivelor NATO după Războiul Rece, în urmă căruia Alianţa a devenit un promotor a ideilor şi valorilor.[41] Deşi noile state-membre NATO deja au atins un anumit succes democratic până la aderare, ele totuşi au puţină experienţă în domeniul guvernării democratice, confruntându-se cu probleme serioase de tranziţie de ordin social, economic şi politic.

Tranziţia democratică este un proces continuu în cadrul căruia un stat poate progresa, regresa sau stagna, în funcţie de o serie de variabile independente, determinate de condiţiile specifice ale unui anumit stat sau sistem politic. Ţinând cont de acest fapt, riscul regresului democratic este mai mare pentru tinerele democraţii. Relevant pentru Moldova este şi acel fapt că NATO posterioară Războiului Rece contribuie la consolidarea normelor democratice care constrâng şi dirijează comportamentul elitei naţionale, influenţând modul de conştientizare a intereselor naţionale. După cum sugerează datele existente, statele ating un nivel mai înalt de democratizare după afilierea la o alianţă de state democratice.[42] Foarte multă critică ce contesta capacitatea NATO în a promova dezvoltarea democratică s-a bazat pe practicile Războiului Rece. Cu toate acestea, din perspectivă contemporană, caracterul democratic al aliaţilor în prezent nu poate fi negat. Astfel, pe parcursul unei perspective mai îndelungate, NATO a contribuit la dezvoltarea democratică a membrilor săi, inclusiv şi după Războiul Rece.

Există de asemenea opinii că Republica Moldova nu are nevoie de statutul de membru NATO, deoarece ea poate coopera şi întemeia interoperativitate cu Alianţa în cadrul Programului Parteneriat pentru Pace (PpP), şi în baza Planului Individual de Acţiuni al Parteneriatului.[43] Aş dori să atrag atenţia cititorului asupra sferei de acţiune şi scopului Programului PpP. Bazat pe respectarea principiilor democratice, Programul PpP are menirea să sporească stabilitatea, să reducă ameninţările la adresa păcii şi să edifice legături strânse de securitate între statul-partener şi NATO, precum şi între

39 Această tendinţă a fost descoperită de cercetători la etapa sa incipientă de implementare. Vezi Ivan Krastev, "Russia's Post-Orange Empire," *OpenDemocracy.net*, 20 octombrie 2005, http://www.opendemocracy.net/democracy-ukraine/postorange_2947.jsp

40 Harvey Waterman, Dessie Zagorcheva, Dan Reiter, "NATO and Democracy," *International Security*, Vol. 26, No.3 (iarna 2001/02), pp. 221-235

41 A fost evident în mod deosebit după lansarea de NATO a Programului "Parteneriat pentru Pace". Pentru detalii de verificat pagina web a NATO la http://www.nato.int/issues/pfp/index.html

42 Douglas M. Gibler şi Jamil A. Sewell, 2006, p. 415

43 De a se vedea pagina web a NATO, http://www.nato.int/issues/ipap/index.html

statele partenere. Din 1994, când Moldova a aderat la PpP, ea a participat la zeci de exerciții militare de comandă și stat major și în teren, organizate în baza scenariilor de menținere a păcii și de management al crizelor. Acest lucru a fost posibil datorită suportului generos al Statelor Unite și NATO, care a permis Moldovei să compenseze lipsa fondurilor proprii pentru a oferi instruire și chiar articole de echipament militarilor săi. Cu toate acestea, după atâția ani de participare la PpP în cadrul căruia Chișinăul a beneficiat de investiții ale NATO în securitatea Moldovei, este doar firesc că din partea Moldovei se așteaptă avansarea nivelului său de participare și este logic ca acest fapt sa fie împlinit. În schimb, cooperarea Moldovei cu NATO se află într-o anumită stagnare, care se reflectă și în reacția rațională a Alianței, lansând o reducere substanțială a fondurilor oferite Moldovei.

În plus, PpP oferă un cadru pentru dialog între aliați și statele-partener, în cazul în care ultimele percep o amenințare directă la adresa integrității sale teritoriale, a independenței politice sau securității. Programul se referă în esență la fiecare domeniu de activitate NATO, astfel cum sunt planificarea și politicile de apărare, relațiile civil-militare, educație și instruire, apărare aeriană, sisteme de comunicații și informare, planificarea managementului de criză și a situațiilor excepționale civile. Destul de elocvent este acel fapt că după invazia Rusiei, Georgia a apelat la NATO pentru suport și asistență în scopul restabilirii infrastructuri sale militare distruse. Navele de război NATO au intrat în Marea Neagră pentru demonstrarea de forță și solidaritate cu Tbilisi, descurajând o eventuală continuare a avansării Rusiei pe teritoriul Georgiei. Conducerea NATO și-a exprimat solidaritatea cu Georgia, în declarații și acțiuni, vizitând țara în urma războiului cu Rusia. Acest lucru s-a produs în pofida eforturilor Rusiei de a izola Tbilisi. NATO a susținut Georgia, deși ea nu este deocamdată stat-membru NATO, asta deoarece Georgia și-a exprimat fără rezerve dorința sinceră de a adera la Alianță.

Acest lucru a avut loc în baza modului în care Georgia este privită de statele aliate. Georgia și-a manifestat clar voința de a adera la NATO și ea continuu promovează ideea de a primi statutul de membru, atât la nivel de planificare, cât și de politici. Este adevărat că reacția NATO la invazia Rusiei a fost determinată în multe privințe de poziția Statelor Unite. Totuși, mulți observatori care invocă acest argument nu țin cont și de alte motive, care sunt la fel de importante. Înainte de toate, NATO este o comunitate bazată pe valori, afinități și, de asemenea, pe interese comune, fiind mereu gata să le apere și să le protejeze. În afară de aceasta, perceperea identității comune, atunci când Georgia este privită ca un stat ce tinde să adere la grupul statelor democratice, a jucat de asemenea un rol important. Georgia se transformă într-un stat-parte a regiunii politice[44] a statelor democratice. Drept rezultat, valori, afinități și interese comune în raport cu Georgia sunt stabilite între aliați și acceptate de ei.

44 Regiunile nu ar trebui examinate exclusiv în termeni geografici. Ele sunt totodată construcții sociale și cognitive – de a vedea Christopher Hemmer și Peter J. Katzenstein, "Why There is no NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of the Multilateralism," *International Organizations*, Vol. 56, No. 3 (vara 2002), p. 578

Totodată, este important de menționat că din motivul că Georgia nu este un stat-membru, aceasta a avut repercusiuni asupra modului în care conducerea rusă a evaluat posibilele costuri și beneficii ale invaziei militare. Relațiile mai strânse cu NATO, fie doar oferirea MAP[45] Georgiei, ar fi trasnsmis semnale puternice pentru Moscova. În acest caz, liderii ruși nu ar fi fost atât de convinși că NATO nu este angajată să apere Georgia. O astfel de evaluare ar fi trebuit să reducă semnificativ probabilitatea invaziei militare ruse.

Este posibil că modul în care Georgia a reacționat în Osetia de Sud a fost determinat de percepția de insecuritate pe care a avut-o conducerea de la Tbilisi. În acest caz, dacă Georgia ar fi obținut MAP-ul în cadrul summit-ului NATO de la București, ea ar fi reacționat într-un mod mai rezervat. Tbilisi ar fi fost atunci mult mai perceptiv față de preocupările Bruxelles-ului și mai precaut să nu pună în pericol perspectivele sale pentru statutul evident de membru NATO. Astfel, calitatea de membru NATO poate servi de asemenea pentru consolidarea securității regionale, diminuând dilemele de securitate ale viitorilor membri și descurajând posibilele năzuințe militare riscante, promovând în schimb opțiuni pacificatoare pentru soluționarea conflictului.

Nivelul existent în Moldova al suportului integrării în NATO nu este determinat de sentimente anti-NATO în rândul populației din Moldova. Este o chestiune ce ține de informarea insuficientă a poporului sau cum e cazul cu actuala conducere – de informarea greșită. Un exemplu ilustrativ este ședința parlamentară din 8 mai 2008, când membrii Parlamentului au discutat noul proiect al Concepției Securității Naționale. Informarea greșită a venit din partea președintelui Comisiei pentru Politică Externă și Integrare Europeană Grigore Petrenco, care reprezintă partidul de guvernământ, în timp ce răspundea la relatările critice ale partidelor de opoziție. El a declarat că Partidul Comunist „consideră blocurile militare drept anacronisme care se opun valorilor civilizației moderne, drept instrumente de represiune a libertății și nu de consolidare a democrației și securității."[46] Acest caz ilustrează în ce mod moldovenii sunt supuși tot mai mult propagandei și campaniilor de dezinformare, similare celor utilizate de conducerea Uniunii Sovietice pentru a-și controla populația.

Astfel, nu este întâmplător faptul că multe state foste membre ale Pactului de la Varșovia și statele baltice au reușit să adere la NATO și UE, de vreme ce asemenea state ca Moldova și Ucraina nu au reușit. Ultimele au avut „tradiții totalitare și imperiale mult mai puternice și mai îndelungate, care au rezultat în birocrații diforme, ministere incomplete sau neexistente, iar cadrele lor responsabile de elaborarea și implementarea politicilor, instruite să primească ordine de la Moscova, sunt orice în afară de elite eficiente." Deoarece discrepanța dintre aceste două grupuri analizate este de natură sistemică, ea nu poate fi redusă nici simplu, și nici repede.[47] Defici-

45 Pentru detalii despre MAP, a se vedea NATO Handbook la http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm
46 De a vedea raportul ședinței parlamentare din 8 mai 2008, http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/08.05.2008
47 Alexander J. Motyl in "Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership," Anatol Lieven and Dmitri Trenin, eds., Carnegie Endowment for International Peace, 2003, p. 24

enţele sistemice instituţionale şi culturale de tip sovietic, care au fost moştenite, au repercusiuni fundamentale asupra securităţii republicilor ex-sovietice, în general, şi asupra Moldovei, în particular.

Aşadar, în cazul în care Moldova se confruntă cu probleme severe la adresa securităţii, aderarea la NATO pare a fi mecanismul cel mai adecvat pentru abordarea lor. Nu mai puţin important este faptul că pregătirea pentru aderarea la Alianţă necesită din partea viitorilor membri întreprinderea măsurilor împotriva moştenirilor din trecut, inclusiv a problemelor etnice şi a mediocrităţii politice. Eşecul de avea garantată calea spre aderarea la NATO va lipsi Moldova de motivaţiile iminente care încurajază schimbarea şi reforma, iar aceasta va lăsa ţara în mâinile autoritarismului birocratic şi parazitismului elitei. La rândul său, transformarea economică atât de necesară va stagna, îndepărtând investitorii. Şi, ca de obicei, când provocările şi greutăţile cresc, situaţia va duce şi la creşterea intervenţiei statului în economie şi la soluţii autoritare.[48]

Pe parcursul anilor, ţinta-cheie a Rusiei în cadrul CSI a fost consolidarea influenţei sale, de fapt negând acest lucru faţă de Statele Unite şi Uniunea Europeană. Rusia a recurs la retorica de tip occidental pentru a-şi camufla obiectivele politicii sale externe în spaţiul post-sovietic. De asemenea, a practicat avertizări Occidentului să nu se avânte în confruntări pe marginea „sferelor de influenţă", afirmând concomitent că nu avea scopul să domine statele CSI. Pe de o parte, Rusia a declarat că statele occidentale ar trebui să depună eforturi împreună cu Rusia pentru a evita o astfel de confruntare, dornică de fapt să limiteze influenţa Bruxelles-ului asupra foştilor sateliţi. Pe altă parte, a trimis permanent mesaje dure în capitalele statelor CSI, avertizându-le să nu stabilească relaţii mai strânse cu SUA sau UE.

În anul 2004, Ministrul Afacerilor Externe din Rusia, Serghei Lavrov, a scris că statele CSI au dreptul suveran de a-şi stabili politici externe în conformitate cu interesele sale naţionale. El a subliniat că anume din acest motiv niciun stat sau un grup de state nu are dreptul să pretindă influenţă monopolistă asupra lor. Lavrov a avertizat contra exercitării presiunii asupra statelor CSI pentru a le forţa alegerea dintre Est şi Occident, prevenind că nimeni nu are de câştigat de pe urma reinstaurării vechii confruntări geopolitice şi luptei pentru „sferele de influenţă".[49]

Contrazicându-l pe Serghei Lavrov, Preşedintele Comisiei Dumei de Stat pentru afacerile CSI Andrei Kokoshin, a declarat că în timpul unei vizite la Chişinău din noiembrie 2005 că Bruxelles-ul şi Moscova sunt concurenţi. El a continuat prin a afirma că în cazul în care Chişinăul va alege Uniunea Europeană, Moldova riscă să se confrunte cu o atitudine diferită din partea Rusiei. Această idee a fost confirmată de o serie de declaraţii similare venite din partea oficialilor ruşi. Destul de recent, preşedintele

48 Ibid., p. 34-35

49 Sergey Lavrov, "Democratya, mezhdunarodnoe upravlenie i budushee miroustroystvo" [Democraţia, dirijarea internaţională şi viitorul sistem internaţional], *Rossiya v globalinoy politike*, Nr.6 (noiembrie-decembrie 2004), http://www.globalaffairs.ru/numbers/11/3427.html

Rusiei Medvedev a susținut această idee atunci când a făcut publice cele „cinci priorități" ale politicii externe a Rusiei. A devenit clar că pe lângă sentimentul de putere și încredere de sine al conducerii ruse, discursul și acțiunile sale în spațiul post-sovietic sunt mult mai insolente și agresive. Pusă în fața acestor tendințe alarmante, întrebarea dacă statutul de membru NATO este o opțiune de securitate necesară pentru un stat ca Moldova, care este supus agresiunii externe indirecte și este vulnerabil în fața amenințărilor militare convenționale, este pe deplin retorică.

Calitatea de membru ca instrument de descurajare

Confruntându-se cu o serie de dileme dificile referitoare la securitatea națională, Moldova nu a reușit deocamdată să găsească o soluție realizabilă. Pentru a se dezvolta din punct de vedere democratic și economic, ea are nevoie de o securitate exhaustivă. Aflându-se la hotarul dublu UE/NATO, afectată de un conflict secesionist de tip proxy, care este instigat și susținut de un stat ce provoacă normele sistemului internațional actual, Moldova încearcă cu un succes șovăitor să navigheze între Rusia și Occident.

Moldova se confruntă cu presiuni din partea Rusiei de a renunța la aspirațiile europene și a-i accepta controlul militar și politic asupra teritoriului său. Acest lucru este cerut de Moscova drept garanție că Moldova va continua să-și mențină statutul său nefuncțional de neutraliate declarată. Este important de a înțelege ce insinuează Rusia prin cererea statutului de neutralitate din partea Moldovei și a garanțiilor că Chișinăul va păstra permanent acest statut. Atunci când oficialii Federației Ruse declară că Moldova trebuie să-și mențină statutul permanent de neutralitate, ei subînțeleg că Chișinăul nu trebuie să adere la organizații occidentale la care Rusia nu este parte și la nicio alianță percepută de Moscova drept neprietenoasă. Moscova dorește totodată să prevină staționarea altor forțe militare decât cele ruse pe teritoriul Moldovei. Singurele garanții a unei astfel de neutralități pe care Rusia este gata să o accepte ar include fie o bază militară rusă pe teritoriul Moldovei, fie un mecanism de control efectiv asupra Parlamentului din Moldova, sau ambele variante. Și aceste opțiuni urmăresc de fapt scopul lipsirii Moldovei de suveranitatea sa, punând-o în poziție de subordonare totală față de Moscova.

Conducerea Moldovei are o viziune diferită referitor la ceea ce presupune statutul de neutralitate. Potrivit opiniei lor, trăsătura-cheie a neutralității Moldovei ar trebui să fie neaderarea, fără excepție, la nicio alianță sau bloc militar și de securitate. În baza acestei declarații, Chișinăul încearcă să obțină oficial retragerea trupelor militare și a munițiilor ruse rămase, neânțelegând că acestea sunt doar vise. Nu doar că Moscova pretinde că soldații săi nu se încadrează acestor restricții, prezentându-și militarii în calitate de trupe de menținere a păcii. La fel, este practic imposibil de a-i „retrage" pe acești militari, fiindcă o mare parte a militarilor ce fac parte din contin-

gentul de menținere a păcii rus sunt băștinași, care au primit pașapoarte ruse. De fapt, potrivit afirmației unui expert militar din Moldova, atunci când are loc rotația trupelor ruse de pacificare din Moldova, sunt schimbați în majoritate doar ofițerii. Acest lucru relevă că Rusia are capacitatea de a declara finisată retragerea trupelor sale din Moldova, pe când într-adevăr să le transfere sub comanda administrației secesioniste de la Tiraspol.

În același timp, oficialii și experții ruși conștientizează caracterul iluzoriu al neutralității Moldovei. În condițiile în care autoritățile moldovenești nici nu încearcă să dezvolte o politică alternativă credibilă față de NATO, neutralitatea nu poate servi drept o monedă de schimb. Într-adevăr, cum poate Rusia să considere propunerea Moldovei de neutralitate când alternativa oferită de Chișinău este aceeași neutalitate. Spre deosebire de Moldova, ambele state, Georgia și Ucraina, și-au declarat voința de a adera la NATO și au primit un răspuns de încurajare din partea Alianței. Oferta acestor două state, în cazul în care decid să propună neutralitatea lor ca pe o monedă de schimb Kremlinului, este cu adevărat reală. Moldova a refuzat mereu să ia în considerație opțiunea de membru NATO, urmând în schimb în mod fidel calea neutralității. Drept rezultat, elita rusească a perceput neutralitatea Moldovei drept o slăbiciune continuă, un fapt împlinit, pe care Chișinăul trebuie să-l accepte în mod servil, neavând o altă opțiune.

Modest Kolerov, care a condus departamentul responsabil pentru „relațiile cu compatrioții de peste hotare" din cadrul administrației de la Kremlin și era considerat unul dintre creatorii politicii Kremlinului în spațiul post-sovietic, a clarificat acest subiect în 2006, în cadrul unei conferințe pe Europa de Est. Un participant din Moldova l-a întrebat pe Kolerov de ce Rusia nu demonstrează o susținere reală a Moldovei în problema conflictului transnistrean. Moldoveanul a sugerat că Moscova riscă să aducă conducerea moldovenească, la momentul de atunci foarte entuziasmată de conceptul de neutralitate, în goană după statutul de membru NATO. Răspunsul lui Kolerov a fost dur, afirmând că Moldova nu ar trebui să încerce intimidarea Rusiei cu amenințarea de a renunța la neutralitatea sa. El a continuat prin a spune că nimeni din cadrul NATO nu așteaptă un așa-stat lipsit de valoare ca Moldova. În viziunea sa, Rusia nu percepe neutralitatea Moldovei ca pe o monedă de schimb, care în general nu costă nici doi bani.[50]

Cu toate acestea, neutralitatea este cerută de Rusia pentru a menține status quo-ul cât mai lung posibil, de vreme ce în condițiile actuale timpul lucrează în defavoarea Moldovei. Moscova anexează încet Transnistria, întegrând-o în spațiul său cultural, economic și politic, deschizând birouri locale pentru partidele politice ruse pro-Kremlin, ajustând cadrul juridic educațional, precum și economic al regiunii transnistrene. Ea stabilește legături formale dintre birourile administrației separatiste și struc-

50 A se vedea articolul de blog al lui Andrei Popov, director executiv al Asociației pentru Politică Externă din Moldova, http://andreipopov.blogspot.com/2007/06/ipap-ul-nu-merge-bine.html

turile guvernamentale ruse analogice și susține financiar existența regiunii secesioniste în calitate de cvasi-stat. Într-o anumită măsură, Rusia aplică în relațiile sale cu regiunile separatiste din Moldova și Georgia strategii de asistență similare acelor ce sunt prevăzute de Politica Europeană de Vecinătate a UE. Diferența rezidă în gradul mai mare de integrare implementat de Rusia, care chiar își detașează funcționarii săi guvernamentali să lucreze în administrația regiunilor rebele. În mod evident, regiunile separatiste sunt de fapt transformate lent în regiuni ruse, supuse administrației ruse și integrate în „verticala de putere" a Kremlinului.

Eșecul conducerii moldovenești de a înțelege clar cultura strategică a elitei ruse, precum și rolul Moldovei cum este perceput în calculele mai largi ale Kremlinului, constituie o mare greșeală. Atunci când Moldova poartă discuții cu Rusia, ea se percepe pe sine și Rusia în baza unei perspective subregionale. Rusia, dimpotrivă, percepe Moldova din perspectivă globală și doar în calitate de un mic element al politicii sale generale față de Occident. Aceste discrepanțe în contextul nivelelor de analiză aplicate nu permit Chișinăului să evalueze corect poziția și rolul său în planul politic mai vast al Rusiei. Ele duc la condiția când autoritățile moldovenești își formează expectanțe false, orientându-se spre și acceptând literal declarațiile oficialilor ruși, ignorând însă interesele lor reale și acțiunile care sunt foarte descriptive pentru aceste interese. Drept rezultat, elita conducătoare din Moldova se prinde în capcana când promovează decizii strategice greșite, care au consecințe serioase asupra dezvoltării naționale pe termen lung și asupra destinului țării lor.

Entitățile politice mai mari au putere atractivă mai puternică în sfera culturală, economică și politică. Atractivitatea Rusiei pentru Transnistria este și mai mare, având în vedere că o parte semnificativă a populației (aproape o treime) este de origine rusă. Izolarea regiunii rebele după destrămarea Uniunii Sovietice, prezența militară și politică permanentă a Moscovei și susținerea sa continuă a regimului secesionist a consolidat această tendință. Segmentul populației ce este lipsit de privilegii și care nu susține separatismul în regiune nu poate influența politica locală. Transnistria este de fapt condusă de o minoritate etnică cu suportul unui guvern străin. Prin urmare, Moldova, la etapa actuală, sau chiar dacă devine mai prosperă în viitor, nu va fi în stare să concureze sub aspect al atractivității cu gigantica Rusie, care are o puternică aură culturală și istorică, precum și posedă resurse considerabile pentru a-și susține politicile. Moldova poate concura cu Rusia în atractivitate, doar dacă devine stat-membru al Uniunii Europene. Alternativa poate fi sumbră – orice soluție pentru conflict impusă de Rusia va avea ca rezultat că grupurile de interes transnistrene și pro-ruse vor obține control administrativ asupra întregii Moldove.

Timpul este important, deoarece mediul de pe malul stâng al Nistrului menținut de liderii de la Tiraspol este ostil ideii unei Moldove independente și suverane. Vor crește noi generații de oameni care vor absorbi această ideologie anti-moldovenească. Așadar, pe lângă necesitatea de a obține o securitate mai bună, Moldova are nevoie

de NATO pentru a accelera aderarea sa la Uniunea Europeană și, drept urmare, de a atrage Transnistria până când ea va deveni o enclavă de ideologie radicală naționalistă și imperială pan-rusească. Conducerea Moldovei trebuie să înțeleagă că NATO și UE sunt două părți ale aceleeași monede. Diferență constă în faptul că integrarea în UE este dureros de lentă, pe când este mult mai simplu să aderi inițial la NATO. Ulterior ești privit deja ca membru al comunității. În rezultat, este mai simplu să stabilești legăturile necesare și să creezi sentimente de unitate și conexiune cu acele state ale UE care sunt și state-membre NATO. Aderând la NATO, Moldova va schimba percepțiile mentale ale politicienilor, publicului și mediului de afaceri din UE, modificându-și imaginea curentă a unui stat înapoiat, în tranziție și fost satelit al Rusiei. Stând la masă deopotrivă cu alte state-membre NATO, care sunt de asemenea membre UE, Moldova nu va mai fi privită drept o străină. În schimb, Moldova va fi percepută de către statele occidentale ca un stat-confrate, care necesită suportul și asistența lor, consolidând sentimentul lor de solidaritate și implicare. Aceasta va deschide Moldovei noi orizonturi în termeni de comunicare, influență și parteneriat. Dar și aceste oportunități reprezintă doar un început de cale. Pe lângă plasarea sa prin reforme și dezvoltare eficace pe hărțile culturale, economice și politice ale țărilor occidentale,[51] Moldova va trebui de asemenea să schimbe prin intermediul acțiunilor sale modul în care este privită de politicienii din Rusia. Anume acest factor a contribuit la decizia liderilor sovietici și ulterior ruși să considere statele baltice ca fiind un caz „diferit", special și să recunoască integrarea lor în NATO și UE.

De asemenea, conducerea moldovenească necesită să revizuiască abordarea și paradigma care sunt aplicate în cazul conflictului din Transnistria. În acestă privință, Moldova poate lua drept exemplu modul în care China tratează problema insulei Taiwan. China nu a recunoscut Taiwan-ul și continuă să-l privească ca teritoriu propriu. Ea nu irosește eforturile și resursele sale pentru această problemă, înțelegând că circumstanțele curente nu sunt în favoarea sa. În mod similar, Moldova ar trebui să abordeze obiectivul de obținere a statutului de stat-membru UE, parcurgând calea spre scopul dat prin intermediul NATO, într-un format sau altul. Ea trebuie să înțeleagă că la această etapă a istoriei nu poate soluționa conflictul în favoarea sa, și de fapt toate eforturile trebuie orientate spre integrarea în UE. Iar, pentru un proces mai rapid, Chișinăul ar trebui să pregătească terenul pentru aderarea cadrului euroatlantic în calitate de membru deplin.

Unii critici se arată împotriva adoptării poziției evidente pro-NATO, deoarece în opinia lor aceasta ar provoca o opunere mult mai puternică și mai agresivă din partea Rusiei, cu consecințe nefaste mai serioase pentru Moldova. Este important de menționat că, de regulă, ei nu reușesc să elaboreze ce ar include această posibilă „atitudine mai agresivă" a Rusiei, în termeni ai acțiunilor concrete. Drept opțiune alternativă, ei sugerează așteptarea unor circumstanțe mai favorabile. Totuși, chiar în cazul celui

51 Martin Walker, "Variable Geography: America's Mental Maps of a Greater Europe," *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, (July 2000), pp. 459-474. S-a referit la Ucraina și Rusia, dar se subînțelege că este aplicabil și pentru Moldova.

mai prost scenariu, în care Rusia ar decide să-şi substituie agresiunea indirectă aplicată contra Moldovei cu una de tip militar[52], acest fapt doar va consolida revendicarea Moldovei de aderare la comunitatea euro-atlantică, dacă procesul va fi dirijat adecvat de conducerea moldovenească. Deşi o invazie militară din partea Rusiei este considerată de unii ca puţin probabilă, regimul separatist susţinut de Rusia şi trupele sale militare ce staţionează în Transnistria reliefează prea multe similarităţi între Moldova şi Georgia. Nu trebuie să fie ignorat acel fapt că până nu demult, practic nimeni nu putea să-şi imagineze că Rusia îşi va aduce trupele militare atât de aproape de capitala Georgiei, Tbilisi, până la 20 mile distanţă, şi chiar o va bombarda.

Cum a fost anterior evidenţiat în text, Moldova deja se confruntă cu agresiune din partea Rusiei. Deşi de natură indirectă, agresiunea dată este mult mai periculoasă pentru suveranitatea Moldovei, fiindcă foarte puţini sunt acei care o înţeleg şi nu a fost elaborat practic niciun plan de rezistenţă contra ei. Menţinând status quo-ul, când Moldova este atrasă treptat în sfera de influenţă a Rusiei, iar funcţionarii şi instituţiile guvernamentale îşi pierd integritatea, starea de lucruri doar se va înrăutăţi. Unul dintre scenariile dezastruoase ar putea deveni votarea de noul Parlament al Moldovei a aderării la Uniunea Rusia-Belarus.[53] Ţinând cont de stagnarea procesului de tranziţie democratică a Moldovei şi de apariţia anumitor tendinţe autoritare în ţară, această opţiune este foarte posibilă.

În conjunctura actuală, conducerea Moldovei ar trebui să decidă care sunt priorităţile adevărate ale Moldovei. O opţiune ar fi accelerarea procesului de aderare la comunitatea euro-atlantică, identificînd căile eficiente de realizare mai rapidă a acestui fapt, şi astfel păstrând independenţa şi suveranitatea. A doua opţiune ar fi continuarea negocierilor inutile cu Moscova pe marginea conflictului transnistrean, intrarea în impas la subiectul neutralităţii şi acceptarea condiţiilor de tip „cu noi sau contra noastră", pe care Rusia le înaintează cu regularitate. Moldova nu poate accepta să devină un stat „buffer", fiindcă acest lucru ar presupune instabilitate politică şi incapacitate de a se proteja contra încercărilor permanente ale forţelor străine ce vor concura pentru preluarea controlului asupra sistemului politic din Moldova. A treia opţiune ar fi de a accepta soluţia propusă de Rusia pentru rezolvarea conflictului, care va duce spre situaţia când regiunea transnistreană, cu conducători numiţi de Moscova şi care deţin cetăţenie rusă, va prelua controlul politic asupra întregii Moldove.

Există o alegere clar exprimată de marea majoritate a populaţiei din Moldova, potrivit căreia statul trebuie să devină membru UE.[54] Din motive evidente, deja menţiona-

52 După cum a demostrat războiul recent din Georgia, Rusia poate reveni la practica sa precedentă de trimitere a "voluntarilor" şi cazacilor pe teritoriul fostelor săi sateliţi. În cazul Transnistriei Kremlinul ar putea folosi forţe militare şi paramilitare ale regimului separatist, avînd în vedere că majoritatea se pare deţin paşapoarte ruse, inclusive şi ofiţerii din conducere.

53 Acest lucru nu este atât de imposibil după cum pare la prima vedere. Când partidul comunist aflat la guvernare a câştigat alegerile în 2001, una dintre promisiunile electorale ale sale a fost aderarea la Uniunea Rusia-Belarus.

54 "Barometrul de Opinie Publică," Institutul pentru Politici Publice şi Centrul CIVIS, (martie-aprilie 2008), p. 89, http://www.ipp.md/files/Barometru/2008/BOP_March_April_2008_eng.pdf. Conform sondajelor 71.7% de moldoveni ar vota pentru integrarea in UE şi doar 10.1% ar fi votat contra.

te, unicul mijloc de a accelera procesul de aderare la Uniunea Europenă este afilierea la NATO. Dezvoltarea unei cooperări stânse cu Alianța în cadrul altor programe de tip PpP nu ar înlocui în niciun caz beneficiile oferite de calitatea de membru deplin NATO. Moldova necesită obținerea statutului de membru NATO pentru a-și asigura securitatea. Iar NATO, de-a lungul existenței sale, a asigurat securitatea statelor membre, utilizând factorul de descurajare. Adică NATO oferă securitate fiindcă este, în primul rând, o organizație care are drept scop prevenirea agresiunii prin descurajarea ei. De fapt, scopul-cheie a NATO s-a atins prin strategii de o natură psihologică și mai puțin militară. Obiectivul ei a fost de a contribui la sporirea încrederii aliaților europeni că sunt protejați de un atac sovietic, oferindu-le posibilitatea să construiască stabilitate politică și să se dezvolte din punct de vedere economic.[55] Este foarte sugestiv că Uniunea Sovietică niciodată nu a atacat direct vreun stat membru NATO, utilizând în schimb războiuri de tip proxy și subversiunea politică pentru a prejudicia interesele Occidentului.

Moldova necesită un garant real al securității, care ar descuraja un atac militar din afară și care va consolida instituțiile sale, făcându-le mai rezistente în fața agresiunii externe indirecte. Tendința crescândă de a utiliza forțele militare în contextul afacerilor internaționale și agresiunea militară recentă contra unui membru CSI determină caracterul și mai stringent al acestei necesități. Concepția Securității Naționale a Moldovei are deficiențe atât sub aspect al formei, cât și conținutului, deoarece nu abordează cele mai evidente și iminente amenințări la adresa securității Republicii Moldova.

Este important de menționat că noua Concepție a Securității Naționale a Moldovei a fost adoptată de partidul puterii în speranța că Rusia va face concesii în negocierile asupra problemei transnistrene. Această anticipare a fost încurajată și susținută prin semnale înșelătoare trimise de Kremlin președintelui Moldovei și echipei sale de consilieri. Drept rezultat, documentul strategic al țării poate fi redus la două clauze de bază. Prima stipulează neutralitatea permanentă a Moldovei, iar a doua reiterează vechea idee de încredințare a securității naționale organizațiilor internaționale și Occidentului, fără a avea vreun acord legal și fixat în acest context. Cu toate acestea, războiul din Caucaz a demonstrat clar că în cazul unui stat agresat, Occidentul nu poate și nu se va angaja mai mult decât într-o susținere politică, dacă nu are obligații în baza anumitor acorduri și angajamente specifice. Moldova, însă, necesită mai mult decât simplu suport politic și compătimire, care nu vor fi de mare ajutor în cazul unei invazii militare. Orice stat mic, iar Moldova nu este o excepție, are nevoie de garanții de securitate fiabile care să confirme că va fi apărată în caz de agresiune.[56] Anume asemenea tip de garanții ar trebui să descurajeze ambele agresiunea indirectă și atacul militar asupra Moldovei.

55 Robert J. Art, "American Foreign Policy and the Fungibility of Force," *Security Studies*, Vol.5, No.4 (vara, 1996), p.28, citat în H. Waterman, D. Zagorcheva, D. Reiter, "NATO and Democracy"

56 Oleg Reut, "Amerika na postsovetskom prostranstve. Dizain regionalinogo bloka GUUAM+" [America în spațiul post-sovietic. Structura blocului regional GUUAM+], *Eurasian Home*, 18 August 2008, http://www.eurasianhome.org/xml/t/expert.xml?lang=ru&nic=expert&pid=1689

Luând în considerație procesele curente din cadrul relațiilor internaționale, NATO este unicul aranjament de ordin practic capabil să ofere o astfel de garanție a securității Republicii Moldova, fără a-i afecta suveranitatea. De asemenea, ar putea oferi cea mai puternică garanție contra oricărei revendicări teritoriale din partea României, un scenariu luat în considerație în mod serios de un segment al elitei politice din Moldova. Conform principiilor Alianței, un stat-membru NATO nu poate avea pretenții teritoriale contra unui alt membru.

Evaluări practice ale calității de membru

În prezent, NATO nu este atât de populară în Moldova și în general în spațiul post-sovietic. Acesta este rezultatul unei percepții sociale fabricate ce își are originea în propaganda perioadei sovietice. Este îngrijorător că în ultimii ani această propagandă anti-NATO și anti-Occident a fost relansată de mijloacele media dirijate de guvernul Rusiei ce difuzează pe teritoriul statelor CSI. Astfel, atunci când sondajele de opinie indică susținerea mai mică a statutului de membru NATO în asemenea state ca Ucraina și Moldova, aceasta nu semnifică în mod necesar că populația este cu adevărat ostilă Alianței. Faptul dat indică că oamenii estimează NATO în baza informației care le este oferită zilnic. Prin intermediul mijloacelor media ruse, NATO este prezentată în statele post-sovietice destul de negativ – o tendință ce s-a afirmat tot mai mult în ultimii ani, când Rusia s-a antrenat într-o retorică mai agresivă anti-Occident și anti-NATO.

În Moldova, propaganda rusă a fost susținută de eforturile locale ale partidului de guvernământ. Deși comuniștii moldoveni nu promovează în mod direct idei anti-NATO, ei aplică eforturi și resurse considerabile pentru a convinge populația că cea mai bună opțiune de securitate pentru Moldova este neutralitatea și nu calitatea de membru NATO. Pentru comparație, dacă 33,9% din respondenții unui sondaj de opinie din decembrie 2005 au susținut aderarea la NATO, atunci în luna mai 2006 numărul lor s-a redus la 29% și a scăzut ulterior la 22,7% în cadrul sondajului din aprilie 2008, potrivit publicației bianuale „Barometrul de Opinie Publică" editată de Institutul de Politici Publice din Chișinău.[57] În fond, susținerea NATO în Moldova nu este nesemnificativă, mai ales ținând cont de numărul respondenților indecișI (21,7%) și de faptul că tabăra oponenților NATO (40,6%) s-a dublat față de luna decembrie 2005. Ultima cifră sugerează ideea că în Moldova numărul total al adversarilor „permanenți" ai NATO, cu opinia consolidată, este destul de scăzut. Și în cazul dacă guvernul va lansa o campanie informațională obiectivă despre NATO, este de așteptat ca susținerea Alianței în rândul cetățenilor moldoveni să crească considerabil.
În pofida faptului că Rusia demonizează NATO, nici politicienii, nici experții și cu atât mai puțin, oamenii de rând din Rusia nu pot să dea un răspuns exact la întrebarea care

57 „Barometrul de Opinie Publică," pp. 93-94. 20.2% din respondenți consideră că NATO este cel mai bun garant pentru securitatea Republicii Moldova, iar 22.7% ar vota aderarea Moldovei la NATO.

este pericolul real pe care îl reprezintă NATO. În scopul înțelegerii mai bune a acestui fenomen, să deconstruim retorica anti-NATO utilizată de Kremlin și să-i înțelegem preocupările adevărate ale extinderii NATO spre răsărit. În timpul Războiului Rece, Statele Unite ale Americii a fost țara care a menținut Alianța în calitate de actor militar puternic, oferind de fapt potențialul necesar de descurajare împotriva Uniunii Sovietice. Aliații europeni au fost în mare majoritate consumatorii securității asigurate de SUA, beneficiind de aceasta și în schimb restabilindu-se după al doilea război mondial, consolidându-și economiile. Multe state ce aveau la hotar trupe militare sovietice, cum a fost cazul Republicii Federale Germane, exprimau dorința de avea cel puțin un număr redus de soldați americani pe teritoriul său. În primul rând, aceasta ar fi determinat un angajament mai serios din partea Statelor Unite de a apăra aliații europeni și ar fi descurajat un atac militar din partea Uniunii Sovietice. Acest raționament se baza pe ideea că atacul Republicii Federale Germane din partea URSS ar fi rezultat în atacul soldaților americani ce staționau pe teritoriul RFG, ceea ce ar fi însemnat în mod automat un atac asupra Statelor Unite. În viziunea europenilor, acesta reprezenta cel mai puternic mijloc de descurajare oferit de NATO – de a face Uniunea Sovietică foarte indecisă în luarea în considerare a unui posibil atac asupra Europei Occidentale.

O idee similară continuă să domine ambele elite politice, din Rusia și din Europa. Rusia este guvernată de persoane descendente din serviciile de securitate sovietice, cultura strategică a cărora se bazează pe stilul sovietic de estimare a NATO și a Occidentului. Nu este întâmplător faptul că Polonia și Republica Cehă doresc stabilirea de instalații militare americane pe teritoriul lor. Iar reacția Kremlinului nu trebuie să ne ia prin surprindere. Nu elementele de apărare antirachetă reprezintă preocuparea cea mai mare pentru Vladimir Putin și colegii săi. Kremlinul este preocupat anume de prezența militară a SUA în aceste două state, fie chiar și mică.[58]

Intenția României de a convinge Statele Unite să instaleze elemente de apărare antirachetă sau să-i accepte dislocarea bazelor militare americane pe teritoriul său, în contextul NATO, are la bază un raționament similar. Polonia, Republica Cehă, România și alte state ale fostului Pact de la Varșovia sunt îngrijorate de schimbările curente ale sitemului relațiilor internaționale și ceea ce percep drept o implicare redusă a Statelor Unite în Europa. Elitele politice din aceste state sunt preocupate de securitatea statelor lor, în special după invazia Rusiei în Georgia. Ele au teama, care e destul de întemeiată, că în cazul confruntării cu o amenințare militară parvenită din răsărit, statele NATO din Europa de Vest ar putea să nu dorească să-și îndeplinească obligațiile de a le apăra, dar să nu fie capabile să o facă. Drept rezultat, noii membri NATO fac exact ceea ce au făcut statele din Europe Occidentală în timpul Războiului Rece. Ele încearcă să sporească angajamentul Statelor Unite de a le proteja, prin intermediul unui număr redus de soldați americani dislocați pe teritoriile sale. Noii membri ai Alianței se tem că NATO este capabilă de a asigura o descurajare credibilă

58 George Friedman, "Russia: Using Missile Defense as a Geopolitical Lever," Stratfor, 12 iunie 2007, http://www.stratfor.com/russia_using_missile_defense_geopolitical_lever

doar având SUA activ în echipă și legată prin obligații. Neliniștea lor este împărtășită de publicul și analiștii autohtoni și chiar de cei din Statele Unite.[59]

Întrebarea de bază în acest context este care sunt atunci intențiile Rusiei față de statele fostului Pact de la Varșovia, dacă ea se opune dislocării chiar și a unui număr mic de soldați americani pe teritoriul acestor state? Din punct de vedere militar, bazele militare și numărul redus de trupe americane pe teritoriul statelor membre NATO din Europa de Est nu prezintă nicio amenințare pentru Rusia; ele nici măcar nu au dezavantajat capacitățile de apărare ale Rusiei de pe teritoriile adiacente acestor state. Elita politică din Rusia nu este satisfăcută de prezența americană, deoarece ea crează un puternic factor de descurajare împotriva intenției posibile de a obține din nou controlul asupra acestor teritorii. Așadar, aceasta pare să indice că Rusia nu este mulțumită de starea de lucruri actuală și ar dori să o modifice. Afimația fostului președinte al Rusiei Vladimir Putin că prăbușirea Uniunii Sovietice a fost cel mai mare dezastru geopolitic al secolului trecut doar sporește temerile. Recent noul președinte al Rusiei Dmitrii Medvedev a anunțat despre existența anumitor „sfere de influență" pe care Rusia intenționează să le controleze și unde orice implicare a Occidentului va fi împiedicată. O interpretare mai detaliată a ceea ce ar putea să semnifice această declarație a fost oferită de ambasadorul Rusiei la NATO Dmitri Rogozin și de colegul său Vladimir Cijov, ambasadorul Rusiei la UE. Ambii au lăsat să se înțeleagă că până și statele membre actuale ale NATO și UE, care au făcut parte din tabăra socialistă, prezintă interes pentru Rusia.[60]

Aceste declarații nu lasă conducerii moldovenești nicio altă soluție decât aderarea la NATO, dacă dorește să mențină Moldova ca stat suveran în limitele hotarelor sale. Alternativa dată nu are nimic comun cu ambițiile ascunse ale Occidentului sau cu naționalismul moldovenesc, după cum susțin unii oponenți ai NATO. Aceste opinii rezultă din interpretarea și înțelegerea de către Rusia a sensului noțiunii „prieteniei" cu fostele republici sovietice, în termeni reali. Conducerea Rusiei subînțelege prin ea o relație ierarhică în cadrul căreea Kremlinul domină, iar ceilalți se subordonează. În acest context, statutul de membru NATO în baza angajamentului mai solid al Statelor Unite față de Europa de Est, reprezintă opțiunea de care Moldova are nevoie pentru a-și apăra securitate națională și existența.

În Moldova au avut loc foarte puține dezbateri, poate deloc, referitor la statutul de neutralitate. Majoritatea cetățenilor din Moldova cred literalmente ceea ce transmite partidul de guvernământ prin intermediul mijloacelor media. În mod similar, dezbaterile pe marginea statutului de membru NATO pentru Moldova sunt la un nivel incipient, fiind promovate de către unele grupuri active ale societății civile. De

59 Alexander Motyl, "Would NATO Defend Narva?" New Atlanticist, 8 septembrie 2008, http://www.acus.org/new_atlanticist/would-europe-defend-narva. Pentru discuții publice adresând idei similare de accesat Los Angeles Times, "What's NATO Worth?" 28 august 2008, http://www.latimes.com/news/opinion/la-oew-meier-moynihan28-2008aug28,0,1699467.story

60 Vessela Tcherneva, "Where Does Russia's 'Sphere of Influence' End?" European Council on Foreign Relations, 23 septembrie 2008, http://www.ecfr.eu/content/entry/commentary_tcherneva_where_does_russias_sphere_of_influence_end

fapt, ceea ce a ascultat publicul moldovenesc atâția ani a fost un soi de imn politic, în care liderii moldoveni de diferite culori și afilieri au insistat pe neutralitate ca opțiune perfectă de securitate pentru Moldova. Ei nu au dat un răspuns clar și rațional de ce neutralitatea este mai bună decât calitatea de membru NATO sau statutul de membru al structurilor regionale de securitate dominate de Rusia. Lipsa unei dezbateri publice complexe, cu implicarea cetățenilor, explică numărul relativ mic al susținătorilor statutului de membru NATO în Moldova.

Pe lângă argumentele propagandistice referitor la neutralitate, abordate anterior, există unele mai pragmatice, ce ar trebui analizate. Moldova are nevoie de neutralitate, sugerează unii oficiali, deoarece ea oferă un pretext de a nu adera la sistemul militar al CSI. Neutralitatea mai este un instrument indispensabil, potrivit opiniei lor, pentru eventuala retragere a trupelor ruse din regiunea transnistreană a Moldovei. Acest raționament, conform menționărilor pecedente în text, se bazează pe presupunerea că noțiunea de „neutralitate" este interpretată la fel de Moldova și Rusia. Opinia dată nu admite și nu ține cont de faptul că Moscova utilizează neutralitatea doar ca pretext pentru a preveni Chișinăul de la aderarea la organizațiile euro-atlantice și de a câștiga timpul necesar pentru redobândirea controlul politic asupra Moldovei.

Deși Rusia se străduiește să prezinte NATO ca practicând o extindere agresivă a hotarelor sale spre est, NATO nu manifestă un interes deosebit pentru acceptarea Moldovei. Este de fapt în interesul Moldovei de a adera la Alianță. Moldova are un potențial militar neînsemnat care nu ar oferi o contribuție decentă la capabilitățile militare ale NATO, și este de fapt un candidat pentru beneficii. Câteva state membre NATO sunt de asemenea îngrijorate de apariția a anumitor costuri politice în legătură cu o posibilă integrare a Moldovei, dată fiind opoziția puternică a Rusiei.

Potrivit unei logici convenționale, până când Ucraina nu va adera la NATO, acceptarea Moldovei va fi mai costisitoare pentru Alianță, deoarece Moldova nu va contribui la reducerea hotarelor interioare, necesare de protejat. Dacă Ucraina devine membră a Alianței, NATO ar putea avea un interes mai mare să o includă și pe Moldova. Aceasta se explică prin faptul că având o Moldovă neutră în calitate de stat în interiorul spațiului NATO, va semnifica hotare mai lungi pe care NATO urmează să le apere.[61] Totodată, în acest caz vor exista și considerente geopolitice, deoarece o Moldova „neutră" ar putea mult mai probabil să devină un satelit al Rusiei, găzduind sub anumite pretexte inventate, fie „pentru menținerea păcii" sau „antiterorism", o bază militară rusă.

Totuși, dacă Moldova aderă prima la NATO, diferența dintre lungimea hotarelor pe care NATO va urma să le apere va fi nesemnificativă. Beneficiul de a avea o

61 Pentru o prezentare în detalii, a se vedea Todd Sandler, "Alliance Formation, Alliance Expansion, and the Core," *The Journal of Conflict Resolution,* Vol. 43, No. 6, (decembrie 1999), pp. 727-747

țară stabilă și prosperă la hotarele sale nu poate fi subestimat. În special, având în vedere faptul că Moldova nu poate face față de una singură spectrului de amenințări la adresa securității sale cu care se confruntă în prezent, printre acestea fiind separatismul și agresiunea indirectă externă. Totodată, Moldova este populată de etnici moldoveni, care au suferit un proces îndelungat de rusificare. Faptul de a avea de partea sa o Moldovă stabilă, aflată în cursul dezvoltării democratice, va fi o măsură preventivă împotriva utilizării eventuale a Moldovei drept cap de pod pentru export de instabilitate în România și Ucraina.

Un alt argument susținut de oponenții NATO este că statutul de membru este apreciat ca fiind atât de costisitor, încât Moldova nu va putea să-și permită acest lucru. Cu toate acestea, orice țară care tinde să acționeze ca actor politic suveran în relațiile internaționale trebuie să întreprindă măsuri pentru propria securitate și să plătească pentru ele. Aceasta este o năzuință costisitoare, și încercând de a o promova de unul singur este și mai costisitor, decât atunci când un stat s-ar afilia la o înțelegere de securitate colectivă. Asigurarea securității naționale și integrității teritoriale de unul singur, pentru statele mici cum este și Moldova, este în majoritatea cazurilor o afacere imposibilă.

Și, de fapt, calitatea de membru NATO s-a dovedit a fi benefică din punct de vedere economic pentru noile state membre. Datele empirice indică o creștere bruscă a investițiilor străine directe, întrucât noul membru al Alianței este privit ca zonă sigură pentru investiții. Manifestarea noilor tendințe regionaliste, care implică relații mai strânse cu statele NATO, vor rezulta de asemenea într-un grad mai înalt de atragere a actorilor economici străini. În consecință, opinia dominantă în rândul elitelor naționale din Moldova precum că aderarea la UE este „o afacere convenabilă în termenul banilor", deoarece în calitate de membru al UE Moldova va primi foarte mulți bani, în timp ce statutul de membru NATO va aduce doar costuri,[62] este ca minimum foarte mărginită.

Moldova trebuie să parcurgă o cale foarte îndelungată pentru a se integra în UE. Tendințele curente relevă că în prezent Moldova se distanțează de statutul de membru UE, confruntându-se cu regres democratic și creșterea autoritarismului. La etapa actuală, Moldova necesită un obiectiv intermediar, mult mai accesibil, care i-ar oferi capital politic și economic, astfel încât să înainteze în continuare spre statutul de membru UE. Aderarea la NATO s-a dovedit a fi o astfel de etapă intermediară pentru multe state ex-comuniste din Europa. Nu există niciun indice care ar sugera că această experiență nu poate da roade și în cazul Moldovei, în special având avantajul de a fi cu mult mai mică teritorial și deci mai ușor de integrat și dezvoltat.

Ideea că Moldova nu are nevoie de forțe armate, deoarece nu va fi în stare oricum să se apere de un eventual atac din partea vecinilor săi, nu are la bază argumente

62 William R. Thompson, p. 616-617

întemeiate. Ideea dată a fost lansată de președintele Vladimir Voronin, care a urmărit scopul de a face pe plac Moscovei, în speranța de a obține susținerea acesteia pentru reducerea potențialului armat din Transnistria secesionistă. Aceasta se aseamănă cu o soluție stabilită în urma unei analize superficiale, fiindcă ignoră factori evidenți și importanți. Opinia pe larg răspândită în rândul non-specialiștilor că doar deținerea parității militare poate opri o intervenție militară străină, poate fi contestată ușor. Cazul Moldovei ca stat mic nu ar trebui să fie determinat de idei ce domină aprecierile balanței de putere la nivel strategic și global. Există date empirice suficiente ce relevă că statele mici pot rezista cu succes agresiunii militare externe și chiar pot să aplice înfrângere politică statelor mai mari, utilizând răspunsuri asimetrice. Conducerea moldovenească ar trebui să ia în considerație chestiuni ce țin de formarea identității naționale, instruirea militară și identificarea tacticilor eficiente, dar să nu se lase atrasă în evaluări și aprecieri a mărimii forțelor armate. În plus, Moldova are nevoie să utilizeze forțele armate ca școală de consolidare a patriotismului în rândul tinerilor cetățeni, ceea ce este de o importanță crucială pentru Moldova, care are o identitate națională slabă.

Moldova nu poate și nu are nevoie să-și formeze o forță armată de proporții reieșind din evaluarea potențialelor amenințări cu care Moldova s-ar putea confrunta. În contextul actual al relațiilor internaționale, cele mai probabile amenințări de natură militară ar veni din partea grupurilor separatiste, susținute de forțe externe. În lumina invaziei militare ruse asupra Georgiei, amenințarea unei agresiuni militare externe continuă deocamdată să existe. Până la urmă, nici acțiunile teroriste și subversive ale grupurilor militare armate nu pot fi înlăturate. Această evaluare succintă a amenințărilor militare relevă că Moldova este capabilă să trateze parțial unele dintre ele, dar necesită asistență în abordarea celorlalte. Cea mai bună și mai potrivită strategie de securitate și apărare pentru Moldova ar fi menținerea unui nivel corespunzător de capabilități militare pentru a descuraja amenințările cele mai iminente, în timp ce ar beneficia de garanții de securitate externe pentru a descuraja restul amenințărilor.

În schimbul principiului de bază al actualei strategii de securitate națională, care poate fi etichetată drept „încredințare", Moldova ar trebui să dezvolte o strategie de securitate bazată pe descurajare, în cadrul căreia NATO ar avea rolul pivot. Moldova nu ar trebui să-și încredințeze apărarea și securitatea către organizațiile internaționale care nu au o obligație de a apăra Republica Moldova. Ea nu trebui să creadă literalmente declarațiile goale de conținut ale unor state, când acestea continuă să-și staționeze trupele pe teritoriul Moldovei, contrar voinței ei, continuând în același timp subversiunea sistemului ei politic. O strategie de descurajare trebuie să facă un potențial atac militar atât de costisitor, încât orice beneficiu posibil al invadatorului să fie diminuat. Pentru o descurajare eficace, Moldova trebuie în mod necesar să-și dezvolte capabilitățile de informații și contrainformații. Acest fapt ar permite conducerii statului să afle anticipat despre

ameninţările iminente şi potenţiale, oferindu-i oportunitatea să le dezamorseze până la atingerea fazei critice în desfăşurarea lor. În termeni politici, Moldova ar avea nevoia să dezvolte o strategie reuşită de comunicare, ce ar include ambele componente, diplomaţia publică (audienţa externă) şi afacerile publice (audienţa internă). Strategia de comunicare ar trebui să fie proiectată, având posibilitatea de a funcţiona de pe teritoriul unui stat aliat, la necesitate. Cu toate acestea, fără o garanţie de securitate, cum este acea care poate fi oferită de NATO, Moldova nu va putea să abordeze eficace ameninţările cu care se confruntă.
Alternativele existente opţiunilor deţinerii propriilor capabilităţi militare şi de aderare la NATO, astfel cum sunt apărarea non-violentă sau bizuirea pe organizaţiile internaţionale de a forţa retragerea invadatorului, nu sunt realizabile pentru Moldova. Apărarea non-violentă implică acel fapt că invadatorul va avea acces în ţară fără a suporta vre-un cost şi a înfrunta vre-o consecinţă.[63] Pe lângă faptul că va încuraja invazia, această opţiune poate de asemenea să ducă la dispariţia Moldovei ca stat. Pentru Moldova, apărarea non-violentă nu este un mijloc eficient împotriva invadatorului, care prin agresiunea aplicată deja a demonstrat desconsiderarea sa a dreptului internaţional şi faptul că este gata de a rezista presiunilor din partea Occidentului. În al doilea rând, este foarte greu de a fi realizată de către populaţia Moldovei, care duce lipsa unui sentiment puternic de identitate naţională şi care este neomogenă din punct de vedere etnic.

Din motive similare, nici mizarea pe organizaţiile internaţionale nu este adecvată. Instituţiile internaţionale (cu excepţia organizaţiilor pentru apărare şi securitate colectivă) tind mai mult să condamne agresiunea pe cale verbală şi sunt mai puţin dispuse sau capabile de a se angaja cu trupe pentru luptă. Iar statele care ar putea să angajeze forţe considerabile pentru a apăra Moldova nu au niciun interes de a proceda astfel. Moldova nu reprezintă nici importanţă strategică pentru marile puteri, şi nici nu este un aliat strategic, dar urmăreşte în schimb neutralitatea. Istoria conflictelor armate mediate de Naţiunile Unite demonstrează că impasul crizei poate dura decenii, fără nicio schimbare. Până atunci, o forţă invadatoare va putea să profite de discrepanţele interne, cooptând anumite forţe autohtone pentru a guverna ţara cu suport din exterior, în schimbul loialităţii lor politice. Din cauza identităţii naţionale slabe, acest lucru poate duce la dispariţia Moldovei ca stat suveran.

Altă opţiune pentru statelor „mici", discutată de experţi, este cea a „intransigenţei". Aceasta are la bază o accentuată distanţare politică, socială şi chiar culturală. Raţionamentul este că această atitudine va convinge „marea putere" să-şi lase în pace vecinul mai slab.[64] Opţiunea dată se aseamănă cu o izolare bilaterală şi poate să nu fie prea convenabilă pentru Republica Moldova. Totuşi, aplicată în mod

63 Jonathan Dean, "Alternative Defense. Answer to NATO's Central Front Problems?" *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 64, No.1, (iarna 1987-1988), p. 67
64 Olav Fagelund Knudsen, "Did Accommodation Work? Two Soviet Neighbors 1964-88," *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 1, (februarie, 1992), pp. 53-54

selectiv, opţiunea are capacitatea de a ajuta Moldova să diminueze dependenţa sa faţă de Rusia în sfera comerţului şi industriei şi să reducă penetrarea culturală, socială şi politică a Moscovei. Alegând opţiunea opusă acestei strategii, ar fi bine de remarcat că atitudinea de acomodare din partea unui stat mic rareori are un răspuns pozitiv din partea unui stat mai mare.

Un exemplu ilustrativ este cazul deja menţionat al Norvegiei în relaţiile sale cu Uniunea Sovietică din timpul războiului rece. Chiar şi atunci când Norvegia a decis alegerea unei atitudini flexibile şi acomodante, acest fapt nu a influenţat poziţia URSS, opiniile căreia continuau să se bazeze pe calcule strategice ale conducerii sale politice şi militare.[65] Aceasta este o dovadă concludentă ce ar urma să fie luată în consideraţie de conducerea actuală a Republicii Moldova, care pare să creadă că promovând o atitudine de acomodare va primi acelaşi răspuns din partea Moscovei. Cazul dat sugerează că Rusia se conduce în perceperea sa a Moldovei de viziuni mai largi şi globale. Având în vedere vulnerabilităţile complexe ale Moldovei faţă de Rusia şi lipsa unei monede semnificative de schimb în negocierile cu Moscova, ultima va prefera să nu negocieze favoruri, dar să constrângă pentru cedări.

Astfel, opţiunea de acomodare (care în cazul Moldovei înseamnă acceptarea neutralităţii) nu are rost. Ea nu se încadrează în logica gândirii tradiţionale asupra motivelor de ce o „mare putere" ar avea nevoie de neutralitate din partea unui stat mic. De regulă, neutralitatea se solicită din partea unui stat vecin pentru a garanta că nu va fi lansat niciun atac asupra „marii puteri" de pe teritoriul vecin.[66] Moldova însă nu este vecinul imediat al Rusiei, fiind separată de o suprafaţă semnificatică a teritoriului ucrainean. Cererea neutralităţii Moldovei de către Rusia este mai curând determinată de intenţia Rusiei de a nu permite Moldovei aderarea la structurile euro-atlantice, deoarece acest fapt ar diminua vulnerabilităţile curente ale Moldovei. Adică, Moscova impune neutralitate Moldovei în scopul de a preveni plecarea ei sub umbrela protectoare a Occidentului. Aceasta simplifică situaţia Rusiei, pentru a reinstaura influenţa pe care a avut-o Uniunea Sovietică asupra Moldovei.

Există o explicaţie suplimentară de ce Rusia ar dori să prevină aderarea Moldovei la NATO şi UE. Moscova doreşte să menţină regionalismul cu rădăcini sovietice ce ataşează Moldova de Rusia prin legături economice, culturale, sociale şi politice. Aderarea la organizaţiile euro-atlantice va diminua treptat influenţa acestui regionalism, integrând Moldova în regiunile culturală, socială şi politică occidentale. Regiunile în calitate de construcţii politice nu sunt stabilite de geografie, deşi sunt descrise în termeni geografici. Însă, chiar şi regiunile fireşti şi nealterabile sunt produsul creării politice şi sunt susceptibile tentativelor de reconstruire.[67]

65 Knudsen, p. 63-65
66 Ibid., p. 54
67 Christopher Hemmer şi Peter J. Katzenstein, "Why is There no NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism," *International Organization*, Vol. 56, No. 3, (vara 2002), p. 575

Se pare că aceasta este exact ceea ce are în vedere Rusia atunci când vorbește despre „sfere de influență" și avertizează Occidentul împotriva sporirii activității sale în spațiile considerate de Rusia drept „proprietatea" sa regională. Aceasta constituie o altă confirmare a modului în care Moscova privește suveranitatea fostelor republici sovietice, considerând în mod evident că ele nu pot să-și aleagă liber partenerii și aliații străini.

Concluzii

Tendințe confrontaționaliste ce se remarcă tot mai mult pe arena internațională și afectează regiunea în care se află Republica Moldova, conflictul separatist din regiunea de est a Moldovei care este alimentat din exterior, independența Moldovei obținută relativ recent și consolidarea unei puteri revizioniste ce o contestă, aflarea pe hotarul geopolitic între pretinsele „sferele de influență" ale Rusiei și frontierele occidentale, sporirea cazurilor de aplicare a forței militare în relațiile internaționale – toate acestea constituie doar câteva dintre motivele majore pentru care Moldova nu poate și nu ar trebui să fie pasivă față de propria securitate. După euforia „sfârșitului istoriei", aceste provocări la adresa securității au transferat problema necesității de aderare a Moldovei la NATO din sfera simplei dezbateri politice în sfera în care existența Moldovei este în pericol. Status quo-ul actual ce este cunoscut pe larg ca neutralitate, dar semnifică de fapt dependență străină, nu este altceva decât precursorul pierderii continue a suveranității Moldovei. Este o acomodare a cererile irațională ale Rusiei, care nu exprimă preocupările veritabile de securitate ale Moscovei, dar confirmă în schimb intențiile ei de a revizui status quo-ul stabilit după destrămarea Uniunii Sovietice.

În asemenea circumstanțe, Moldova trebuie să aleagă o strategie de securitate bazată pe descurajare, care ar preveni și intimida dezlănțuirea posibilelor acțiuni separatiste, subversive și teroriste susținute din exterior. Acest fapt ar necesita o forță armată instruită să conducă atât acțiuni militare convenționale, cât și neconvenționale, capabilă să contracareze eficace atacuri aeriene și de tancuri. Este necesară implementarea și asigurarea reală cu resurse a unei strategii de comunicare, ce ar include diplomație publică și relațiile cu publicul autohton. Aceasta la fel se va concentra pe descurajarea unui potențial atac armat din exterior. Pentru funcționarea descurajării, Moldova trebuie să stabilească servicii eficiente de informații și contrainformații. Ele vor informa conducerea despre amenințările posibile și vor întreprinde măsuri de a le difuza, făcând descurajarea mai credibilă.

Pentru a spori credibilitatea descurajării împotriva atacului extern, Moldova nu are o altă opțiune fiabilă decât aderarea la NATO. În cazul în care componen-

tul european al NATO va slăbi, Chișinăul va trebui să depună eforturi pentru a asigura garanțiile SUA. Alternativa în mediul crescând de confruntare este pierderea parțială sau totală a statalității. Considerând dinamica curentă a relațiilor internaționale și reieșind din analogiile istorice existente, acest lucru s-ar putea întâmpla în următoarele câteva decenii.

Pentru a consolida statalitatea Moldovei, a diminua eficacitatea presiunii și influenței externe și pentru a crea premise pentru reconstruirea infrastructurii statului, dacă va fi necesar, Moldova trebuie să distrugă legăturile regionaliste actuale de origine sovietică și să stabilească altele, care ar ancora-o în spațiul occidental.

Statalitatea Moldovei de asemenea se bazează pe cetățenii săi și modul cum aceștia își percep țara. Autoritățile moldovenești sunt interesate în formarea unei culturi politice avansate în rândul populației sale, bazată pe participare civică și morală înalte. Acest lucru este posibil prin asigurarea unei tranziții democratice de succes a statului, rezultatele căreia pot fi asigurate doar aderând la UE. Pentru a deveni membru UE, Moldova va trebui să examineze opțiunea de integrare în Alianța Nord-Atlantică, ca etapă intermediară și de pregătire pe calea aderării la UE.

În final, studiul dat conluzionează că Moldova nu va fi capabilă să-și mențină suveranitatea și integritatea teritorială, respectiv să-și atingă obiectivul strategic de integrare în UE, atât timp cât se află în afara NATO. Cu cât mai curând va fi conștientizat acest fapt de către elitele conducătoare autohtone, cu atât mai scurtă va deveni perioada de ascensiune a Moldovei către Uniunea Europeană.

CAPITOLUL II

Costuri și beneficii economice

Veaceslav Ioniță

Preliminarii conceptuale

Deciziile strategice se bazează întotdeauna pe evaluări pertinente ale costurilor și beneficiilor pentru anumite acțiuni ori inacțiuni de natură vitală pentru cetățenii unor țări. În contrast, deciziile determinate de calcule superficiale ori interese de moment tind să absolutizeze presiunea unei anumite situații politice de moment, lipsindu-i profunzimea și acuratețea faptelor analitice. Ne-am propus să operăm în acest studiu cu elementele unei analize de impact asupra aderării Republicii Moldova la Alianța Nord Atlantică, din perspectiva costurilor și beneficiilor economice și sociale pe care le implică această decizie.

Evaluările noastre sunt definite de necesitatea de a formula în termeni practici motivele pentru care națiunile optează pentru sisteme de securitate, de natură să răspundă intereselor lor existențiale. Adeseori, ideea aderării la o alianță politică sau militară este tratată superficial, fiind înțeleasă ca pe o taxă inutilă achitată de contribuabili pentru un scop încă neclar sau total ilizibil, astfel încât cetățenii obișnuiți se văd nevoiți, în cele din urmă, să renunțe a mai înțelege rațiunile pentru care anumiți politicieni țin morțiș să rămână ancorați de niște structuri inutile, formale, care nu-și dovedesc prin nimic utilitatea. Dacă analizăm participarea într-o anumită alianță sub aspectul costurilor și beneficiilor evaluate, atunci intervin în dezbatere și pârghiile prin care oricine poate măsura relevanța deciziilor de natură politică. Ne-am propus să identificăm în cadrul acestui studiu o metodologie de evaluare a beneficiilor și costurilor unei posibile aderări a Republicii Moldova la Alianța Nord-Atlantică, dezvoltând astfel o matrice de analiză, de natură să cuantifice eforturile necesare, precum și câștigurile propriu-zise, de natură economică, socială, administrativă și politică, ca urmare a aderării la NATO.

Există câteva aspecte pe care am dori să le menționăm în acest context. Analiza noastră atestă existența unei legături profunde între mediul de securitate și mediul

economic, definit prin asigurarea condiţiilor necesare stabilităţii interne, întăririi garanţiilor de care au nevoie investitorii străini, consolidarea supremaţiei legii şi justiţiei independente, într-o ţară care-şi propune să obţină, de-a lungul unei perioade mai scurte ori mai lungi de adaptare instituţională, a calităţii de Membru al Alianţei. Putem observa de asemenea o conexiune puternică între modernizarea sectorului de securitate şi creşterea rolului apărării, ca elemente fundamentale ale sistemului securităţii naţionale. Cu alte cuvinte, decizia de aderare stimulează cooperarea şi integrarea regională, ceea ce creează inter-operabilitate şi investiţii strategice în punctele nevralgice ale sectorului de apărare şi securitate, pornind de la punctele de prevenire timpurie până la acţiunile de reacţie rapidă sau chiar de misiuni cu mandat deplin, purtate de către efective ale forţelor armate ori ale trupelor speciale, capabile să atingă sarcini complexe, în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Acest studiu nu-şi propune să devină exhaustiv, deşi este primul de acest gen în Republica Moldova; intenţionează să refocalizeze discuţia privind aderarea la NATO pe argumentele care pot face această discuţie inteligibilă pentru publicul larg, precum şi pentru elitele sale politice. Am încercat să acoperim nu doar aspectele tehnice şi financiare ale aderării, dar şi aspectele organizaţionale, legislative, tehnologice şi chiar educaţionale, legate de aderarea la NATO. Există două tipuri de efecte economice pentru RM în cazul aderării la NATO. Primul include rezultate tangibile, pe care le vom elabora mai jos, în timp ce al doilea tip, care pare să fie şi cel mai important pentru dezvoltarea ţării, pe termen lung, conţine progrese intangibile pentru mediul general al societăţii şi statului în Republica Moldova, asociat caracteristicilor pe care o ţară le posedă pentru a deveni stat-membru al NATO. Beneficiile tangibile sunt uşor de descris şi de analizat, în general, dar mai greu de cuantificat, fiind legate în general de creşterea raportată a cheltuielilor în bugetul pentru apărare şi structura acestor cheltuieli.

Astfel, creşterea costurilor de securitate cu 0,5-0,7% din PIB va fi compensată de accelerarea creşterii economice, iar continuarea acestei tendinţe ar putea să însemne o revigorare a întreprinderilor ocupate în industria de apărare, mult mai atractive pentru investiţii străine, oferindu-le nişe de piaţă. În plus, faţă de creşterea investiţiilor pentru apărare, aderarea la NATO ar putea să însemne o creştere a industriilor colaterale apărării, şi a altor cheltuieli de infrastructură. Sistemul naţional de securitate este legat puternic de infrastructura civilă a ţării, cum sunt: drumurile, căile ferate, comunicaţiile, reţelele de distribuire a energiei. Acceptând cursul spre aderare la NATO, RM îşi asumă şi necesitatea de a accelera procesul de restabilire şi dezvoltare substanţială a infrastructurii sale de bază, chiar mai mult decât stabilesc cerinţele de aderare la UE, şi pe o perioadă mult mai scurtă de timp. Este greu de estimat care ar fi % de PIB necesar pentru atingerea acestui obiectiv, în acest moment, dar putem estima că doar investiţiile căile ferate şi drumuri se vor tripla chiar în primii 4 ani de la transmiterea aplicaţiei de aderare la NATO. Calitatea de Membru în Alianţă va avea un impact imediat şi asupra unui lanţ de industrii conexe, legate de IT, dezvoltarea de software şi telecomunicaţii.

Pe valul acestor schimbări, anticipăm un interes de creştere în industria de servicii turistice; investiţiile în sectorul de securitate, îmbunătăţirile aduse infrastructurii de drumuri şi comunicare vor reorienta un număr important de turişti occidentali şi central-europeni spre localităţile total necunoscute din RM. Sectorul educaţiei publice va avea noi oportunităţi şi stimulente pentru dezvoltare, iar nevoile de cercetare şi instruire din perspectiva unui stat candidat la aderare pentru cel mai modern sistem de apărare din lume va impulsiona transformări esenţiale în sistemul educaţiei universitare.

Desigur, efectele economice tangibile ale unei aderări la NATO pentru RM nu pot fi subestimate, dar, totodată, trebuie să fim conştienţi că anume beneficiile intangibile sunt cele mai importante pentru dezvoltarea profundă a economiei şi societăţii. Cea mai gravă problemă pe care RM trebuie s-o rezolve este, cât nu ar fi de paradoxal, imaginea ţării, din perspectiva potenţialului său de piaţă, dar şi ca producător şi exportator de bunuri. Cât de mult nu am încerca să evităm acest subiect, ar fi onest să recunoaştem că imaginea ţării noastre este plasată într-un context triplu negativ: republică ex-sovietică, stat mic şi vulnerabil, „conflict îngheţat".

Toate aceste contexte comportă semnificaţii negative, riscuri înalte şi costuri şi mai mari. „Ex-Sovietic" înseamnă în mod obişnuit probleme legate de corupţie şi acţiuni arbitrare ale puterii centrale, sugrumarea justiţiei şi a libertăţii de opinie, reguli neclare de joc, cu alte cuvinte, toate aceste elemente produc insecuritate, atât pentru cetăţenii ţării, cât şi pentru investitorii potenţiali. Termenul de „stat mic şi vulnerabil" este de obicei asociat incidenţei unei rate înalte de sărăcie asupra populaţiei, emigraţiei extinse şi presiunilor externe deosebit de mari. În sfârşit, perpetuarea unui conflict îngheţat pe teritoriul suveran al RM sugerează tuturor celor care ar fi dorit să investească existenţa unor tensiuni nesoluţionate, care pun la îndoială viabilitatea statului, factori de risc şi pericole care pot oricând rupe tăcerea, provocând noi ostilităţi militare şi un acut sentiment de insecuritate, pe plan individual. Aliajul format din aceste trei elemente explică până la un punct motivul de ce Republica Moldova a atras cele mai puţine ISD pe cap de locuitor în Europa, având capacităţi foarte mici pentru absorbţia de capitaluri străine, sau de dezvoltare de industrii conexe.

Schimbarea pe care o anunţă aderarea RM la NATO se asociază cu atingerea unor scopuri extrem de clare şi concrete, formulate astfel: condiţii necesare şi suficiente pentru RM să se integreze plenar în spaţiul euro-atlantic. Economia deficitară, blocajele politice sau tensiunile centru-regiune sunt privite ca nişte probleme pentru care trebuie de căutat soluţii fezabile, care să instaureze concilierea civică, supremaţia legii şi libertatea economică.

Cursul spre aderare va consolida cadrul instituţional de funcţionare economică în RM, diminuând costurile tranzacţionale, sporind responsabilitatea organelor de stat şi a remediilor juridice contra abuzurilor sistemice. În aceste condiţii, contractele

încheiate între agenți economici vor deveni mai sigure, mai stabile, astfel încât și mediul de afaceri va putea să-și extindă orizonturile de planificare a businessului privat. Aceasta va spori predictibilitatea mediului de afaceri, în general, și va susține o creștere vizibilă a competitivității produselor moldovenești (autohtone), în special, pe o piață regională și internațională tot mai solicitantă.

Toate aceste efecte economice tangibile și intangibile ale aderării la NATO vor contribui la dezvoltarea Republicii Moldova ca stat, adăugând din momentul anunțării oficiale a cursului de aderare la NATO circa 1-2 p.p. la creșterea economică anuală, ori aproximativ cu 0,6-1,2 miliarde lei (în prețurile anului 2008).

Estimăm că această creștere economică va spori colectarea veniturilor la bugetul de stat, care vor putea fi orientate spre creșterea salarială pentru categoriile de bugetari, profesori, medici, funcționari municipali, dar și pentru categoriile defavorizate: pensionari, agricultori rurali, etc., sporind bunăstarea societății și a statului. Nu putem să nu menționăm că includerea Republicii Moldova pe o traiectorie de aderare la NATO va însemna măsuri mai stricte de control a frontierelor naționale, măsuri sporite de vigilență contra atacurilor contra statului și cetățenilor RM, de orice gen. Aceasta ar putea să însemne impunerea unui regim de vize pentru anumite categorii de cetățeni ai spațiului CSI, în paralel cu deschiderea oportunităților de călătorie fără vize în spațiul Schengen. Regimul mai strict de control al frontierelor va ajuta Republicii Moldova să stopeze schemele de contrabandă ilegale, rutele ilegale și businessurile ilicite.

Beneficiile, costurile și riscurile de aderare la NATO

Beneficul-cheie de aderare a Moldovei la NATO derivă din articolul 5 al tratatului de la Washington, care garantează securitatea Moldovei în caz de oricare atac extern. În cadrul NATO, Moldova va beneficia de apărare cu costuri foarte mici. Astfel, datorită puterii economice reduse și economiei mici, Moldova va contribui la bugetul virtual al Alianței cu 0,01% din PIB, în schimb beneficiind de întreaga facilitate de securitate oferită de potențialul economic și militar al țărilor cu un PIB de 33 de trilioane USD. Datorită poziției sale geografice, Moldova va beneficia de investiții în infrastructura de securitate, care pe de o parte vor însemna fluxuri de bani în țară, crearea de locuri noi de muncă, iar, pe de altă parte, această infrastructură de securitate, în mare parte este de dublă întrebuințare. Cel mai relevant exemplu este construcția de drumuri și aeroporturi.

Aderarea Moldovei la NATO transformă perspectiva de integrare europeană în una plauzibilă și apropiată. Argumentul de bază utilizat în procesul de integrare europeană, în cazul țărilor baltice, a fost anume cel legat de sistemul de securitate al UE, care în acest moment este destul de vulnerabil în zona noastră. Participarea plenară,

cu drepturi egale, în procesul de luare a deciziilor în cadrul NATO, garantat de Articolul 5 al Tratatului, reprezintă la rândul său un beneficiu. În calitate de membru NATO, va crește esențial influența internațională a țării. Moldova se va putea impune și va avea un rol activ în politica internațională, ceea ce creează beneficii atât politice, cât și economice pentru țară.

Procesul de integrare în NATO presupune reforme ale instituțiilor publice, consolidarea statului de drept, respectarea drepturilor omului, combaterea corupției, etc. Toate aceste reforme au ca rezultat final îmbunătățirea climatului social, politic și economic al țării. După esența lor, aceste reforme sunt identice cu cele necesare de realizat pentru a integrarea în UE. Calitatea de membru NATO reprezintă un „certificat de maturitate", valabil pentru integrarea în UE. Accesul la securitate înseamnă creștere economică calitativă și intensificarea fluxului de Investiții Străine Directe. Economia subdezvoltată a țării, cu un PIB de 6 ori mai mic decât al țărilor din fost lagăr socialist care au aderat la NATO, va recepta un impuls enorm de dezvoltare.

Estimăm că anvergura reformelor pe care le determină cursul de aderare la NATO poate avea un efect declanșator care să poată accelera creșterea produsului intern brut al Republicii Moldova de peste 4 ori pe parcursul următorilor 5/10 ani, raportat la PIB anului 2008, ceea ce ar permite ca în această perioadă de timp, Republica Moldova să ajungă din urmă PIB pe cap de locuitor al vecinilor săi imediați, România și Bulgaria. Efectul cumulativ al reformelor determinate de pachetul-minimum al aderării la NATO pot atrage ca un magnet atragerea investițiilor străine directe (ISD), pe care le estimăm la cel puțin 4 ori, în termenii creșterii procentuale față de anul 2008, iar calitatea lor va fi incomparabilă cu cea din prezent, ceea ce va permite crearea de locuri de muncă și creșterea calității vieții.

Analiza noastră estimează și presiunea costurilor iminente procesului de aderare la NATO. În viziunea noastră, costurile de aderare la NATO pentru Republica Moldova țin, înainte de toate, de faptul că în cadrul Alianței va trebuie să împărțim și riscurile aferente Alianței, ceea ce este de asemenea un principiu de bază al NATO. Vom avea acces la securitate, dar ne vom asuma și obligații de acoperire a riscurilor altor țări din Alianță. Moldova va trebui să participe la operațiunile Alianței și să contribuie atât financiar, cât și uman, la consolidarea spațiului comun de securitate. În cadrul NATO va trebui să suportăm și costurile necesare de securitate, ceea ce pentru noi înseamnă o creștere de cel puțin 50% a ponderii cheltuielilor de apărare în PIB. Evident, integrarea în NATO presupune tensionarea relațiilor cu Rusia, însă trebuie să menționăm că dependența noastră economică față de Rusia a scăzut esențial după anul 1998, datorită crizei economice din Rusia, iar o nouă criză iminentă în Rusia va reduce și mai mult dependența noastră economică față de ei. Dependența politică rămâne a fi foarte înaltă, însă este o problemă, care deja are soluții (vezi cazul țărilor baltice). O posibilă integrare a Ucrainei în NATO rezolvă o parte considerabilă a posibililor dificultăți în relațiile cu Rusia.

Un alt cost îl constituie alinierea poziţiilor cu alţi membri NATO. De multe ori, va fi nevoie ca în cadrul NATO să cedăm pe probleme sensibile pentru a asigura consensul şi compromisul în cadrul Alianţei, ceea ce reduce din libertate, în schimb oferindu-ne oportunităţi de impunere a poziţiei proprii. Primul risc legat de aderarea la NATO ţine de opinia publică, care continuă să privească alianţa cu suspiciune. Aceasta în mare măsură se datorează spaţiului mediatic, controlat în cea mai mare parte de mediile ruseşti sau pro-ruse. Acest risc poate fi redus prin educarea publicului, explicaţii pe fiecare temere şi descrierea avantajelor de aderare la NATO.

Alte riscuri pot fi asociate scepticismului cu care anumite grupuri de politicieni privesc NATO, în calitate de instrument de garantare a securităţii. Scopul acestui studiu este de a arăta că beneficiile obţinute de la integrarea în NATO sunt incomparabile cu costurile suportate, iar riscurile de integrare pot fi foarte uşor depăşite. Experienţa ţărilor baltice şi din Sud-Estul Europei au demonstrat cu lux de amănunte că principalul obstacol de integrare în UE şi NATO este lipsa de voinţă politică pentru integrare. Restul obstacolelor pot fi depăşite relativ uşor.

Evoluţia economiilor spaţiului ex-socialist

După destrămarea blocului socialist şi a fostei URSS, toate ţările din acest spaţiu au cunoscut o involuţie a economiei lor, soldată cu scăderea nivelului de trai a populaţiei. Pentru ţările din afara fostei URSS, declinul s-a stopat în anii 1995-1996, iar după 1997 a început creşterea economică. Ţările din spaţiul fostei URSS, fiind foarte integrate cu economia Rusiei, au avut de suferit şi de pe urma şocului din Rusia, din 1998.

Economiile ţărilor din CSI (fosta URSS, cu excepţia ţărilor baltice, care au avut o evoluţie economică diferită) au atins nivelul anului 2001 abia în 2006. Astfel, Produsul Intern Brut în spaţiul ex-sovietic în 2006 a depăşit cu doar 2% nivelul anului 1991.

Totodată, în Azerbaidjan şi Armenia el a fost cu peste 1,5 ori mai mare decât în 1991, în Belarus, Kazahstan şi Uzbekistan - de 1,4 ori mai mare, în Rusia - cu 2%. În acelaşi timp, în Moldova, în 2006, PIB-ul era mai mic decât în 1991 şi constituia doar 60% din nivelul anului 1991, în Tadjikistan circa 67%, Georgia şi Ucraina circa 73%, iar în Kirghizia circa 89%[68].

Astfel, în cadrul CSI, Moldova este cea care îşi revine cel mai greu de la declinul economic, provocat de destrămarea URSS.

68 Comitetul statistic CSI, Analize, prognoze şi evaluări statistice. Tendiţele dezvoltării economice a statelor CSI în anul 2006 în comparaţie cu datele prognozate. Publicat în Buletinul Statistic nr.4 (februarie 2007)

Figura 1. Indicele volumului fizic al PIB în țările CSI în 2006 față de 1991 (în prețuri fixe, 1991=100%)

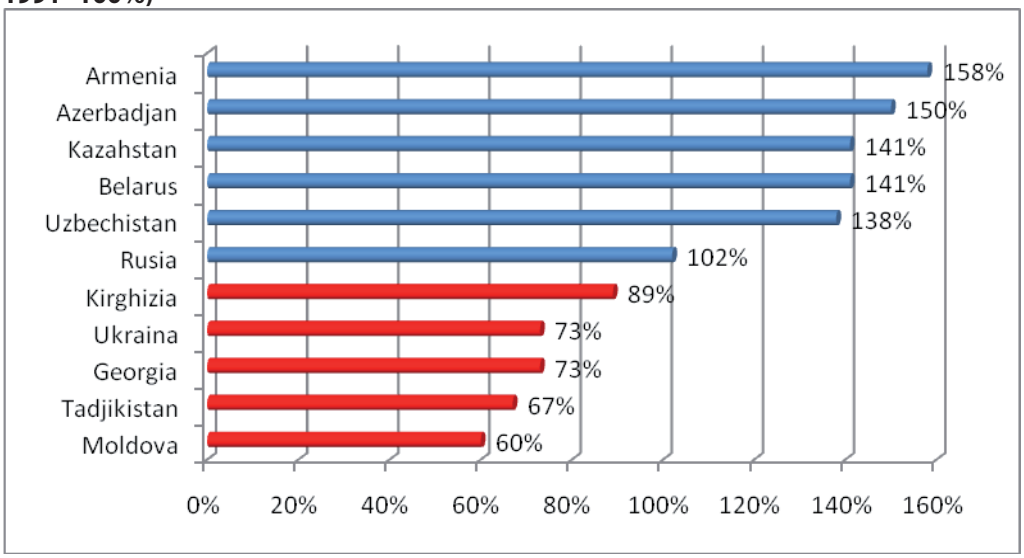

Sursa: Comitetul statistic CSI, Analize, prognoze și evaluări statistice. Tendițele dezvoltării economice a statelor CSI în anul 2006 în comparație cu datele prognozate. Publicat în Buletinul Statistic nr.4 (februarie 2007)

Și în spațiul ex-socialist situația Moldovei nu este mai bună. Dacă majoritatea țărilor au înregistrat performanțe semnificative, unele din ele, cum ar fi Slovenia, au atins un nivel de dezvoltare economică comparabilă cu cel din UE. În fostul spațiu ex-socialist, PIB-ul pe cap de locuitor după paritatea puterii de cumpărare a crescut semnificativ din 2001. Astfel, până în 2007, el a înregistrat o dublare de la 5450 USD în 2001 la 10650 USD în 2007.

Dacă majoritatea țărilor au înregistrat performanțe pozitive după 2001 de la 11% creștere în cazul Turkmenistanului, până la 4,3 ori în cazul Serbiei, atunci 4 țări printre care și Moldova, au înregistrat involuții. Mai mult decât atât, dacă în 2001 PIB-ul Moldovei era de 2 ori mai mic decât mediana regională, atunci în 2007 el este deja de 4 ori mi mic.

Astfel, Moldova devine din ce în ce mai marginalizată din punct de vedere economic pe plan regional[69].

69 Pentru mai multe detalii, vezi anexa: Evoluția PIB-ului după Paritatea Puterii de Cumpărare în țările ex-Socialiste (USD, per/capita)

Figura 2. PIB-ul pe cap de locuitor în spațiul ex-socialist după paritatea puterii de cumpărare (USD)

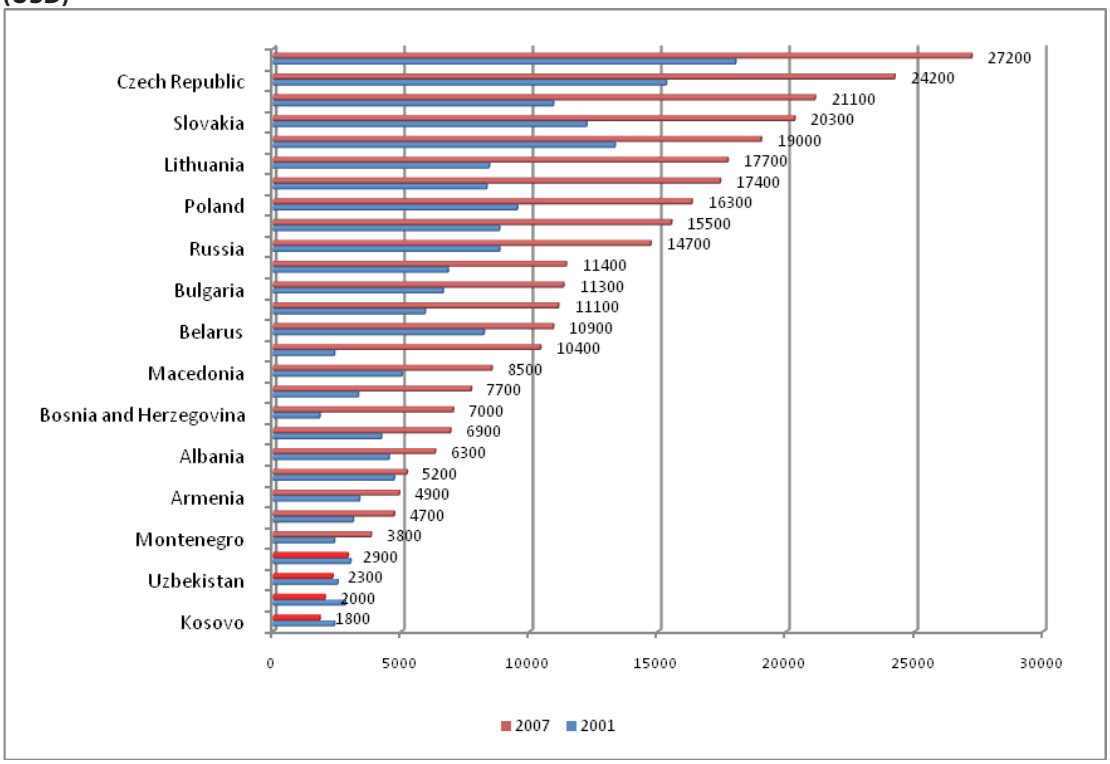

Sursa: Central Intelligence Agency, The World Factbook 2002, 2008

Din ambele grafice rezultă foarte clar că țările care încheie TOP-urile sunt țări care au, într-o formă mai mult sau mai puțin accentuată, probleme de securitate. În diverse cercetări la subiectul dat, este demonstrat cu lux de amănunte legătura dintre dezvoltarea economică a unei țări, bunăstarea populației, calitatea guvernării, protecția drepturilor omului și securitatea țării. Astfel, OECD consideră că securitatea, în toate dimensiunile sale, este un factor fundamental pentru reducerea sărăciei, protecției drepturilor omului, dezvoltării economice și atingerii Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului[70].

Securitatea este foarte importantă pentru creșterea calității guvernării. Vacuumul de securitate, structuri și mecanisme, poate duce la slăbirea actului guvernării, și, drept consecință, creșterea conflictelor violente, cu un impact negativ asupra reducerii sărăciei[71].

După cum a declarat Secretarul General ONU în raportul său Declarația Mileniului din septembrie 2008: „Noi trebuie să depunem eforturi enorme pentru a preveni violența, până când tensiunile și conflictele vor eroda politicile și economiile până la nivelul de colaps total[72].”

70 OECD Observer, Policy Brief, Security System Reform an Governance: Policy adn Good Practice, May 2004
71 OECD, DCD/DAC(2003)30/REV3, Security system reform and governance: policy and good practice, DAC High Level Meeting, 15-16 April 2004
72 United Nation, General Assembly, Implementation of the United Nations Millennium Declaration, Report of the Secretary-General,

Lipsa unei politici de securitate viabilă creează o imagine negativă a țării, similare cu cea care caracteriza țările baltice înainte de accesiunea în NATO și UE, care erau etichetate ca „țări de periferie", „vacuum de securitate", ori „zone gri", situate între Europa de Vest și Rusia[73].

Experiența țărilor baltice arată că după obținerea independențe ele au stabilit o politică externă independentă și au devenit membre în diverse instituții internaționale. În 1991 au devenit membre ale Națiunilor Unite și Conferinței de Securitate și Cooperare în Europa, în martie 1992, au devenit membre ale Consiliului Țărilor Mării Baltice, iar mai târziu și membre ale Consiliului Europei. Principalul obiectiv al țărilor baltice, în calitate de membre în toate aceste organizației, era stabilirea contactelor cu țările din Europa de Vest pentru a accede la „securitatea comunitară".

Impactul aderării la NATO asupra perspectivei de integrare în UE

Cu toate că nu există o legătură oficială între NATO și extinderea Uniunii Europene, totuși nicio țară din fost spațiu socialist nu a devenit membru a UE fără a fi membru NATO. Ucraina, care are aspirații de integrare în Uniunea Europeană, consideră că statutul de membru NATO crește șansele de a fi acceptată ca membru în UE[74].

De fapt, țările-membre ale Uniunii Europene nu mai pot pretinde că sunt țări neutre, deoarece noua politică de securitate a Uniunii Europene este similară celei adoptate de NATO. Astfel, Articolul 42, p.7 al Tratatului Reformat privind Uniunea Europeană, stipulează clar că: „În cazul în care un stat membru ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt obligate să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu articolul 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare a anumitor state membre[75]".

Putem observa că este similar cu Articolul 5 a Tratatului Nord-Atlantic[76]. Acesta este unul din motivele de bază din care Finlanda consideră oportună integrarea în NATO[77] și renunțarea la statutul de neutralitate, care este deja depășit. Un argument adus de Raportorul italian Marco Minniti privind necesitatea de cooperare UE și NATO derivă din faptul că procesul de extindere a ambelor instituții are în mare măsură criterii similare[78].

73 Baltic States Membership in the WEU and NATO: Links, Problems and Perspectives, Final Report by Ramunas Vilpisauskas, Vilnius University, June 2000

74 Ukrainian Membership in NATO: Benefits, Costs and Challenges, By John Kriendler, July 2007

75 Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 30 aprilie 2008 (Or. fr) 6655/1/08 Rev 1, Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, Secțiunea 2 dispoziții privind politica de securitate și apărare comună *Articolul 42* (ex-articolul 17 TUE)

76 Pentru detalii, vezi: The North Atlantic Treaty, Washington D.C. - 4 April 1949, Art.5

77 Effects of Finland's possible nato membership, Ambassador Antti Sierla, 21 December 2007

78 NATO Parliamentary Assembly, 2005 Annual Session, 176 PCNP 05 E - NATO-EU Security Co-operation, Marco Minniti (Italia), Raportor

Documentul de bază al Comisiei Europene, care definește strategia de dezvoltare a UE și implicațiile legate de lărgirea UE, „Agenda 2000", arată foarte clar legătura dintre UE și NATO. El stabilește că „lărgirea Uniunii Europene trebuie să producă un impact adițional de stabilizare, față de cel care a fost asigurat de lărgirea NATO[79]".

Ministrul Danez de externe Niels Helveg Petersen se pronunță foarte explicit în problema de securitate: „În prezent, în arhitectura de securitate există doi actori importanți: UE și NATO. Împreună, ei sunt un element important al securității și păcii. Aceste structuri oferă o posibilitate excepțională de securitate și integrare pe continentul european. Ele nu se pot substitui una pe alta, dar se completează una pe alta[80]. La conferința din 24-25 august 1996 din Riga cu tematica „Dimensiunea baltică a integrării europene", argumentul de bază utilizat de vorbitori, pentru a explica din ce motiv UE trebuie să accepte țările baltice în calitate de membre ale Uniunii Europene era creșterea garanțiilor de securitate în comunitatea europeană, grație accederii țărilor baltice la UE[81].

În declarația de la Tesalonic, Grecia menționează explicit că apropierea Balcanilor de Vest de UE se va realiza prin consolidarea dialogului și politici comune externe și de securitate[82]. Fiecare țară care intenționează să se integreze în spațiul unic european trebuie să-și sincronizeze politica sa de securitate cu cea europeană. În lipsa și imposibilitatea de identificare a unor soluții viabile de securitate non-NATO, unica posibilitate viabilă și realistă de asigurare a securității țării este accederea la NATO. Se poate de observat cu ușurință că unica soluție de securitate găsită de țările din fostul spațiu socialist, care au reușit să se integreze în UE, este conectarea la sistemul de securitate NATO.

79 European Commission, Agenda 2000 for a stronger and wider Union, Brussels, Bulletin of the EU, Supplement 5/97, 1997
80 Niels Helveg Petersen, Minister of Foreign Affairs, Denmark, Security cooperationand integration in the baltic region. The role of the European Union: Soft Security? The Conference in Riga 24-25 august 1996, The Baltic Demension of European Integration.
81 The Conference in Riga 24-25 august 1996, The Baltic Demension of European Integration.
82 Press release EU-Western Balkans Summit – Declaration, Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163)

Figura 3. NATO, Uniunea Europeană și Consiliul Euro-Atlantic de parteneriat

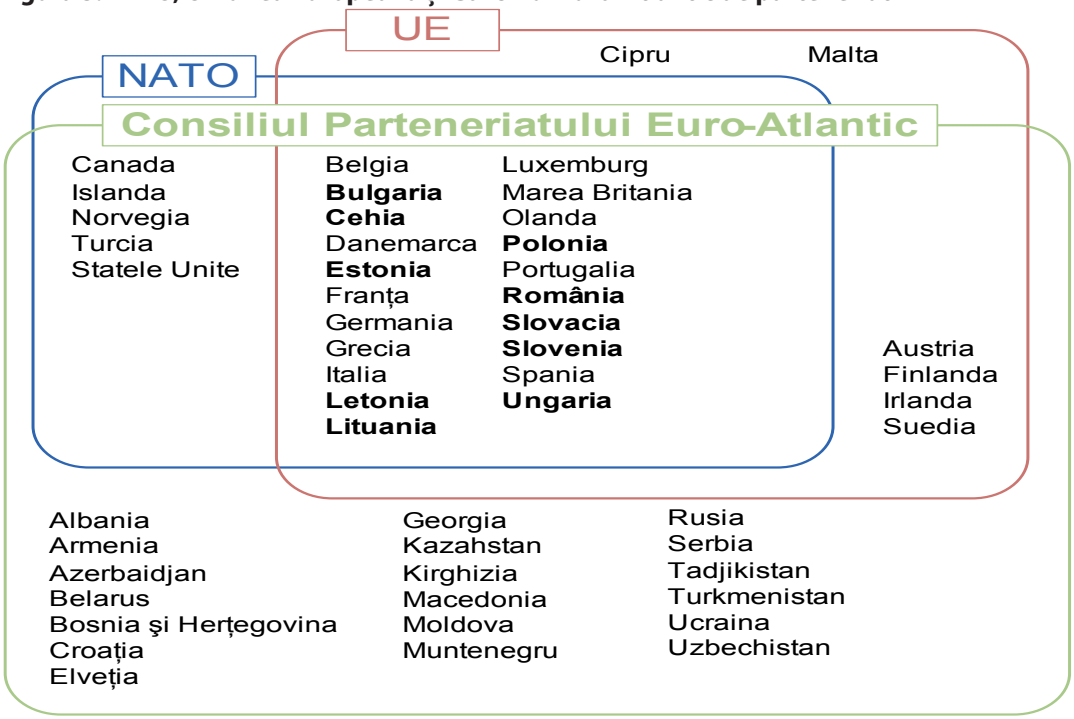

Notă: Sunt evidențiate țările din fostul spațiu socialist

Sursa: Ambassador Antti Sierla, Effects of Finland's possible NATO membership, Ministry for Foregn Affairs of Finland, 21 December 2007

Dacă analizăm participarea țărilor în cele 3 instituții Euro-Atlantice: NATO; UE și Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic[83], putem observa foarte ușor că toate țările din spațiul ex-socialist, care sunt membre UE sunt și membre NATO. Nu este o regulă scrisă, dar este respectată. UE reprezintă în primul rând un spațiu de securitate comun și mai apoi un spațiu economic comun. Din acest motiv, beneficiul de bază în cadrul UE este accesul la spațiul de securitate, care oferă și beneficii economice.

În prezent, securitatea unei țări depășește cu mult dimensiunea militară. Un element important al Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului ține de securitate. Țările OECD recunosc că dezvoltarea și securitatea sunt interconectate. Această percepție permite de a trata securitatea ca pe un bun public, care trebuie să se transforme într-o politică publică și de guvernare. OECD sprijină țările în curs de dezvoltare, pentru a-și îmbunătăți politicile sale de securitate[84]. Din acest punct de vedere devine clar care erau preocupările majore ale membrilor UE, legate de extinderea spre est a UE, în condițiile de securitate redusă, care exista în fostul spațiu socialist.

Teoreticienii economiști contemporani ca Lord, Keohane, Wallander și Haftendorn au plasat în prim-plan securitatea economică la descrierea resurselor economice ale unei țări. De asemenea, ei s-au axat pe costurile și beneficiile conflictelor și au in-

83 Vezi pentru detalii http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb020202.htm
84 Vezi mai multe: www.oecd.org/dac/conflict

trodus noțiunea de valoare adăugată ale instituțiilor internaționale în soluționarea conflictelor. În modelele lor, ei au analizat rolul ONU, OSCE și NATO[85]. Ulrich Beck și Niklas Luhman au introdus în gândirea economică conceptul de societate de risc, unde riscul este un sistem de management al incertitudinii și lipsei de securitate, care apare în contextul de modernizare a societății[86].

Respectiv, securitatea, pe lângă dimensiunea militară, are ca rezultat efecte economice și sociale. Costurile de securitate sunt investiții în infrastructura economică a țării, iar efectuarea lor rațională asigură bunăstarea populației și creșterea economică. Fiecare țară își determină propria strategie de securitate. Țările din Europa Centrală și de Est nu au reușit să identifice o altă soluție viabilă de securitate decât aderarea la NATO. Integrarea europeană, pe lângă dimensiunea economică, mai înseamnă și asocierea la securitatea comunitară, element strict necesar, pentru asigurarea dezvoltării țării.

Costurile de securitate ale Republicii Moldova

Costurile de securitate ale Republicii Moldova se compun din cheltuielile pentru întreținerea organelor afacerilor interne, armata națională, trupele de carabinei și grăniceri, serviciile speciale, protecția civilă și centrul de combatere a crimelor economice. Costurile noastre de securitate sunt mai mult orientate spre asigurarea securității interne și mai puțin costuri de apărare. Pe parcursul anilor 1996-2000, datorită situației economice precare, costurile de securitate nu au cunoscut creștere, iar în anul 1999, datorită crizei economice, s-au redus cu 25% față de anul precedent. Doar din 2002 putem observa o creștere continuă a costurilor de securitate, care în prezent se ridică la 1,37 miliarde lei, fără a ține cont de investițiile capitale și costurile indirecte, care vor fi analizate mai jos.

Figura 4. Evoluția costurilor de securitate și de apărare în Republica Moldova (mil. lei)

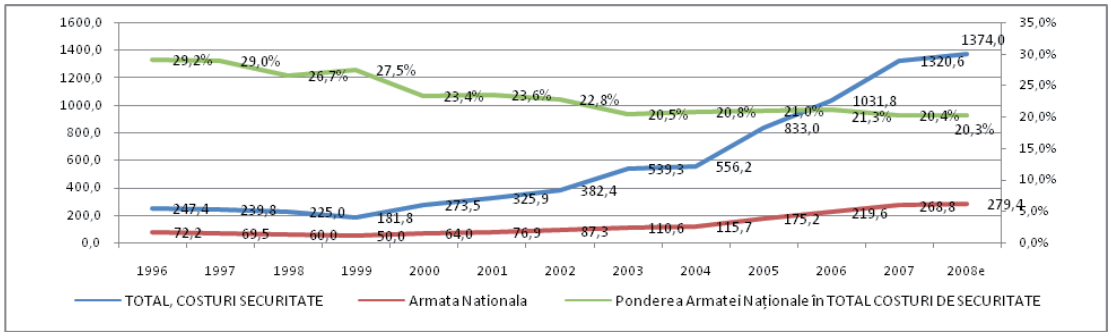

Sursă: Biroul Național de Statistică, Anuar statistic 2004-2008, Legea bugetului de stat 1996-2008, estimările autorului

85 Helga Hafterndorn, Celeste Wallender, Robert O. Keohane, Imperfect Unions: Security Institutions over Time and Space, Oxford University Press, 1999

86 Ulrich Beck, Risk Society, Towards a New Modernity, Sage, London, 1992

Din graficul de mai sus putem observa foarte clar, că pe parcursul ultimilor 12 ani ponderea Armatei Naționale în sistemul de securitate a scăzut continuu. Astfel, în 1996 Armata Națională deținea 29,2% din totalul costurilor pentru securitate, iar în 2008 - doar 20.3%.

Costurile de securitate ale Moldovei au variat de la maxima anului 1996, când au constituit 3,2% din PIB, până la nivelul minim al anului 1999, când au coborât la 1,5% din PIB. Reducerea lor de 2 ori ca pondere în PIB a avut loc odată cu agravarea situației economice din țară și bugetul auster din anii 1998-99. Restabilirea acestor costuri a început în anul 2000, iar în prezent putem afirma că ele s-au stabilizat la nivelul de 2,2-2,5% din PIB. Pentru a ajunge la nivelul anului 1996, este nevoie de majorat costurile de securitate cu cel puțin 370 milioane lei, până la nivelul de 1,75 miliarde lei.

Figura 5. Ponderea Costurilor de Securitate și Apărare în PIB

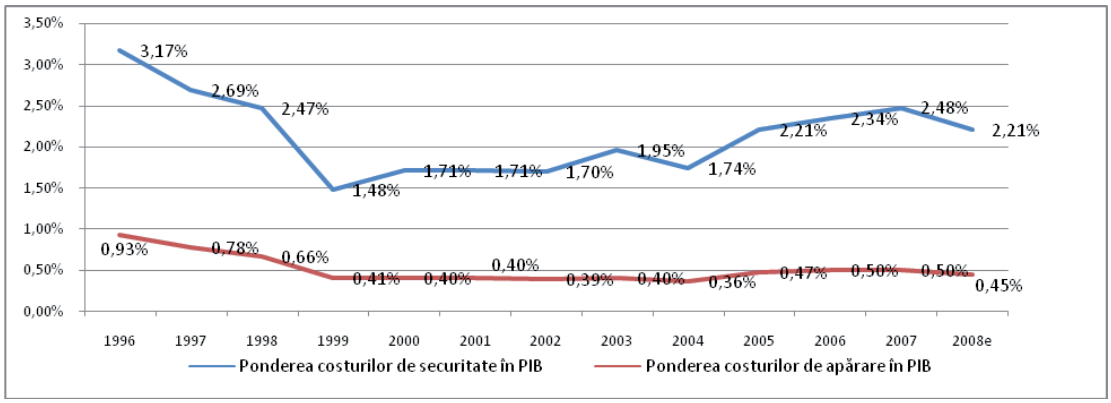

Sursă: Biroul Național de Statistică, Anuar statistic 2004-2008, Legea bugetului de stat 1996-2008, estimările autorului

Dacă costurile generale de securitate practic s-au restabilit în prezent, atunci costurile de apărare, după declinul din 1999, când s-au redus și ele similar, însă mai accentuat de 2,3 ori față de anul 1996, până în prezent nu au revenit la nivelul atins în 1996. Astfel, restabilirea lor este mul mai lentă; în prezent, ele sunt puțin mai mari ca pondere în PIB față de nivelul minim al anului 1999 și reprezintă doar 0,45-0,5% din PIB. Putem spune că costurile de apărare sunt aproape de 2 ori mai mici decât nivelul atins în anul 1996 și pentru a redresa situația, este necesar de alocat suplimentar pentru apărare cel puțin 280 milioane lei, ceea ce este echivalentul unui buget curent de apărare.

Costurile de apărare ale Republicii Moldova

Costurile de apărare ale Republicii Moldova au cunoscut o creștere semnificativă, din anul 2004. Până atunci ele au trecut printr-o perioadă dificilă, 1997-1999, când datorită crizei economice, s-au redus de la 72 milioane lei la 50 milioane lei, și prin-

tr-o perioadă de restabilire lentă 2000-2003, când au crescut de la 64 la 110 milioane lei. Spre deosebire de costurile de securitate, cele de apărare au cunoscut o stagnare și chiar scădere ca pondere în PIB până în anul 2004, când au atins nivelul minim de 0,36% din PIB. Aceste costuri nu includ în sine investițiile capitale, reparațiile capitale, pensiile și indemnizațiile, pe care le vom analiza mai jos.

Figura 6. Dinamica cheltuielilor pentru apărare ale Republicii Moldova (mil. lei)

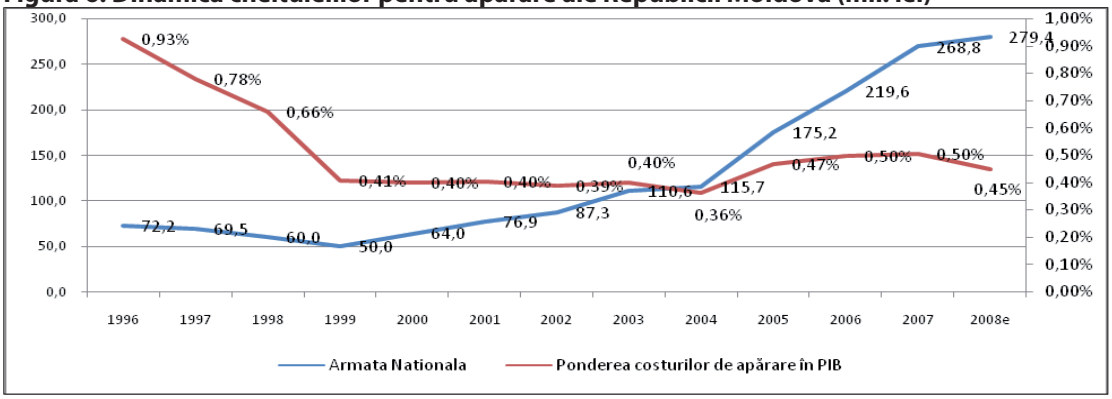

Sursă: BNS, Legea bugetului de stat 1996-2008, Proiectul bugetului de stat 2009, Biroul Național de Statistică, estimări și prognoze ale autorului.

Trebuie să menționăm că creșterea costurilor de securitate nu a fost uniformă. Astfel, în valori nominale, ele în mediu au crescut de 5,6 ori, în 2008 față de 1996, însă cu discrepanțe enorme. Costurile pentru anumite servicii, cum ar fi cel de Protecție și Pază de Stat au crescut de circa 12 ori, iar la Serviciul de Informare și Securitate - de doar 2,6 ori. Armata Națională a fost sub nivelul mediu cu o creștere de doar 3,9 ori.

Figura 7. Modificarea pe componente a costurilor pentru apărare în 2008 față de 1996

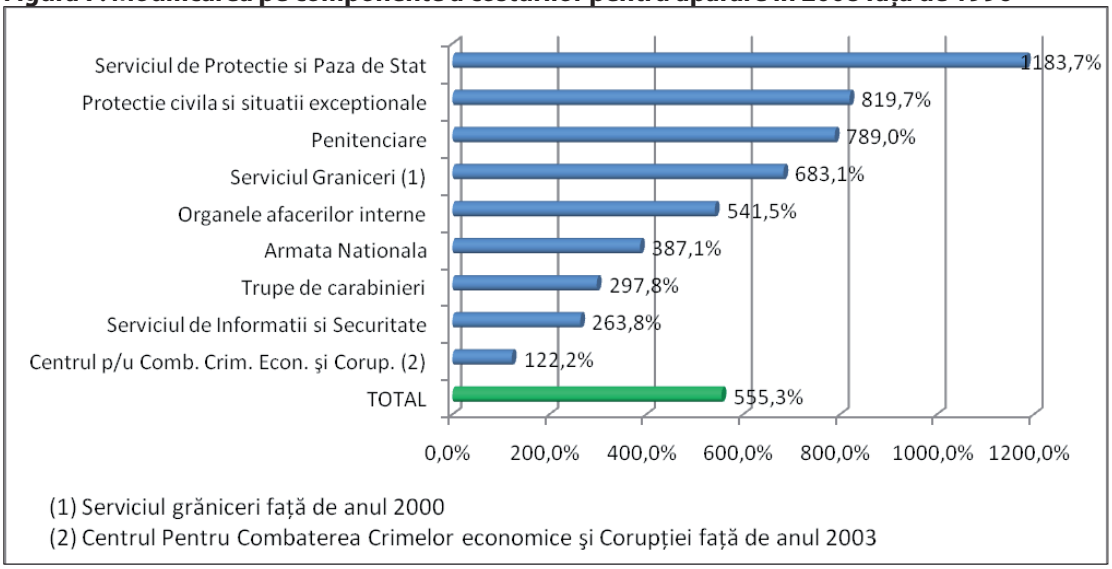

Sursă: Legea bugetului de stat 1996-2008, Proiectul bugetului de stat 2009, Biroul Național de Statistică, estimări și prognoze ale autorului.

Dacă costurile pentru Armata Națională și-ar fi păstrat ponderea în totalul cheltuielilor pentru securitate, ele în prezent ar fi constituit 0,6-0,75% din PIB. Astfel, putem spune că Moldova în prezent are costuri de apărare la nivelul de 0,45-0,5% din PIB, însă dacă Armata Națională și costurile de securitate ar fi o prioritate, atunci ele ușor pot fi ridicate la nivelul anilor '90, când costurile pentru Armata Națională erau de 0,7-0,9% din PIB. Însă, pe lângă costurile de apărare directe, regăsite în bugetul de stat, sistemul nostru de apărare presupune și costuri ascunse, suportate de către societate, dar care nu pot fi regăsite în bugetul de stat.

Astfel, cel mai mare cost ascuns de apărare îl constituie serviciul militar obligatoriu, care este o formă de impozitare, impusă tuturor membrilor societății (de parte masculină). Este un impozit plătit și se realizează prin munca obligatorie neremunerată exercitată anual de către aproximativ 7000 persoane. Dacă vom lua în considerație veniturile ratate de persoanele implicate în serviciul militar obligatoriu, atunci suma anuală obținută este de 308 milioane lei (în prețurile anului 2008). Aceste costuri includ remunerarea medie lunară de 2700 lei și costurile de asigurare medicală și socială. Altfel spus, serviciul militar obligatoriu este o ratare anuală de venituri ale unei persoane în mediu de 44 mii lei. Aceste costuri sunt de fapt o impozitare ascunsă, repartizată neuniform.

Figura 8. Structura costurilor pentru apărare (mil, lei, anul 2008)

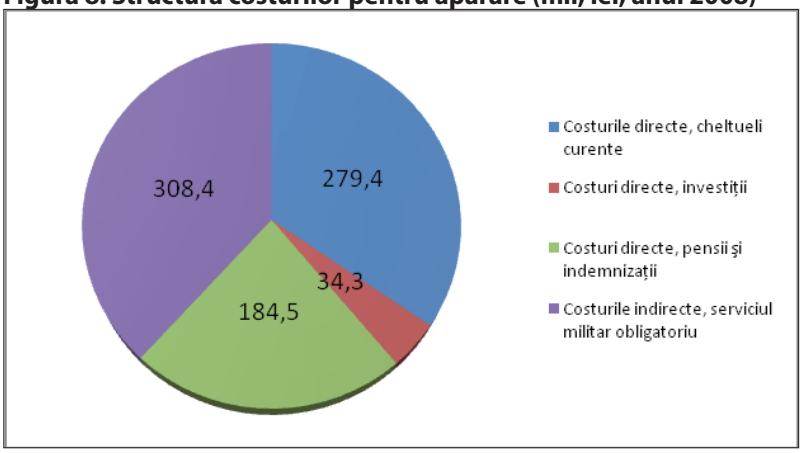

Sursa: Legea Bugetului pe anul 2008, nr.254-XVI, din 23.11.2007, estimările autorului

Dacă luăm în calcul toate costurile directe și indirecte pentru apărare atunci ele se ridică la 806,6 milioane lei, dintre care 498,2 sau 61,8% sunt suportate direct de către bugetul de stat, iar 308,4 sau 38,2% sunt suportate indirect de către societate și nu sunt reflectate în bugetul de stat. Dacă luăm în considerație toate costurile atunci costurile totale de apărare ale Republicii Moldova constituie 1,3% din PIB, dintre care 0,8% sunt suportate direct de către bugetul de stat și 0,5% indirect prin intermediul serviciului militar obligatoriu.

Costurile de apărare ale statelor membre NATO

Pentru asigurarea securității membrilor NATO, există o înțelegere neformală, prin care fiecare țară va asigura alocarea a cel puțin 2% din PIB pentru apărare[87]. Cu toate că aceasta nu este o obligație explicit formulată, nerespectarea acestei prevederi trezește îngrijorări în cadrul NATO[88]. Purtătorul de cuvânt al NATO, la Conferința de presă din 2007, a remarcat: „Ce trebuie de întreprins pentru ca Forțele Vestice să corespundă așteptărilor? Desigur că răspunsul este simplu, este suficient să te uiți peste bugetele de apărare. NATO are o înțelegere neformală de a asigura costurile de apărare la nivelul de 2% din PIB, însă nu toate țările NATO au atins acest obiectiv"[89].

În anul 2006, doar 6 țări respectau această înțelegere. De fapt, cheltuielile proprii pentru apărare constituie cel mai mare efort financiar, care trebuie să-l depună o țară care dorește să devină membru NATO. Însă, efortul financiar pe departe nu este suficient ca o țară să devină membru NATO. De fapt, dacă analizăm argumentele în favoarea unei țări care vrea să fie acceptată în NATO, putem observa că satisfacerea condițiilor NATO înseamnă îmbunătățirea actului guvernării și creșterii bunăstării populației.
Din raportul Asistentului Secretarului de Stat SUA, dn. Robert Bradtake, putem desprinde următoarele performanțe pe care au trebuit să le atingă țările candidate pentru a adera la NATO în 2004[90]:

- Demonstrarea clară a îmbrățișării valorilor democratice
- Asigurarea libertății omului
- Toleranța și non-extremismul
- Economie de piață funcțională
- Restituirea proprietăților
- Consolidarea cadrului instituțional de combatere a corupției
- Îmbunătățirea nivelului de viață
- Respectarea „rule of law"
- Asigurarea alegerilor libere și corecte
- Presă și justiție independentă, etc.

Acestea sunt valorile de bază pe care o țară care aspiră la NATO trebuie să demonstreze că le implementează cu succes. Intenția unei țări de a se integra în NATO trebuie să fie confirmată prin reformarea instituțiilor și disponibilitatea de a cheltui 2% din PIB pentru apărare. Însă, dacă analizăm atent dinamica alocațiilor pentru apărare din ultimii 30 ani, putem constata că ele au scăzut constant. Manifestările de

87 Vezi: (1) Press conference, by NATO Spokesman, James Appathurai, Noordwijk, the Netherlands, 25 Oct. 2007; (2) Speech on NATO reform delivered at a podium discussion, British Embassy Berlin on 11 november 2008; (3) NATO's Prague Capabilities Commitment, CRS Report for Congress, Carl Ek, Specialist in International Relation, Foreign Affairs, Defense, and Trade Division, (4) Defence Select Committee Report on the Future of NATO, Martin Butcher, 2008 The Acronym Institute.
88 ibidem
89 Press conference, by NATO Spokesman, James Appathurai, Noordwijk, the Netherlands, 25 Oct. 2007
90 NATO Enlargement, Robert Bradtke, Deputy Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs, Testimony Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC
March 27, 2003

îngrijorare formulate de diverşi oficiali din rândul ţărilor membre NATO nu stopează acest proces. La Conferinţa pentru securitate de la Munchen din 2001, Secretarul de stat pentru apărare din SUA, Donald H. Ramsfeld`s, s-a arătat îngrijorat de faptul că cele mai mari economii europene alocă doar 1,3% din PIB-ul lor pentru apărare[91], ceea ce se răsfrânge asupra capacităţii Alianţei de a face faţă provocărilor ordinii internaţionale. De atunci până în prezent, cheltuielile pentru apărare au continuat să scadă totuşi. Astfel, ele s-au redus de la 3,0%, mediana anului 1980-1984, la 1,6%, în prezent.

Figura 9. Evoluţia cheltuielilor pentru apărare în ţările NATO (% din PIB)

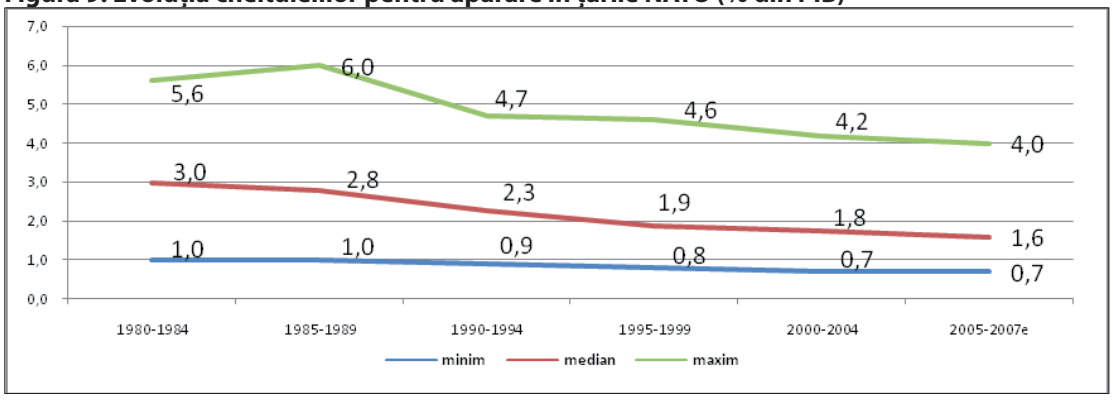

Sursa: Calcule proprii în baza NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 2001, Pentru 2000-2007 Information for the Press, 20 December 2007, NATO-Russia compendium of financial and economic data relating to defence, Data provided by NRC nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff

Figura 10. Ponderea în PIB a bugetelor pentru apărare ale ţărilor NATO în 2006

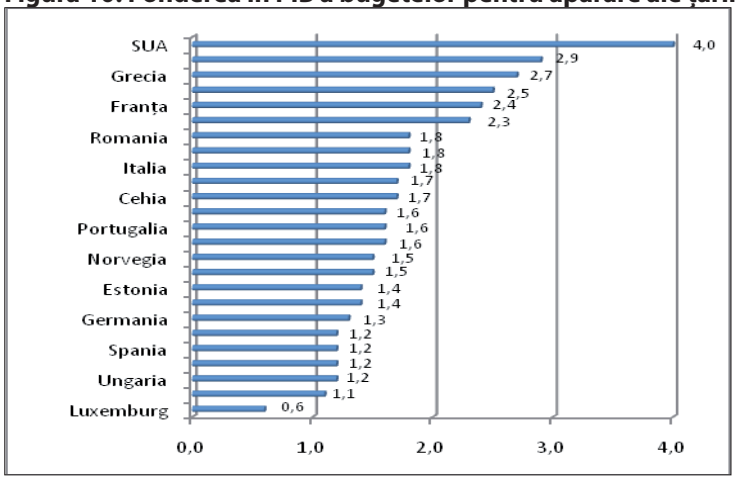

Sursa: Information for the Press, 20 December 2007, NATO-Russia compendium of financial and economic data relating to defence, Data provided by NRC nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff

Dacă până în 1990 nicio ţară membră NATO nu cheltuia mai puţin de 1,0% din PIB, atunci în prezent cheltuielile minime înregistrate într-o ţară membră NATO au cobo-

91 Irena Mladenova, Elitsa Markova, NATO's Enlargement and the Costs for Bulgaria to Join NATO. Final Report Euro-Atlantic Partnership Council-NATO Individual Fellowship 1999-2001, Economic Policy Institute Sofia, 2001

rât la 0,7%, iar pentru 2007 acest indicator a atins nivelul de 0,6%, ceea ce este mai puțin decât cheltuielile totale de apărare a Moldovei (care includ și costurile indirecte), care constituie 0,8% din PIB. De asemenea, s-au redus constant și cheltuielile în țările care alocau cel mai mult pentru apărare. Dacă în 1985-1989 costurile maxime de apărare în cadrul NATO au atins nivelul de 6,0%, atunci în prezent ele au coborât la 4% din PIB. În 2007, ca și în anul precedent, doar 6 țări aveau un buget pentru apărare mai mare de 2% din PIB, iar majoritatea țărilor cheltuiau între 1,2% și 1,8% din PIB.

Este interesant de a raporta această observație la evoluția cheltuielilor pentru apărare în țările recent aderente la NATO. Astfel, putem observa că marea majoritate a țărilor au aprobat cheltuieli de apărare de apr. 1,5-2,0%. Singura excepție este Bulgaria, care își menține cheltuielile pentru apărare la nivelul de 2,2-2,5% din PIB. O situație și mai interesantă o prezintă Ungaria și parțial Republica Cehă: ambele au făcut parte din primul val de extindere al Alianței și care și-au redus cheltuielile pentru apărare după aderarea la NATO de la 1,6%, la numai 1,1% - în cazul Ungariei și de la 2,0% la 1,6% (în cazul Cehiei).

Figura 11. Evoluția cheltuielilor pentru apărare pentru noile țări aderente la NATO (% din PIB)

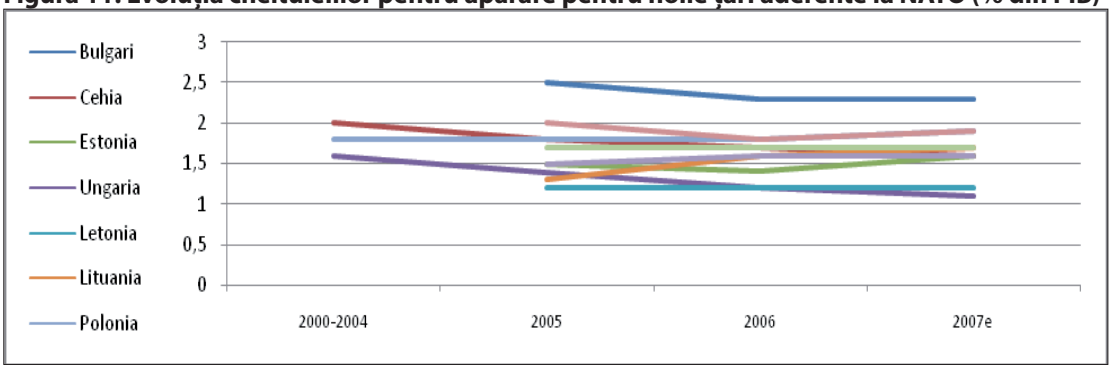

Sursa: Calcule proprii în baza NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 2001, Pentru 2000-2007 Information for the Press, 20 December 2007, NATO-Russia compendium of financial and economic data relating to defence, Data provided by NRC nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff

Argumentul care este invocat de unii, precum că în cazul aderării la NATO, Moldova va avea dificultăți mari legate de necesitate majorării bruște a costurilor pentru apărare, nici nu merită a fi supus criticii. În primul rând, costurile noastre de apărare sunt comparabile cu costurile de apărare ale țărilor care alocă cel mai puțin. În al doilea rând, experiența țărilor baltice a demonstrat că și în condiții de criză costurile pot fi relativ ușor majorate. Și, în al treilea rând, problema de finanțare a apărării în cadrul NATO este o problemă a tuturor țărilor.

Membrii NATO sunt în căutarea de soluții și, respectiv, problema noastră de majorare a costurilor va fi înțeleasă perfect de restul partenerilor, deoarece de ani de zile finanțarea apărării în cadru NATO este pe agenda zilei. Analizând situația bugetării cheltuielilor pentru apărare, vom putea observa că lucrurile au evoluat în această privință și mai dinamic. Marea majoritate a țărilor membre ale Alianței și-au redus

povara de finanțare până la 2,9% - Belgia. Excepția este doar Turcia, în care cheltuielile de apărare au sporit de 1,5, ori povara de finanțare a crescut de la 4,0% din PIB în 1980 la 6,0 % în anul 2000, suferind o descreștere semnificativă în anul 2007, în care Turcia şi-a redus cheltuielile până la 2,7% din PIB.

Tabel 1. Cheltuielile pentru apărare a țărilor NATO (% din PIB)

Țările membre	Anul aderării	PIB, mrd USD 2007	1980-1984	1985-1989	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005-2007e
Belgia	1949	453,6	3,2	2,8	2	1,5	1,3	1,1
Bulgaria	2004	39,61	//	//	//	//	//	2,3
Canada	1949	1432	2	2,1	1,9	1,4	1,2	1,2
Cehia	1999	175,3	//	//	//	//	2	1,7
Danemarca	1949	311,9	2,4	2	1,9	1,7	1,5	1,3
Estonia	2004	21,28	//	//	//	//	//	1,5
Franța	1949	2560	4	3,8	3,4	2,9	2,5	2,4
Germania	1955	3322	3,3	3	2,1	1,6	1,4	1,3
Grecia	1952	314,6	5,3	5,1	4,4	4,6	3,2	2,7
Italia	1949	2105	2,1	2,3	2,1	1,9	2	1,8
Letonia	2004	38,3	//	//	//	//	//	1,2
Lituania	2004	27,3	//	//	//	//	//	1,6
Luxemburg	1949	50,2	1	1	0,9	0,8	0,7	0,7
Marea Britanie	1949	2773	5,2	4,5	3,8	2,8	2,4	2,5
Norvegia	1949	391,5	2,7	2,9	2,8	2,2	1,9	1,5
Olanda	1949	768,7	3	2,8	2,3	1,8	1,5	1,5
Polonia	1999	420,3	//	//	//	//	1,8	1,8
Portugalia	1949	223,3	2,9	2,7	2,6	2,3	1,7	1,6
Romania	2004	166	//	//	//	//	//	1,9
Slovacia	2004	75	//	//	//	//	//	1,7
Slovenia	2004	46,1	//	//	//	//	//	1,6
Spania	1982	1439	2,3	2,1	1,6	1,4	1,2	1,2
SUA	1949	13840	5,6	6	4,7	3,3	3,4	4
Turcia	1952	663,4	4	3,3	3,8	4,4	4,2	2,8
Ungaria	1999	138,4	//	//	//	//	1,6	1,2

Sursa: Calcule proprii în baza NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 2001, Pentru 2000-2007 Information for the Press, 20 December 2007, NATO-Russia compendium of financial and economic data relating to defence, Data provided by NRC nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff

Din tabel se poate uşor de desprins că țările cu costuri de apărare înalte au fost Turcia şi Grecia, care au probleme de securitate (Cipru), însă ambele țări sunt membre NATO. Deoarece într-o formă sau alta s-au găsit soluții pentru Cipru, a scăzut din intensitate presiunea de securitate şi ambele țări şi-au ajustat lent costurile la nivelul mediu NATO.

Țările care au aderat recent la NATO, aveau la momentul aderării un buget de apărare cuprins între 1,6% din PIB şi 2,3 % din PIB (la ambele poluri se găseau Ungaria – minimal şi Cehia – maximal). Astfel, efortul lor financiar este comparabil cu al membrilor vechi din NATO. Putem concluziona că o țară care aspiră să devină membru NATO trebuie să-şi planifice un buget pentru apărare cuprins între 1,5-

2,5% din PIB. Fiecare țară candidat pentru aderarea la Alianță a semnat un document numit MAP (Membership Action Plan), care prevedea și angajamentul de a majora cheltuielile proprii pentru apărare la nivelul de 2,0% din PIB (unele țări deja aveau atins acest nivel)[92]. În anii 1994-1996, Lituania aloca pentru cheltuielile de apărare doar 0,46-0,57% din PIB, sau de 1,6 ori mai puțin decât aloca Republica Moldova în aceeași perioadă de timp. Pentru a atinge indicatorul mediu pe NATO – calculat la 2% din PIB - Lituania a avut nevoie de tocmai 6 ani. Între timp, Lituania a suportat din plin consecințele crizei economice din anul 1998, care a impus o reducere drastică a cheltuielilor pentru apărare.

Figura 12. Evoluția cheltuielilor pentru apărare ale Lituaniei (% din PIB)

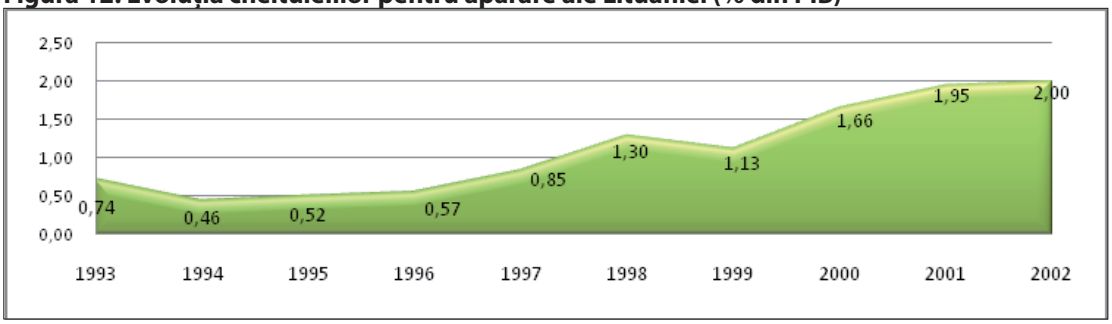

Sursa: Ruta Avulyte, Cost- benefit analysis of nato enlargement: challenges and achievements of Lithuania**,** Columbia University, School of international and public affairs, 2001

Dacă comparăm Republica Moldova cu Lituania, putem spune că noi suntem în poziția Lituaniei din anul 1994-1995. Respectiv, pentru a ajusta costurile noastre de apărare la standardele NATO avem nevoie de max. 5 ani. Iar, dacă ținem cont că ponderea costurilor de apărare în structura costurilor de securitate a scăzut de la 30% în 1996 la 20% în prezent, punte presupune că o parte din aceste costuri vor fi realocate de la alte structuri de forță spre Armata Națională. Respectiv, povara asupra bugetului de stat va fi redusă semnificativ.

Bugetul și managementul financiar în cadrul NATO

Specificul cheltuielilor pentru apărare ale unei țări este că banii alocați nu părăsesc țara. Ei sunt direcționați spre plata salariilor, investiții, care contribuie la creșterea economică, bunăstarea populației și, într-o anumită măsură, se reîntorc în buget sub formă de impozite. Însă, fiecare țară-membră NATO trebuie să contribuie și la bugetul centralizat al NATO. Alianța Nord-Atlantică nu dispune de propria sa armată, iar forțele militare care participă în cadrul anumitor misiuni desfășurate sub egida NATO aparțin statelor aliate. Din acest motiv, cea mai mare parte a resurselor financiare alocate de țările membre NATO este folosită pentru

92 Thomas S. Szayna, The Future of NATO and Enlargement, Testimony for the Subcommittee on Europe of the Committee on International Relations, United States House of Representatives on April 17, 2002

menținerea forțelor militare proprii și finanțării unor activități specifice de armonizare a forțelor militare cu cele ale aliaților. Totodată, statele-membre ale Alianței suportă anumite cheltuieli legate de participarea forțelor lor în diverse acțiuni planificate de către Comandamentul Alianței Nord-Atlantice.

În acest fel, bugetul Alianței nu cuprinde cheltuielile de achiziție a echipamentelor militare. Singura excepție în această privință este servită de forțele de radiolocație și aviația strategică dotată cu radare de interceptare, subordonată direct Comandamentului General al NATO, care are autoritatea de a efectua anumite investiții capitale în diverse obiective care servesc scopurilor Alianței. Statele care s-au asociat la NATO contribuie la crearea bugetului Alianței, prin transferuri anuale, în conformitate cu o anumită formulă de distribuire a cheltuielilor.

De regulă, această formulă depinde de capacitatea acestor țări de a efectua asemenea cheltuieli, și care reprezintă o cotă relativ nesemnificativă în bugetul lor național de apărare. Conform unei tradiții de funcționare, contribuțiile fiecărei țări în parte sunt stabilite pe baza unor estimări legate de PIB, în baza datelor statistice furnizate de Banca Mondială[93]. Respectiv, în funcție de puterea economică a fiecărei țări, se determină care va fi contribuția țării date la Bugetul NATO.

Pentru a fi mai explicit, am încercat să vedem care este contribuția țărilor membre NATO reieșind din PIB după paritatea puterii de cumpărare a anului 2008. În anul 2007, PIB-ul, după paritatea puterii de cumpărare a țărilor membre NATO, a constituit 31,8 trilioane USD. Primele 5 țări după puterea economică din cadrul NATO: SUA (13,8 trilioane USD), Germania (3,3 trilioane USD), Marea Britanie (2,77 trilioane USD) și Italia (2,1 trilioane USD), care au împreună un PIB de 24,8 trilioane USD, ceea ce constituie 78% din PIB-ul total al țărilor membre NATO.

Figura 13. Contribuția primelor 5 țări la bugetul NATO

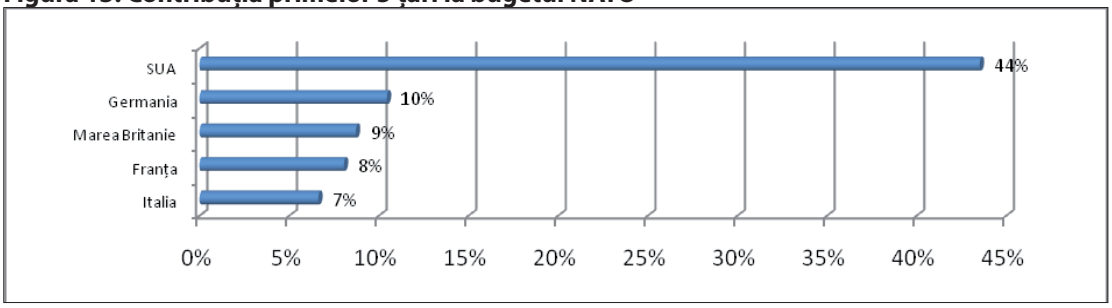

Sursa: Calcule proprii în baza World Development Indicators database, World Bank, revised 10 September 2008

Dacă analizăm în timp evoluția NATO după 1994, putem observa că valurile de extindere din ultimul deceniu nu au schimbat esențial tabloul finanțării organizației, și asta pentru că primele 5 țări importante ale Alianței au susținut în mod

93 NATO handbook, Public Diplomacy Division, NATO, 1110 Brussels, Belgium 2006

principial funcționarea organizației, iar, în al doilea rând, pentru că extinderea NATO a avut misiunea de a include în comunitatea de securitate țări cu potențial economic relativ redus. Până la extinderea din 1999, ajustat la ziua de azi, PIB-ul țărilor NATO era de 30,6 trilioane USD, și extinderea din 1999 și 2004 a permis alinierea unui grup de țări, bugetul cărora la ziua de azi constituie 1,1 trilioane USD sau de 28 ori mai puțin decât a vechilor membri NATO.

În acest fel, principalele state fondatoare ale NATO dispun în continuare de o capacitate economică care susține circa 78% din PIB-ul comun, iar țările din ultimul val de extindere (de după 2004) dispun de o capacitate economică estimată la circa 1,3% din PIB-ul total.

Figura 14. Repartizarea puterii economice a țărilor din cadrul NATO

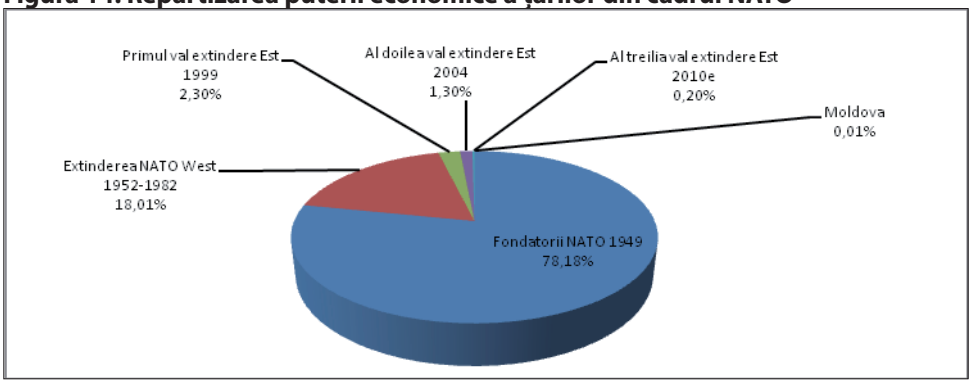

Sursa: Calcule proprii în baza World Development Indicators database, World Bank, revised 10 September 2008

Este evident că Moldova, cu o contribuție de 0,01% în bugetul centralizat NATO și o alocare de minim 1% pentru apărare, va beneficia de securitatea oferită de cele 25 state membre NATO.

Este foarte important de constatat cât alocă fiecare țară în parte din bugetul propriu de apărare pentru bugetul Alianței. De regulă, fiecare țară-membră a Alianței Nord-Atlantice alocă doar 1,2-1,5% din bugetul lor pentru apărare (Danemarca - 1,3%, Norvegia - 1,4%[94]). Aceasta înseamnă că în cazul aderării Republicii Moldova la NATO, contribuția noastră ar fi la nivelul de 150-200 mii EUR anual, sau circa 2,5 mln lei[95]. Această sumă reprezintă mai puțin de 1% din bugetul nostru de apărare pentru anul 2008, care se estimează la nivelul de 280 de milioane.
Pe lângă contribuția financiară, fiecare țară-membră NATO deleagă reprezentanții săi în statul major. Costurile de întreținere a personalului delegat de statele membre în cadrul structurile militare NATO sunt suportate de către țările care le deleagă. Aceasta înseamnă că dacă Moldova va delega 75 de militari în statul major NATO (similar cu intențiile Finlandei), atunci pentru remunerarea lor va fi nevoie de circa 25 mln lei, or aceasta ar fi de 10 ori mai mult decât contribuția

94 Ambassador Antti Sierla, Effects of Finland's possible NATO membership, Ministry for Foregn Affairs of Finland, 21 December 2007
95 Conform Cursului Ofical de schimb Leu/Euro la data de 15.09.2008 al Bancii naționale din Moldova.

noastră directă. Altfel spus, costurile noastre de apărare înafara țării în proporție de 90% vor fi utilizate pentru remunerarea muncii.

În cazul Finlandei, acest raport este de 1:1. Deci, suma totală alocată va constitui 4% din bugetul actual de apărare. Dar, deoarece țările noi își majorează bugetul de apărare până la 1,5-2,0% din PIB, atunci contribuția noastră în eventuala aderare la NATO va constitui max. 2% din bugetul viitor de apărare (care trebuie să fie dublu față de cel actual de 280 milioane lei), ceea ce este similar cu contribuția altor țări membre NATO.

Trebuie să mai menționăm că sistemul de finanțare al Alianței este format din 3 bugete separate: bugetul civil, bugetul militar și programele NATO de investiții în securitate. În anul 2006, bugetul Alianței a constituit circa 1,76 miliarde Euro[96], din care bugetul militar a întrunit circa 53,2%.

Figura 15. Structura bugetului NATO

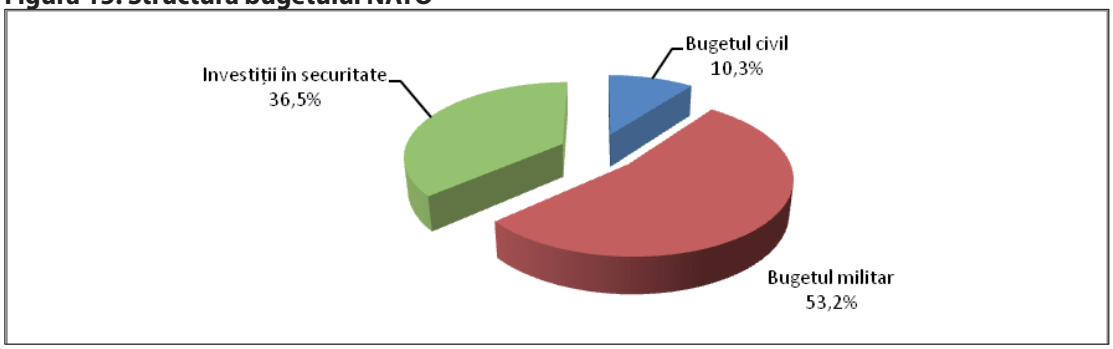

Sursa: Ambassador Antti Sierla, Effects of Finland's possible NATO membership, Ministry for Foregn Affairs of Finland, 21 December 2007

Fiecare țară-membră NATO poate beneficia de resurse financiare din cadrul bugetului de investiții în securitate, bani care sunt investiții în infrastructura locală, cu dublă întrebuințare. Astfel, Moldova poate solicita resurse financiare pentru reparația drumurilor care vor avea destinație atât militară, cât și civilă. Este evident că țările de la frontieră, și membrii noi NATO, pot accesa cu mult mai ușor resurse financiare pentru investiții. Poziția Moldovei ne permite să estimăm că, de fapt, noi vom fi beneficiari de resurse financiare și nu donatori.

Efectul aderării la NATO asupra Investițiilor Străine Directe

Analiza dinamicii Investițiilor Străine Directe (ISD) în spațiul ex-socialist denotă foarte clar dependența dintre ISD și securitatea garantată a unui stat. Astfel, apropierea de NATO înseamnă creșterea ISD. Cu cât țara înainte de integrarea în NATO avea un vacuum de securitate (cazul României și în special al Poloniei), cu atât mai mare a fost efectul economic al aderării. Până în anul 2001, majoritatea ISD au mers spre țările

96 Ambassador Antti Sierla, Effects of Finland's possible NATO membership, Ministry for Foregn Affairs of Finland,

din Europa Centrală și de Est (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Slovenia), iar după 2002 atestăm un flux enorm spre anumite țări din Europa de Sud-Est (România, Bulgaria). Nu este greu de observat că există o legătură directă între fluxurile investiționale și etapele de accesiune a țărilor date la NATO și UE.

Tabel 2. Investițiile Străine Directe în țările din Europa de Sud Est 1993-2001 (milioane USD)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Total 1993-2001	Media 1999-2001
Albania	68	53	70	90	48	45	41	143	200	758	128
Bosnia	na	na	na	na	1	100	90	150	130	471	123
Bulgaria	40	105	90	109	505	537	819	1002	689	3896	837
Croația	120	117	121	516	551	1014	1637	1126	1502	6704	1422
Macedonia	na	19	9	11	16	118	32	176	442	823	217
Moldova	14	28	67	24	79	76	40	143	149	620	111
Romania	94	341	419	263	1215	2031	1041	1040	1137	7581	1073
Iugoslavia	96	63	45	0	740	113	112	25	165	1359	101

Sursa: Tax policy assessment and design in support of direct investment, Directorate for financial, fiscal and enterprise affairs, OECD, April 2003

ISD în țările din Europa de Sud Est în perioada 1993-2001 au fost foarte modeste, ceva mai mult de 22 miliarde USD, ceea ce este mai puțin decât investițiile străine în Polonia sau Cehia din grupul țărilor din Europa Centrală și de Est. Chiar dacă aceste țări făceau parte din Pactul de Stabilitate din SEE, totuși atractivitatea lor investițională era net inferioară față de țările Europei Centrale, care deja aveau agreate acorduri de asociere la NATO și UE.

Tabel 3. Investiții Străine Directe în țările din Europa Centrală și de Est 1993-2001 (milioane USD)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Total 1993-2001	Media 1999-2001
Polonia	1715	1875	3659	4498	4908	6365	7270	9342	8000	47632	8204
Ungaria	2339	1147	4453	2275	2173	2036	1970	1649	2443	20485	2021
Cehia	654	869	2562	1428	1300	3718	6324	4986	4916	26757	5409
Slovacia	179	273	258	358	220	684	390	2075	1475	5913	1314
Estonia	162	215	202	150	267	581	305	387	538	2807	410
Letonia	44	213	178	382	521	357	348	408	202	2653	319
Lituania	30	31	73	152	355	926	486	379	446	2878	437
Belarus	18	11	15	105	352	203	444	90	169	1407	234
Ucraina	200	159	267	521	624	743	496	595	772	4437	621
Slovenia	113	128	177	194	375	248	181	176	442	2033	266

Sursă: UNCTAD 2002, IMF 2002.

Amintim în acest context concluziile analizei pe statele Europei Centrale și de Est. Putem observa două categorii de țări: cele care au reușit să atragă ISD în mărime esențială, pe de o parte, și țări care practice nu au reușit să folosească din plin momentul alinierii la Alianță. Dacă ne uităm atent la fluxul ISD în Europa Centrală și de Est, putem observa o capacitate sporită a Poloniei și Cehiei în atragerea investițiilor, ele reușind să atragă împreună mai mult decât toate țările din Sud-Estul Europei. Astfel, Polonia și Cehia au obținut, fiecare în parte, mai multe ISD în perioada anilor 1993-2001 decât toate celelalte 8 țări ale Europei de Sud Est (22 miliarde dolari), urmate de Ungaria, dar în care fluxurile de ISD au continuat să se reducă în anul 2000. Diminuarea ISD în Ungaria, după ascensiunea importantă din anul 1996, pare să fie un element de referință pozitivă, având anul 2001 drept indicatorul invers al acestei tendințe.

Tabelul de mai sus arată că statele central europene (Ungaria, Polonia, Slovacia și Cehia) au avut cel mai mare succes în atragerea ISD per capita în comparație cu restul țărilor, cu excepția Croației, probabil. Într-o măsură mai mică, același lucru poate fi spus și despre statele baltice. Spre deosebire de acestea, Ucraina și Belarus s-au aflat la coada plutonului în atragerea ISD. O evidență și mai clară legată de fluxul ISD o putem observa la analiza comparativă a Republicii Moldova și României. Până în anul 2001, ISD în România erau similare cu cele din Republica Moldova, ceea ce ne permite să considerăm că situația economică, politică și de securitate pentru investitori în ambele țări era relativ la fel. Însă, imediat după ce România și-a fixat ca obiectiv intrarea în NATO și integrarea în UE, investitorii au primit un semnal clar, iar atractivitatea investițională a României a crescut brusc.

Diferențierea a început să se accentueze din 2004, când România a intrat în NATO, iar în 2006 ISD pe cap de locuitor în România au fost de 7,3 ori mai mari decât în Moldova, și asta în condițiile când timp de 10 ani ele au fost similare cu cele de la noi.

Figura 16. Evoluția Investițiilor Străine Directe în România și Republica Moldova (USD/capita)

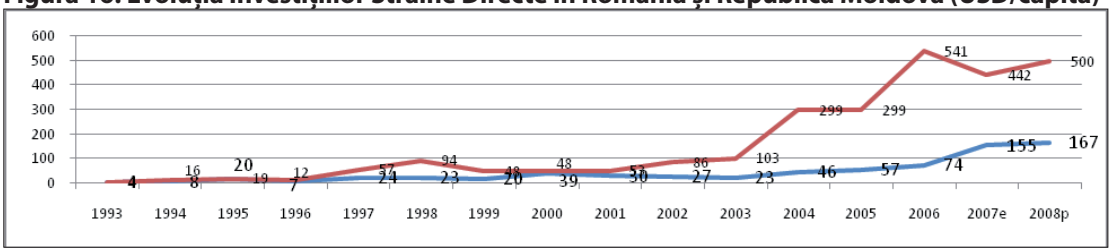

Sursa: Tax policy assessment and design in support of direct investment, Directorate for financial, fiscal and enterprise affairs, OECD, April 2003, Banca Națională a României, Institutul Național de Statistică: Rezultatele cercetării statistice pentru determinarea investițiilor străine directe în România anii 2003-2006, Banca Națională a Moldovei: Poziția investițională internațională a Republicii Moldova. Estimări și prognoze ale autorului.

România, de fapt, împreună cu Polonia, au avut cel mai mare efect economic pozitiv de la integrarea în NATO, și aceasta este cauzat în mare măsură de 2 factori de bază:

- Nivelul scăzut de securitate pentru investitori până la preaderare, ceea ce creează imediat o diferență enormă.
- Nivelul scăzut al economiei, ceea ce de asemenea creează o diferență enormă de dezvoltare.

În eventuala integrare a Moldovei în NATO, efectul economic va fi mult mai mare decât în cazul României, deoarece deficiențele noastre de securitate și starea economiei sunt mult mai pronunțate decât în România anului 2003, înainte de aderarea la NATO.

Impactul aderării la NATO asupra creșterii economice din Moldova

Atragerea Investițiilor Străine Directe

Primul și cel mai evident efect după aderarea la NATO este creșterea investițiilor străine directe, condiționate de îmbunătățirea securității oferite investitorilor. După cum am menționat la începutul studiu, securitatea oferită de NATO depășește securitatea militară și se extinde pe segmentul de securitate economică, energetică, instituțională etc.

Din capitolele precedente, reiese foarte clar că cele mai mari avantaje de pe urma aderării la NATO le au țările cu un nivel scăzut de securitate și, drept consecință, cu un nivel de dezvoltare economică foarte slab. Astfel, din primul val de extindere a NATO, cel mai mare beneficiar a fost Polonia, țară periferică, cu un nivel foarte redus de securitate. Din valul doi de extindere a NATO, cel mai mare beneficiar este România, o altă țară periferică, cu un nivel de asemenea foarte scăzut de securitate.

Referitor la Moldova, datorită nivelului foarte scăzut de securitate asigurată și o economie net inferioară față de posibilii parteneri în cadrul NATO, o eventuală integrare

în Alianță ar avea un efect enorm asupra fluxului de ISD în economie. Un studiu OECD pe creșterea economică din Sud-Estul Europei arată clar corelația dintre percepția riscurilor investitorilor față de o țară și investițiile străine directe[97]. Din acel studiu se vede clar că Moldova, care este privită ca o țară cu riscuri sporite, are cele mai mici ISD din regiune și, drept consecință, aceasta afectează creșterea economică a țării.

În Sud-Estul Europei, unica soluție viabilă de securitate, care a fost găsită de țările din regiune, a fost și rămâne a fi pentru toți aderarea la NATO. Dacă admitem că Moldova ar avea șanse reale de integrare în anul 2010, atunci în 3 ani de la aderare doar ISD în economie s-ar ridica la nivelul de 1,5 miliarde USD, cu un potențial de creștere de peste 2 miliarde USD pe an. Dacă ținem cont de nivelul foarte ridicat al populației neocupate oficial, atunci capacitatea de absorbție a Moldovei este enormă.

O dublare a numărului de angajați în sectorul real al economiei de la 350 la 700 de mii de angajați, necesită investiții de cel puțin 30 miliarde USD[98].

Figura 17. Estimarea fluxurilor de ISD în Moldova în cazul aderării la NATO

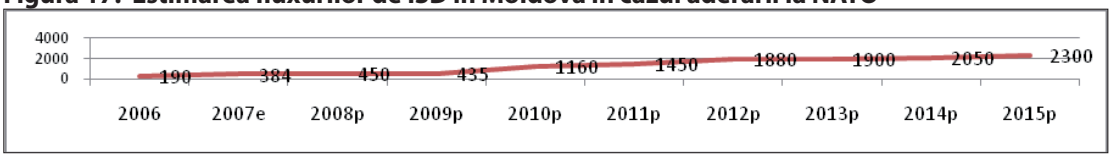

Sursa: estimarea autorului în baza analizez efectelor de aderare la NATO a țărilor de Europa Centrală și de Sud-Est

Odată cu integrarea României în NATO și UE, Moldova a beneficiat și ea indirect de acest efect și putem urmări o înviorare a investițiilor străine directe. Însă, în România ISD au fost urmate foarte clar de crearea de noi locuri de muncă, iar în Moldova acest lucru nu se observă, deoarece dacă în cazul României o parte mare de investiții erau orientate spre crearea de noi întreprinderi, atunci în cazul nostru de procurare a lor, ceea ce îmbunătățește puțin mediul de afaceri, dar nu rezolvă problema fundamentală de creștere economică.

Asigurarea unei creșteri economice calitative

Existența investițiilor străine directe într-o țară nu este suficientă pentru asigurarea dezvoltării. Mai mult decât atât, este eronat a compara ISD între 2 țări, doar după volumul de investiții. Deoarece ISD se împart cel puțin după două criterii extrem de importante:

97 Tax policy assessment and design in support of direct investment, *A study of countries in South East Europe,* prepared by the OECD Tax Centre for Tax Policy and administration in co-operation with the Investment Compact team directorate for financial, fiscal and enterprise affairs, OECD april 2003

98 Vezi sub-punctul: locuri de muncă

Ramurile economiei unde se investesc

- Industrii orientate spre export. În cazul dat, efectul ISD este atragerea valutei în țară și îmbunătățirea balanței comerciale a țării.
- Investiții orientate spre consumul intern. În cazul dat, ISD au ca efect scoaterea valutei din țară și înrăutățirea esențială a balanței comerciale a țării.

Profunzimea investiției

- Greenfield – ISD în crearea de noi întreprinderi și, ca efect, apariția locurilor noi de muncă
- Braunfield – achiziția de întreprinderi existente și investirea a cel puțin 50% din costul întreprinderii, ca efect crește calitatea activității și salariile la angajați
- Capital speculativ – investiții de portofoliu în întreprinderi existente, care se dezvoltă dinamic.

În funcție de tipul ISD, putem determina calitatea lor. Astfel, într-o țară cu risc sporit, cum este Moldova, ISD, chiar dacă sunt înregistrate, vin în mare parte sub formă de investiții de portofoliu sau, în cel mai bun caz, achiziție de întreprindere.

După natura lor, aceste investiții sunt speculative și comportă un risc sporit, deoarece investitorul foarte ușor în perioadă de criză, sau eventuală criză pot pleca din țară, ceea ce agravează situația economică și mai mult a țării date.

De aceea, soluționarea problemei de securitate integrată (militară, economică, politică, instituțională etc.) duce la creșterea volumului, dar, cel mai important, a calității ISD, lucru demonstrat de România, unde aproape 505 din ISD sunt așa numitele Greenfield, care au contribuit cel mai mult la crearea unui climat economic calitativ.

Crearea locurilor de muncă

Un climat economic favorabil investițiilor provoacă venirea în țară a ISD sub formă de Greenfield și Braunfield. Aceste investiții provoacă crearea de locuri de muncă și creșterea salariilor la angajați. De asemenea, aceste investiții îmbunătățesc mediul de business și competitivitatea economii naționale. Crearea de întreprinderi formează noi piețe și tradiții industriale, iar investițiile în întreprinderile existente cresc competitivitatea lor.

Capitalul speculativ nu aduce nimic în ceea ce privește crearea de locuri de muncă sau creșterea competitivității întreprinderilor și economiei, deoarece acest capital merge doar în sectoarele competitive.

Astfel, dacă primele două forme de investiții duc la creșterea competitivității, atunci cea de a treia formă de investiții se regăsește acolo unde există competitivitate. Dacă

primele două tipuri de investiții contribuie la atragerea valutei în țară, cea de a treia formă de investiții are drept scop scoaterea valutei din țară. Deci, dacă în cazul României ISD au dus la crearea locurilor de muncă și creșterea competitivității, atunci în cazul Moldovei, ISD reprezintă un risc speculativ.

Tabel 4. Numărul angajaților pe sectoare ale economiei naționale la sfârșitul anului (mii angajați)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Agricultură	157,7	137,4	126,7	113,4	92,3	78,9
Industrie	123,7	125,5	126	126,9	122,8	123,1
Comerț	33,3	34,8	38,9	42,5	44,4	49,7
Construcții	17,3	15,8	16,7	18,7	20,5	22,1
Sectorul public	277,5	277,9	278,7	278,4	280	281,6
Alte sectoare	75,8	76,9	79	80,1	81,5	84,1
TOTAL	**685,3**	**668,3**	**666**	**660**	**641,5**	**639,5**

Sursa: Biroul Național de Statistică, Piața forței de muncă în Republica Moldova 2008

Cu toate că ISD în 2007 în Moldova au fost de 512 mil USD, lucrul acesta nu s-a reflectat sub nicio formă în numărul de salariați angajați în economia națională. Astfel, pe parcursul ultimilor ani el scade continuu (în 6 ani cu 7%), în mare parte din contul celor din Agricultură (de 2 ori) și este compensat parțial din contul creării de noi locuri de muncă în Comerț (+50%) și Construcții (+28%). Însă, în industrie, ramura cu un potențial de export înalt, numărul angajaților a rămas constant.

România, datorită soluționării problemei de securitate și fluxului masiv de investiții străine directe, a reușit să se mențină în ultimii ani în primele 10 țări din lume după numărul de locuri de muncă noi create și este prima în Europa cu 148,8 mii de locuri de muncă noi create doar în anul 2007 în urma ISD. În realitate, creșterea numărului de salariați în economia României este asigurată aproape în exclusivitate de către investițiile străine directe[99]. Capitalul local doar compensează reducerile de salariați, din așa sectoare ca agricultura.

Figura 18. Primele 10 țări Europene după numărul de locuri de muncă create în 2007 de ISD-greenfield

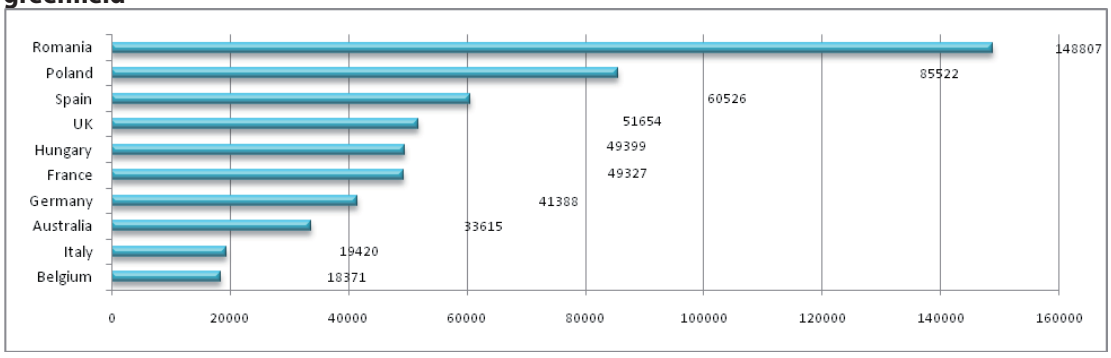

Sursa: The Earth Time: Global Foreign Direct Investment Grows to Almost $1 Trillion in 2007, 20% Increase in FDI Capital Expenditure in US, http://www.earthtimes.org/

99 Pentru detalii vezi: Institutul Național de Statistică din România, Principalii Indicatori conjuncturali – date provizorii, 12/2007

Cazul României a demonstrat cu lux de amănunte că ISD provocă crearea de noi locuri de muncă și creștere economică. Mai mult, potențialul economic loca, este doar în stare să asigure menținerea nivelului populației ocupate și, similar Moldovei, reducerile din agricultură, sunt compensate cu creșteri din alte ramuri, dar efectul total este nul, deoarece numărul total al persoanelor angajate scade continuu. Putem afirma cu un grad înalt de certitudine că relansarea economică poate fi asigurată doar prin atragerea investițiilor sub formă de Greenfield, care nu pot veni în lipsa unei securități asigurate. Crearea netă de locuri de muncă o poate asigura doar atragerea capitalului din afara țării.

Dacă analizăm experiența țărilor din Europa Centrală și De Est, descrisă mai sus, putem constata că puterea de absorbție a economiei Moldovei a fluxurilor financiare externe este în volum care ar permite creares de 25-30 mii de locuri de muncă anual. Doar existența unei securități garantate ar permite atingerea acestor parametri prin ISD sub Formă de Greenfield și Braunfield. Acest lucru ar permite ca în decursul a 5 ani de zile să fie create cel puțin 120 mii locuri de muncă noi, similare cu cele din UE, direct din ISD și alte 100 mii de locuri de muncă, ca efect colateral al creșterii economice. Astfel, doar încasările directe ale Bugetului Public Național în 5 ani de zile s-ar ridica la 670 mil lei.

Figurs 19. Efectul direct al investițiilor străine directe asupra Bugetului Public Național

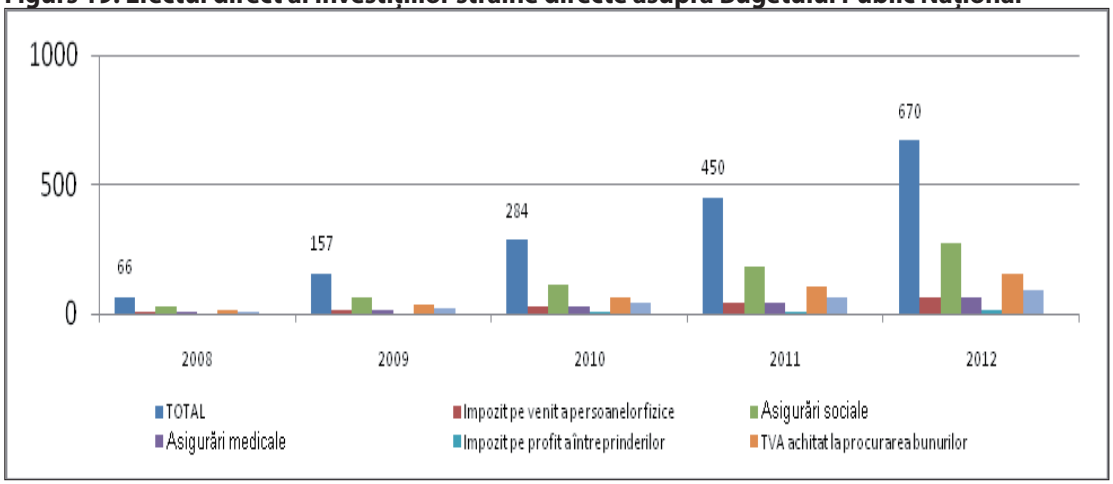

Sursa: Estimările autorului

Pentru a ilustra mai bine această situație, am încercat să estimăm care ar fi creșterea suplimentară a încasărilor bugetare, asigurată de crearea noilor locuri de muncă. În 5 ani, ele ar constitui 0,61% (valoare PIB) asupra evoluției normale. Aceasta însemnă că costurile suplimentare de securitate, se compensează imediat sub formă de venituri suplimentare directe la bugetul public național.

Figura 20. Creşterea încasărilor bugetare ca efect al creării de locuri de muncă noi (valoare PIB)

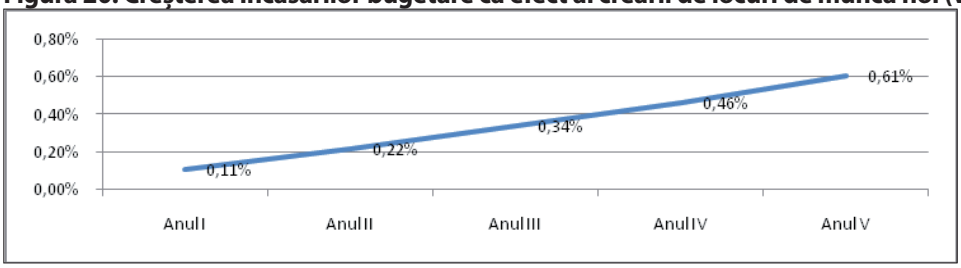

Sursa: Estimările autorului

În acest calcul, noi nu analizăm efectele colaterale, legate de creşterea competitivităţii economiei locale, posibilităţile de export lărgite şi locuri de muncă noi create de întreprinderile locale, ca rezultat al lărgirii posibilităţilor economie locale.

Creşterea bunăstării populaţiei

Întreprinderile străine acţionează în economie ca nişte adevăraţi propulsori ai creşterii veniturilor populaţiei. Există un anumit consens tacit printre economişti asupra „premiului salarial" achitat de întreprinderile străine. Primele studii la acest subiect arătau că salariul în firmele străine este în mediu cu 30% mai mare decât în cele locale[100]. Diferenţa de salarii este mai pronunţată în ţările în curs de dezvoltare şi depinde foarte mult de amplasarea geografică, mărimea ţării şi starea economică[101].

Astfel, în SUA firmele străine achită anual salarii în volum de 364 miliarde USD, ceea ce reprezintă 68.000 USD per angajat. În mediu, ele plătesc salarii cu 25% mai mari decât întreprinderile locale[102], iar în ţări ca Moldova acest indicator este net mai mare.

În Moldova, firmele străine plătesc salarii cu circa 70% mai mult decât firmele autohtone. În anumite ramuri, diferenţa este de 2,5 ori. Însă, în cazul Moldovei, pe lângă factorul salarii mai mari, există şi efectul economiei tenebre. Astfel, firmele străine nu utilizează „salarii în plic", care sunt folosite pe larg de întreprinderile autohtone. Respectiv ISD au şi un efect fiscal, de reducere a ponderii economiei tenebre şi dezvoltarea unui climat de afaceri transparent şi responsabil. Putem afirma cu certitudine că impactul salarial în urma integrării Moldova în NATO va fi cu mult mai pronunţat decât în România sau ţările din zonă, datorită subdezvoltării ţării şi lipsei totale de securitate în prezent.

100 The impact of foreign direct investment on wages and working conditions oecd-ilo conference on corporate social responsibility. employment and industrial relations: promoting Responsible Business Conduct in a Globalising Economy. 23-24 June 2008, OECD Conference Centre, Paris, France

101 ibdn

102 Impact of FDI, International Trade Administration. www.trade.gov

Figura 21. Salariile angajaților în funcție de tipul întreprinderii (lei, pentru 2008)

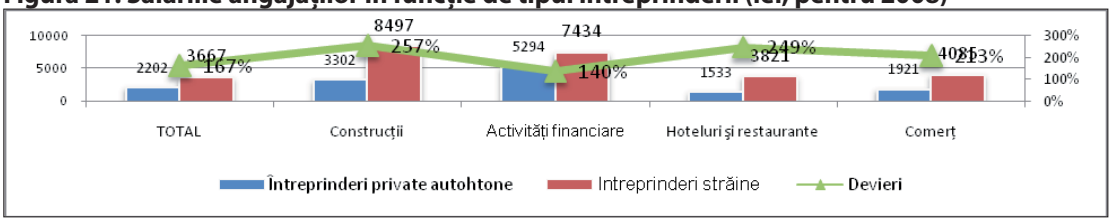

Sursă: Biroul Național de Statistică, Comunicat de presă, Nr. 09/01-165 din 29 octombrie 2008, Remunerarea salariatilor în ianuarie-septembrie 2008

Astfel, creșterea numărului de angajați în întreprinderile străine ar duce la majorarea suplimentară a salariului mediu pe economie, față de evoluția normală cu cel puțin 20% după primii 3-4 ani de aderare la NATO. Doar „infuzia" de capital străin și respectiv apariția așa numit campioni de dezvoltare, ar propulsa creșterea salariilor în 3-4 ani de zile de 2 ori față de creșterea fără investiții străine directe. În acest caz, efectul general asupra bugetului public național ar fi de 1,5%-2% din PIB, doar de la salarii, ceea ce este dublu față de costurile suplimentare de securitate.

Concluzii

Toate țările din fost spațiul ex-socialist au avut un deficit de securitate și unica soluție viabilă și realistă pentru toate aceste țări, fără excepție, a fost și rămâne a fi integrarea în NATO. Uniunea Europeană presupune în primul rând accesul la spațiul de securitate comun și, apoi, drept consecință, accesul la oportunități de creștere economică, resurse financiare și piața comunitară. Țările vechi membre ale UE și non-NATO sunt orientate spre integrarea în NATO, deoarece aceasta le oferă mai multe oportunități și acces la decizii în cadrul lărgit. De asemenea, odată cu aprobarea conceptului de „securitate unică" a UE și angajamente de protecție reciprocă, noțiunea de neutralitate devine un anacronism.

Costurile orientative de securitate în cadrul NATO pentru Moldova vor fi de 1,2-1,5% din PIB, însă trebuie de menționat că problema majorării lor este o problemă tipică pentru marea majoritate a țărilor din cadrul NATO. Pentru ajustarea costurilor sale de securitate la standardele NATO, Moldova are nevoie de max. 5 ani de zile, iar în termeni reali, de 3-4 ani.

În primii ani de aderare Moldova va trebuie să procure tehnică militară, însă datorită puterii economice reduse, aceste achiziții vor fi o povară prea mare pentru bugetul de apărare a țării. Estimativ costurile de achiziții v-or depăși bugetul total pentru apărare. O soluție, care sa dovedit valabilă în cazul altor țări, este oferirea de donații din partea țărilor mari membri NATO și alte tipuri de asistență din partea aliaților.

Costurile suplimentare de securitate în cadrul angajamentelor din alianță vor fi compensate integral de supraveniturile obținute ca efect de aderare la bloc.

Accesul la securitatea garantată de NATO înseamnă oportunități de 2 miliarde USD, investiții anuale pentru cel puțin 10 ani de zile, timp suficient de a dezvolta economia Moldovei la nivelul mediu în cadrul NATO. Doar datorită investițiilor străine directe, asigurate de apartenența la Alianță, ar permite deschiderea în 5 ani de zile a cel puțin 120 mii de locuri de muncă.

Reducerea riscurilor de țară, venirea investițiilor străine, îmbunătățirea climatului de afaceri, crearea locurilor noi de muncă, bine plătite, vor avea un efect social, extrem de dificil de evaluat, însă cert este că doar ca efect al investițiilor străine directe, salariul mediu pe economie în 3-4 de va fi de două ori mai mare decât creșterea realizată în prezent. PIB-ul pe cap de locuitor, pe termen mediu (5-10 ani), va tinde spre media regională, ceea ce înseamnă o creștere de cel puțin 4 ori față de situația actuală.

Anexe

Anexa 1. Puterea economică a țărilor membre NATO

Țările membre	Anul aderării la NATO	PIB, mrd USD 2007
Albania	2010e	10,6
Belgia	1949	453,6
Bulgari	2004	39,61
Canada	1949	1432
Cehia	1999	175,3
Croația	2010e	51,6
Danemarca	1949	311,9
Estonia	2004	21,28
Franța	1949	2560
Germania	1955	3322
Grecia	1952	314,6
Italia	1949	2105
Letonia	2004	38,3
Lituania	2004	27,3
Luxemburg	1949	50,2
Marea Britanie	1949	2773
Moldova	-	4,2
Norvegia	1949	391,5
Olanda	1949	768,7
Polonia	1999	420,3
Portugalia	1949	223,3
România	2004	166
Slovacia	2004	75
Slovenia	2004	46,1
Spania	1982	1439
SUA	1949	13840
Turcia	1952	663,4
Ungaria	1999	138,4

Sursa: Central Intelligence Agency, The World Factbook 2008

Investiţiile străine directe în 2007, top-ul primelor 20

Ţara	Proiecte			Investiţii			Locuri de muncă		
	Număr	Rang		$ bilioane	Rang		Număr	Rang	
		2007	2006		2007	2006		2007	2006
China	1,171	1	1	90.4	1	1	366,111	1	2
USA	783	2	3	46.8	3	3	107,141	6	6
India	676	3	2	52.5	2	2	246,361	2	1
Marea Britanie	622	4	4	18.7	16	5	51,654	13	8
Franţa	556	5	5	17.1	20	11	49,327	16	14
Germania	432	6	8	22.8	10	14	41,388	18	21
Spania	379	7	12	17.8	19	12	60,526	10	16
România	364	8	7	20.2	14	10	148,807	5	4
Rusia	361	9	6	45.1	4	4	158,319	4	3
Polonia	330	10	9	20.5	13	20	85,522	7	7
Emiratele Arabe Unite	271	11	10	16.0	22	15	42,089	17	10
Vietnam	260	12	14	40.2	5	16	188,679	3	5
Singapore	239	13	15	23.1	9	18	35,441	22	10
Ungaria	217	14	13	10	28	30	49,399	15	12
Mexic	206	15	18	15.3	23	19	72,722	8	11
Belgia	206	16	29	25.8	26	47	18,371	36	50
Japonia	166	17	20	6.8	36	21	20,511	33	27
Italia	166	18	22	9.9	29	27	19,420	34	33
Malaysia	162	19	27	10	27	44	49,787	14	22
Australia	154	20	25	22.1	12	29	33,615	24	36
TOTAL	**11,574**			**$946.8**			**2,867,730**		

* Based on Greenfield FDI projects tracked by OCO Global Ltd. Note that investment and jobs data include estimates.

The Earth Time: Global Foreign Direct Investment Grows to Almost $1 Trillion in 2007, 20% Increase in FDI Capital Expenditure in US, http://www.earthtimes.org/

Salariul mediu lunar al unui angajat pe tipuri de activităţi economice şi forme de proprietate în ianuarie-septembrie 2008

lei

Genurile de activitate	Total	din care după forme de proprietate:				
		publică	privată	mixtă (publică şi privată) fără participare străină	străină	mixtă (investiţiile Republicii Moldova + investiţii străine)
Total	**2458**	**2325**	**2202**	**3083**	**3667**	**3833**
Agricultura, economia vînatului şi silvicultura	1305	1653	1205	1812	2356	2197
Pescuitul, piscicultura	1241	1242	1162	1763	-	-
Industrie:	2964	3787	2687	3359	2736	2962
industria extractivă	3645	2749	3434	4487	-	-
industria prelucrătoare	2686	3726	2490	3182	2359	2878
energie electrică şi termică, gaze şi apă	4273	3847	4571	3955	6307	8477
Construcţii	3486	3765	3302	3068	8497	3379
Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul	2426	3205	1921	3390	4085	3083
Hoteluri şi restaurante	2105	2651	1533	1673	3821	2818
Transporturi şi comunicaţii	3486	3991	1623	2032	3351	8794
Activităţi financiare	5366	5902	5294	3277	7434	5967
Tranzacţii imobiliare	3153	3066	2574	2876	7044	3913
Administraţie publică	2690	2690	-	-	-	-
Învăţămînt	1646	1620	2820	-	-	2711
Sănătate şi asistenţă socială	2190	2165	3223	-	-	940
Alte activităţi de servicii colective, sociale şi personale	1941	1669	3140	-	2521	1942
activităţi recreative, culturale şi sportive	1661	1564	2503	-	1827	1818

Sursa: Biroul Naţional de Statistică, Comunicat de presă, Nr. 09/01-165 din 29 octombrie 2008, Remunerarea salariatilor în ianuarie-septembrie 2008

Costul mediu al unui proiect investițional și a unui loc de muncă nou creat în 2007

Țara	Costul unui proiect, mil USD	Costul de creare a unui loc de muncă, mii USD	PIB pe cap de locuitor după PPC, USD
Australia	143,5	657	36.300
Belgia	125,2	1404	35.300
China	77,2	247	5.300
France	30,8	347	33.200
Germania	52,8	551	34.200
Ungaria	46,1	202	19.000
India	77,7	213	2.700
Italy	59,6	510	30.400
Japonia	41,0	332	33.600
Malaysia	61,7	201	13.300
Mexic	74,3	210	12.800
Polonia	62,1	240	16.300
România	55,5	136	11.400
Rusia	124,9	285	14.700
Singapore	96,7	652	49.700
Spania	47,0	294	30.100
Emiratele Arabe Unite	59,0	380	37.300
Marea Britanie	30,1	362	35.100
USA	59,8	437	45.800
Vietnam	154,6	213	2.600
TOTAL	**81,8**	**330**	**10.000**

Sursa: Calcule proprii în baza The Earth Time: Global Foreign Direct Investment Grows to Almost $1 Trillion in 2007, 20% Increase in FDI Capital Expenditure in US, http://www.earthtimes.org/

Evoluția PIB-ului după Paritatea Puterii de Cumpărare în țările ex-Socialiste (USD, per/capita)

Country	**2001**	**2007**	Evoluția PIB în 2007 față de 2001
Slovenia	18000	27200	151%
Cehia	15300	24200	158%
Estonia	10900	21100	194%
Slovacia	12200	20300	166%
Ungaria	13300	19000	143%
Lituania	8400	17700	211%
Letonia	8300	17400	210%
Polonia	9500	16300	172%
Croația	8800	15500	176%
Rusia	8800	14700	167%
România	6800	11400	168%
Bulgaria	6600	11300	171%
Kazahstan	5900	11100	188%
Belarus	8200	10900	133%
Serbia	2370	10400	439%
Macedonia	5000	8500	170%
Azerbaijan	3300	7700	233%
Bosnia şi Herzegovina	1800	7000	389%
Ucraina 4200	6900	164%	
Albania	4500	6300	140%
Turkmenistan	4700	5200	111%
Armenia	3350	4900	146%
Georgia	3100	4700	152%
Montenegro	2370	3800	160%
Moldova	3000	2900	97%
Uzbekistan	2500	2300	92%
Kyrgyzstan	2800	2000	71%
Kosovo	2370	1800	76%
PIB-ul medianic	**5450**	**10650**	**195%**
PIB -ul Moldovei comparativ cu mediana din țările ex-socialiste	**55%**	**27%**	**49%**

Sursa: Central Intelligence Agency, The World Factbook 2002, 2008

Referințe bibliografice

CAPITOLUL I

1. Alexander Motyl, "Would NATO Defend Narva?" New Atlanticist, 8 septembrie 2008, http://www.acus.org/new_atlanticist/would-europe-defend-narva
2. Anatol Lieven și Dmitri Trenin, eds., "Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership," Carnegie Endowment for International Peace, 2003
3. "Barometrul de Opinie Publică," Institutul pentru Politici Publice și Centrul CIVIS, (martie-aprilie 2008), http://www.ipp.md/files/Barometru/2008/BOP_March_April_2008_eng.pdf
4. Barry Buzan, "People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era" [Popoarele, statele și frica], Lynne Rienner Publishers 1991
5. Christopher Hemmer și Peter J. Katzenstein, "Why There is no NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of the Multilateralism," *International Organizations*, Vol. 56, No. 3 (vara 2002)
6. Concepția Politicii Externe a Federației Ruse 2008, http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml
7. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova , 22 mai 2008, http://www.parlament.md/download/drafts/ro/1305.2008.doc
8. Dan Reiter, "Why NATO Enlargement Does Not Spread Democracy," *International Security*, Vol. 25, No 4 (primăvara, 2001)
9. Douglas M. Gibler și Jamil A. Sewell, "External Threat and Democracy: The Role of NATO Revisited," *Journal of Peace Research*, Vol. 43, No. 4, 2006
10. Douglas M. Gibler și Scott Wolford, "Alliances, Then Democracy: An Examination of the Relationship Between Regime Type and Alliance Formation," *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 50, No. 1
11. EUobserver.com, „Finland and Sweden Revive Debates on NATO membership," 1 septembrie 2008, http://euobserver.com/13/26664
12. Expert Online 2.0, "Mayatnik Lukashenko," Nr. 37 (626), 22 septembrie 2008, http://www.expert.ru/printissues/expert/2008/37/mayatnik_lukashenko
13. George Friedman, "Russia: Using Missile Defense as a Geopolitical Lever," Stratfor, 12 iunie 2007, http://www.stratfor.com/russia_using_missile_defense_geopolitical_lever
14. Harvey Waterman, Dessie Zagorcheva, Dan Reiter, "NATO and Democracy," *International Security*, Vol. 26, No.3 (iarna 2001/02)
15. Ivan Krastev, "Russia's Post-Orange Empire," *OpenDemocracy.net*, 20 octombrie 2005, http://www.opendemocracy.net/democracy-ukraine/postorange_2947.jsp
16. John Löwenhardt, Ronald J. Hill, Margot Light, "A Wider Europe: The View from Minsk and Chisinau," *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 77, No. 3, (iulie, 2001)
17. John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions," *International Security*, Vol. 19, No.3 (Winter 1994-95)
18. Jonathan Dean, "Alternative Defense. Answer to NATO's Central Front Problems?" *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 64, No.1, (iarna 1987-1988)
19. Jurnal National, "Goniti de acasa – Zeci de moldoveni ucisi la Moscova", 31 octombrie 2005, http://www.jurnalul.ro/articole/34219/goniti-de-acasa---zeci-de-moldoveni-ucisi-la-moscova
20. Kommersant, "ODKB razvoracivaiut protiv Gruzii" [ODKB este orientat contra Georgiei], Nr. 157 (3974), 3 septembrie 2008, http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1019687
21. Kommersant, "Parties Didn't Find Common Georgian Language" [Părțile nu au găsit limbă comună georgiană], 16 octombrie 2008, http://www.kommersant.com/p1041524/Geneva_peace_talks_failed

22. Kommersant, "Transdniestria's Referendum on Dependence" [Referendumul transnistrean asupra dependenței], 18 septembrie 2006, http://www.kommersant.com/p705497/Transdniestria_s_Referendum_on_Dependence
23. Los Angeles Times, "What's NATO Worth?" 28 august 2008, http://www.latimes.com/news/opinion/la-oew-meier-moynihan28-2008aug28,0,1699467.story
24. Mark Leonard și Nicu Popescu, "A Power Audit of EU-Russia Relations," European Council on Foreign Relations, noiembrie 2007, http://ecfr.3cdn.net/1ef82b3f011e075853_0fm6bphgw.pdf
25. Martin Walker, "Variable Geography: America's Mental Maps of a Greater Europe," *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, (July 2000)
26. Moscow News, "Can't Live With Them, Can't Live Without Them," 17 aprilie 2008, http://www.mnweekly.ru/columnists/20080417/55324017.html
27. NATO Handbook, http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm
28. Nezavisimaya Gazeta, "Russkie Shpiony Gromjat Zapad" [Spionii ruși zdrobesc Occidentul], 8 octombrie 2008, http://www.ng.ru/nvo/2008-10-08/100_spy.html?insidedoc
29. Nicu Popescu, "Russia's Soft Power Ambitions," Policy Brief No. 115, Centre for European Policy Studies, octombrie 2006, http://shop.ceps.eu/downfree.php?item_id=1388
30. Novosti-Moldova, „Zinaida Greceanîi - Moldova nu poate și nici nu trebuie să renunțe la piețele CSI," 29 Septembrie 2008, http://newsmoldova.md/news.html?nws_id=745988
31. Olav Fagelund Knudsen, "Did Accommodation Work? Two Soviet Neighbors 1964-88," *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 1, (februarie, 1992)
32. Oleg Reut, "Amerika na postsovetskom prostranstve. Dizain regionalinogo bloka GUUAM+" [America în spațiul post-sovietic. Structura blocului regional GUUAM+], *Eurasian Home*, 18 August 2008, http://www.eurasianhome.org/xml/t/expert.xml?lang=ru&nic=expert&pid=1689
33. Qiao Liang și Wang Xiangsui, "Unrestricted Warfare" [Război nerestricționat], Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House, februarie 1999, http://www.terrorism.com/documents/TRC-Analysis/unrestricted.pdf
34. Radio Praha, „BIS – Russian Spy Activity Reaches Fevor Pitch Over U.S. Radar Base," Rob Cameron, 26 septembrie 2008, http://www.radio.cz/en/article/108675
35. Raportul Bancii Naționale a Moldova pe balanța de plăți a Republicii Moldova pentru anul 2007, 25 septembrie 2008, p. 10, http://www.bnm.md/files/index_3047.pdf
36. Raportul Bancii Naționale a Republicii Moldova pe balanța de plăți a Moldovei pentru al doilea trimestru a anului 2008, 25 septembrie 2008, p. 6, http://www.bnm.md/files/index_2772.pdf
37. Rapoartele Biroului Național de Satistică din Republica Moldova, http://www.statistica.md/statistics/dat/1403/ro/Activ_com_ext_ian_iulie_2008.pdf și http://www.statistica.md/statistics/dat/1105/ro/Activ_com_ext_anul_2007.pdf
38. RIAN News Agency, "Medvedev has named the 'five principles' of the Russia's foreign policy," 31 august 2008, http://www.rian.ru/politics/20080831/150827264.html
39. Robert J. Art, "American Foreign Policy and the Fungibility of Force," *Security Studies*, Vol.5, No.4 (vara, 1996)
40. Robert K. German, "Norway and the Bear: Soviet Coercive Diplomacy and the Norwegian Security Policy," *International Security*, Vol. 7, No. 2, (toamna, 1982)
41. Sergey Lavrov, "Democratya, mezhdunarodnoe upravlenie i budushee miroustroystvo" [Democrația, dirijarea internațională și viitorul sistem internațional], *Rossiya v globalinoy politike*, Nr.6 (noiembrie-decembrie 2004), http://www.globalaffairs.ru/numbers/11/3427.html
42. The Economist, "Redrawing the MAP in Europe", 10 aprilie 2008, http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=11020089
43. Todd Sandler, "Alliance Formation, Alliance Expansion, and the Core," *The Journal of Conflict Resolution,* Vol. 43, No. 6, (decembrie 1999)
44. Vessela Tcherneva, "Where Does Russia's 'Sphere of Influence' End?" European Council on Fo-

reign Relations, 23 septembrie 2008, http://www.ecfr.eu/content/entry/commentary_tcherneva_where_does_russias_sphere_of_influence_end
45. Voice of America, "Lukashenko pytaetsea lavirovat mezhdu Rossiei i Zapadom" [Lukashenko încearcă să manevreze între Rusia şi Occident], 28 august 2008, http://www.voanews.com/russian/2008-08-28-voa22.cfm
46. Vremea Novostei, "Tak bezopasnee" [Astfel e mai puţin periculos], Nr. 164, 8 septembrie 2008, http://www.vremya.ru/2008/164/5/212049.html
47. Washington Post, "Russia's Shadow Empire," [Imperiul fantomă al Rusiei] 11 martie 2006, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/10/AR2006031001841.html
48. William R. Thompson, 'Democracy and Peace: Putting the Cart Before the Horse?' *International Organization*, Vol. 50, No. 1, (iarna, 1996)
49. Zerkalo Nedeli, "NATO Strengthens Ukraine and Itself," [NATO consolidează Ucraina şi pe sine] James Sherr, Nr. 14 (693), 12-18 aprilie 2008, http://www.mw.ua/1000/1550/62712

CAPITOLUL II

1. Ambassador Antti Sierla, Effects of Finland's possible NATO membership, Ministry for Foregn Affairs of Finland, 21 December 2007
2. Baltic States Membership in the WEU and NATO: Links, Problems and Perspectives, Final Report by Ramunas Vilpisauskas, Vilnius University, June 2000
3. Banca Naţională a Moldovei: Poziţia investiţională internaţională a Republicii Moldova
4. Banca Naţională a României, Institutul Naţional de Statistică: Rezultatele cercetării statistice pentru determinarea investiţiilor străine directe în România anii 2003-2006,
5. Based on Greenfield FDI projects tracked by OCO Global Ltd. Note that investment and jobs data include estimates.
6. Biroul Naţional de Statistică, Anuar statistic 2004-2008,
7. Biroul Naţional de Statistică, Comunicat de presă, Nr. 09/01-165 din 29 octombrie 2008, Remunerarea salariatilor în ianuarie-septembrie 2008
8. Biroul Naţional de Statistică, Piaţa forţei de muncă în Republica Moldova 2008
9. Central Intelligence Agency, The World Factbook 2002
10. Central Intelligence Agency, The World Factbook 2008
11. Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 30 aprilie 2008 (OR. fr) 6655/1/08 REV 1, Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană şi a Tratatului privind funcţionarea Uniunii Europene, Secţiunea 2 dispoziţii privind politica de securitate şi apărare comună *Articolul 42* (ex-articolul 17 TUE)
12. Defence Select Committee Report on the Future of NATO, Martin Butcher, 2008 The Acronym Institute.
13. European Commission, Agenda 2000 for a stronger and wider Union, Brussels, Bulletin of the EU, Supplement 5/97, 1997
14. Helga Hafterndorn, Celeste Wallender, Robert O. Keohane, Imperfect Unions: Security Institutions over Time and Space, Oxford University Press, 1999
15. Impact of FDI, International Trade Administration. www.trade.gov.
16. Information for the Press, 20 December 2007, NATO-Russia compendium of financial and economic data relating to defence, Data provided by NRC nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff
17. Institutul Naţional de Statistică din România, Principalii Indicatori conjuncturali – date provizorii, 12/2007
18. Irena Mladenova, Elitsa Markova, NATO's Enlargement and the Costs for Bulgaria to Join NATO.

Final Report Euro-Atlantic Partnership Council-NATO Individual Fellowship 1999-2001, Economic Policy Institute Sofia, 2001
19. Legea Bugetului de stat pe anul 2008, nr.254-XVI, din 23.11.2007
20. NATO Enlargement, Robert Bradtke, Deputy Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs, Testimony Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC March 27, 2003
21. NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 2001
22. NATO handbook, Public Diplomacy Division, NATO, 1110 Brussels, Belgium 2006
23. NATO Parliamentary Assembly, 2005 Annual Session, 176 PCNP 05 E - NATO-EU SECURITY CO-OPERATION, MARCO MINNITI (ITALY), RAPPORTEUR
24. NATO's Prague Capabilities Commitment, CRS Report for Congress, Carl Ek, Specialist in International Relation, Foreign Affairs, Defense, and Trade Division
25. Niels Helveg Petersen, Minister of Foreign Affairs, Denmark, Security cooperationand integration in the baltic region. The role of the European Union: Soft Security? The Conference in Riga 24-25 august 1996, The Baltic Demension of European Integration.
26. OECD Observer, Policy Brief, Security System Reform an Governance: Policy adn Good Practice, May 2004
27. OECD, DCD/DAC(2003)30/REV3, Security system reform and governance: policy and good practice, DAC High Level Meeting, 15-16 April 2004
28. Press conference, by NATO Spokesman, James Appathurai, Noordwijk, the Netherlands, 25 Oct. 2007
29. Press release EU-Western Balkans Summit – Declaration, Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163)
30. Ruta Avulyte, Cost- benefit analysis of nato enlargement: challenges and achievements of Lithuania, Columbia University, School of international and public affairs, 2001
31. Speech on NATO reform delivered at a podium discussion, British Embassy Berlin on 11 november 2008
32. Tax policy assessment and design in support of direct investment, Directorate for financial, fiscal and enterprise affairs, OECD, April 2003
33. Tax policy assessment and design in support of direct investment, *A study of countries in South East Europe,* prepared by the OECD Tax Centre for Tax Policy and administration in cooperation with the Investment Compact team directorate for financial, fiscal and enterprise affairs, OECD april 2003
34. The Conference in Riga 24-25 august 1996, The Baltic Demension of European Integration.
35. The Earth Time: Global Foreign Direct Investment Grows to Almost $1 Trillion in 2007, 20% Increase in FDI Capital Expenditure in US, http://www.earthtimes.org/
36. The impact of foreign direct investment on wages and working conditions oecd-ilo conference on corporate social responsibility. employment and industrial relations: promoting Responsible Business Conduct in a Globalising Economy. 23-24 June 2008, OECD Conference Centre, Paris, France
37. The North Atlantic Treaty, Washington D.C. - 4 April 1949, Art.5
38. Thomas S. Szayna, The Future of NATO and Enlargement, Testimony for the Subcommittee on Europe of the Committee on International Relations, United States House of Representatives on April 17, 2002
39. Ukrainian Membership in NATO: Benefits, Costs and Challenges, By John Kriendler, July 2007
40. Ulrich Beck, Risk Society, Towards a New Modernity, Sage, London, 1992
41. UNCTAD 2002
42. United Nation, General Assembly, Implementation of the United Nations Millennium Declaration, Report of the Secretary-General,
43. World Development Indicators database, World Bank, revised 10 September 2008
44. www.bnm.md

45. www.oecd.org/dac/conflict
46. www.statistica.md
47. Статкомитет СНГ, Статистический анализ и прогнозные оценки, Фактически сложившиеся в 2006 году тенденции экономического развития стран СНГ по сравнению спрогнозными, Опубликовано в статбюллетене №4 (февраль 2007 г.).

Despre IDIS „Viitorul": profilul organizației

Profil

IDIS „Viitorul" reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul" este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societăţii civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Misiunea noastră

Misiunea IDIS este de a contribui la consolidarea unui mediu favorabil schimbărilor democratice în Republica Moldova, întăririi unor centre de reflecție și sinteză pe problemele vitale ale tranziției politice, sociale și economice; încurajării reformei sistemului de administrație publică locală și regională, încetățenirii normelor democratice și a statului de drept în condițiile unei societăți civile în creștere, în care cetățenii acționează voluntar și conștient pentru a-și exprima propriile interese, pentru a avea acces liber la informații și pentru a atinge obiectivele pe care le-au stabilit.

Domenii prioritare

În conformitate cu strategia de instituție pentru 2009-2014, IDIS „Viitorul" și-a fixat obiectivele sale programatice spre 3 domenii prioritare:

(1) modernizarea sectorului public;

(2) fortificarea economiei de piață;

(3) crearea unei societăți competitive.

Afilieri externe

Maturitatea instituțională a IDIS „Viitorul" este asigurată și de conectarea sa la prestigioase rețele profesionale internaționale, printre care vom menționa:

•PASOS (Rețeaua Institutelor și Asociațiilor de Politici Publice)

• PN (Transitional Policy Network)

• ISPAcee (The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe, Slovacia)

• DRI (Rețeaua Institutelor de Cercetare a Democrației)

• PIN (Rețeaua Institutelor de Politici Economice a PNUD)

Note:

Dumitru Mînzărari (dumitru.minzarari@viitorul.org) este analist asociat pe problemele politicii externe și de securitate în cadrul Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul" din Chișinău.

A absolvit Colegiul Militar „Alexandru cel Bun", deține gradul de Licențiat în Științe Politice a Universității de Stat din Moldova și gradul de Magistru în Afaceri Internaționale a Universității Columbia din New York.

Experiența profesională anterioară include activitatea la Ministerul Apărării al Republicii Moldova, unde a fost responsabil de cooperarea internațională cu NATO și OSCE, controlul armamentelor convenționale și operațiuni de menținere a păcii.

De asemenea, este deținătorul bursei de merit Edmund S. Muskie/Freedom Support Act Graduate Fellowship (2004-2006) și a bursei de cercetător Lane Kirkland Fellowship (2007-2008).

Veaceslav Ioniță (veaceslav.ionita@viitorul.org) este analist pe problemele economice și finanțe publice în cadrul Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul" din Chișinău.

A absolvit Academia de Studii Economice din Moldova, deține gradul de Licențiat în Științe Economice și titlul de doctor în științe economice.

Experiența profesională include efectuarea de cercetări pentru Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, TACIS.

De asemenea, este membru în calitate de expert a comisiei Parlamentare pentru administrație public, și expert al Colegiului de Experți al Consiliului Superior al Magistraturii.

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hîncu 10/1
Telefon: (373-2) 21.09.32
Fax: (373-2) 24.57.14
E-mail: idis_viitorul@mdl.net
www.viitorul.org; www.viitorul.eu